

ALPASLAN II BARAJI VE HES PROJESİ

YENİDEN YERLEŞİM EYLEM PLANI GÜNCELLEMESİ

EnergoPro için hazırlanmıştır

Yeniden Yerleşim Eylem Planı Güncellemesi

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Yayınlanma ve Revizyon Kaydı

Revizyon	Tarih	Düzenleyen	Açıklama
A	5.8.2019	Katie Le Bloas	YYEP TASLAK
B	9.8.2019	Katie Le Bloas	İkraz eden tarafın incelemesi için hazırlanan versiyon

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

İÇERİK TABLOSU

1	GİRİŞ	18
1.1	Genel Bakış ve Amaçlar	18
1.2	Projeye Genel Bakış	20
1.3	Yeniden Yerleşim İçeriği	21
1.3.1	Genel bakış	21
1.3.2	Yeniden Yerleşim Kilometre Taşları	23
1.4	Sınırlamalar	23
1.5	Rapor Yapısı	24
2	YASAL ÇERÇEVE	26
2.1	Genel bakış	26
2.2	Türk Mevzuatı Gereklilikleri	26
2.2.1	Ulusal ve Yerel Kurumsal Düzenlemeler	29
2.3	Uluslararası İyi Endüstri Uygulamaları (GIIP)	30
2.3.1	Ekvator Prensipleri	31
2.3.2	IFC PS5	31
2.4	Boşluk Analizi	34
3	SOSYO EKONOMİK TEMEL	39
3.1	Genel bakış	39
3.2	Demografi	40
3.2.1	Cinsiyet	41
3.3	Ekonomi ve Geçim	42
3.3.1	Tarımsal Üretim	43
3.3.2	Hayvansal Üretim	44
3.3.3	Diğer Geçim Aktiviteleri	45
3.4	Arazi İadesi ve Kullanımı	45
3.5	Konut Altyapısı ve Hizmetleri	50
3.6	Eğitim	51

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

3.7	Hassas Gruplar	52
4	YENİDEN YERLEŞİM ETKİLERİ	55
4.1	Genel bakış	55
4.2	Konut Kaybı.....	55
4.3	Arazi Kaybı	57
4.4	Ağaç ve Bitki Kaybı	59
4.5	Yardımcı Yapıların Kaybı	60
4.6	Ortak Kaynaklara Etkiler	60
4.7	Küçük İşletmelere Etkiler	61
4.8	Kültürel Mirasa Etkiler	62
4.8.1	Mezarlıklar	62
4.8.2	Arkeolojik Alanlar	62
4.9	Diğer Etkiler.....	63
4.9.1	Yeniden Yerleşim Gecikmelerine Bağlı Geçim Faaliyetlerinin Kesintiye Uğraması 63	
4.9.2	Topluluk Uyumuna Etkiler	64
4.10	Yer Değişiminin Etki Seviyesi	68
4.10.1	Genel bakış	68
4.10.2	Etkilenmeyen Haneler	69
4.10.3	Kısmen Etkilenen Haneler	69
4.10.4	Yüksek Düzeyde Etkilenen Haneler	70
4.10.5	Hassas haneler	70
5	PAYDAŞ KATILIMI	71
5.1	Genel bakış	71
5.2	Arka plan	71
5.3	Paydaş Tanımlaması	72
5.4	Katılım Faaliyetleri.....	72
5.5	Paydaşların Gündeme Getirdiği Önemli Konular	76

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

5.5.1	Yerel İstihdam Eksikliği	76
5.5.2	Yeniden Yerleşimde Gecikme	77
5.5.3	Bilgi ve Danışma Eksikliği	77
5.5.4	Şikayet Giderme	78
5.5.5	Sağlık ve Güvenlik	78
5.5.6	Tazminat ve Haklar	78
5.5.7	Hane Döküm Çıkarma Prosesi	80
5.6	Ek Danışma ve Katılım için Gereksinimler	80
6	UYGUNLUK VE HAKLAR	82
6.1	Uygunluk Kriterleri	82
6.1.1	Uygunluk Değerlendirme Süreci	82
6.1.2	Uygun Grupların Tanımlanması	83
6.1.3	Uygunluk Özeti	86
6.2	Hak Kazanma İlkeleri	88
6.3	Hak Matrisi	88
7	HAYVANLARININ YENİLENMESİ	95
7.1	Geçim Kaynağı Restorasyonu Yol Gösterici İlkeler	95
7.2	Geçim Kaynağı Boşlukları ve Zorluklar	96
7.2.1	Veri Boşlukları	96
7.2.2	Proje Alanının Zorlukları	98
7.2.3	Geçim Kaynağı Restorasyonu Planlamasında Gecikmeler	98
7.2.4	Yerel Ekip Kapasitesi	99
7.3	Geçim Kaynağı Restorasyon Seçeneklerini Tanımlama Süreci	99
7.4	Geçim Kaynağı Restorasyon Planı	101
7.4.1	Kısa, Orta ve Uzun Vadeli İnisiyatifler	101
8	YENİDEN YERLEŞİM PLANLAMASI VE UYGULAMA YÖNETİMİ	118
8.1	Genel Bakış	118
8.2	Başlıca Yeniden Yerleşim Sorunları ve Uygulama için Sonraki Adımlar	118

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

8.2.1	İnşaat Zaman Dilimi	118
8.2.2	Uygunluk Kriterleri.....	119
8.2.3	Tazminat ödemeleri	121
8.2.4	Konsültasyon	122
8.2.5	Güncel Kapasite.....	123
8.2.6	Geçim Kaynaklarına Etkisi	124
8.2.7	Projedeki Güven Eksikliği	125
8.3	İzleme ve Değerlendirme	126
8.3.1	İç İzleme.....	127
8.3.2	Dış İzleme	131
8.4	Roller ve Sorumluluklar	131
8.4.1	EnergoPro Şirketi.....	131
8.4.2	EnergoPro Ankara	132
8.4.3	EnergoPro Mus	132
8.4.4	Yeniden Yerleştirme Ekibi.....	132
8.4.5	Sosyal Ekip	133
8.4.6	Yeniden Yerleşim Komitesi	133
8.4.7	Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi	133
8.5	Bütçeleme	133
8.6	Çizelge	134

Alpaslan II	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

TABLO LİSTESİ

Tablo 2-1: Ulusal Yasal Gereklilikler	27
Tablo 2-2: IFC PS5 Gereksinimleri.....	32
Tablo 2-3: Yeniden Yerleşim Sürecindeki Boşluk Analizi.....	35
Tablo 3-1: Proje Alanında Göç	40
Tablo 3-2: Proje Tarafından Kullanılan Arazi	48
Tablo 4-1: Proje Alanında Arazi Kullanımı	57
Tablo 4-2: Mera Alanı Kaybı	58
Tablo 4-3: Ortak Kaynak Kaybı, Köye göre	61
Tablo 5-1: Hedef Grup Tartışmaları, Temmuz 2019	75
Tablo 6-1: Uygunluk Tablosu.....	87
Tablo 6-2: Hak Matrisi	89
Table 7-1: Geçim Kaynağı Restorasyon Seçenekleri	103
Tablo 7-2: Livelihood Restoration Options (medium term).....	115
Tablo 7-3: Geçim Kaynağı Restorasyon Seçenekleri (Uzun vade).....	116
Tablo 8-1: Performans İzleme	127
Tablo 8-2: Etki izleme Göstergeleri	129

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1-1: Proje Alanı Haritası.....	20
Şekil 3-1: Etkilenen köylerin haritası	39
Şekil 3-2: Aylık gelir: Aylık gelir	43
Şekil 3-3: Proje Alanında Tipik Konutlar	51
Şekil 4-1: Arkeolojik Alanlar.....	63
Şekil 4-2: Bağıcı Yer Değiştirme Alan Taslağı	65
Şekil 4-3: Göçmenler Yer Değiştirme Alan Taslağı	66
Şekil 4-4: Kayalidere Yer Değiştirme Alan Taslağı	67
Şekil 4-5: Şanlıca Yer Değiştirme Alan Taslağı.....	67

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Şekil 4-6: Tepe Yer Değişirme Alan Taslağı	68
Şekil 5-1: Hedef Grup Tartışmaları	73
Şekil 5-2: Yer Değişirme Alanları (yeşil renkle gösterilmiştir)	79

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

KISALTMA LİSTESİ

Kısaltma	Açıklama
AFF	Ortalama Yıllık Akış
CLO	Topluluk İrtibat Görevlisi
CSR	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
RAP	Yeniden Yerleşim Eylem Planı
ESIA	Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi
EBRD	Avrupa Bankası Yeniden İnşa ve Gelişim Bankası
EP	Ekvator Prensipleri.
FGD	Hedef Grup Tartışması
GWh	Saat başına gigavat
Ha	Hektar
HH	Hane
HPP	Hidroelektrik Santrali
IFC	Uluslararası Finans Kuruluşu
LR	Geçim Restorasyonu
LRP	Geçim Restorasyon Planı
MW	Megavat
SPAU	Muş Özel İl İdaresi
NGO	Sivil Toplum Örgütü
PS	Performans Standartları
PAV	Projeden Etkilenen Köyler
PAH	Projeden Etkilenen Haneler
PA	Proje Alanı
PAP	Projeden Etkilenen İnsanlar

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Kısaltma	Açıklama
SEP	Paydaş Katılım Planı
TEIAS	Türk Elektrik İletim Şirketi
TL	Türk Lirası
WB	Dünya Bankası

EK LİSTESİ

- Ek A Proje Etki Tablosu
- Ek B Değerleme Dereceleri
- Ek C Yeniden Konumlandırma Saha Haritaları
- Ek D Hedef Grup Danışma Araçları (2019)
- Ek E PAP Sözleşmesi Örneği
- Ek F Arkeolojik Alan Haritaları
- Ek G Yeniden Konumlandırma Sahaları Fotoğrafları
- Ek H Fiziksel Yeniden Yerleşimden Etkilenen Köylerin Tekil Haritaları
- Ek I Sonlandırma Tarihi Bildirimi

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, Alpaslan II HES projesi için potansiyel kredilendirici tarafından talep edilen Ek Dokümanların bir parçası olan Yeniden Yerleşim Eylem Planının (YYEP) Güncellemesidir.

Proje, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesinde, Muş ilinde, Fırat (Euphrates) Nehri Havzasının bir alt havzasını oluşturan Murat Nehri üzerinde konumlandırılmıştır.

Proje, ENERGO-PRO grubuna (ENERGO-PRO, Sponsor), Energo-Pro Hidro Development s.r.o. aracılığıyla tamamen sahip olduğu, bir Türk şirketi olan Murat Nehri Enerji Üretim A.Ş. tarafından geliştirilmiştir

Mitsubishi Bank, Projeye finansal destek sağlamayı göz önünde bulundurmaktadır.

A. Giriş

A.1 Projeye genel bakış

Alpaslan II Barajı ve Hidroelektrik Santrali Projesi, EnergoPro tarafından teklif edilen bir enerji üretiminin geliştirilmesi projesidir. Proje, Enerjisa Enerji Üretim A.Ş. ("Enerjisa Genco") tarafından, 2011 yılında başlatılmıştır. Projenin geliştirilmesi 2011 yılında, Alpaslan II HES projesini yürüten şirketin Enerjisa Genco tarafından satın alınmasıyla başlamış ve 2015 yılına kadar sürdürülmüş, bu tarihten itibaren ana inşaat işi askıya alınmıştır. 2017 yılında Enerjisa, Proje SPV'sini (River Murat) EnergoPro'ya satmıştır. Murat Nehri Enerji Üretim A.S, Türkiye'de kurulmuş bir şirkettir. Bu şirket, Energo-Pro Hydro Development s.r.o. unvanlı şirket aracılığıyla özel Czech EnergoPro grubu tarafından tamamıyla alınmıştır.

Baraj gövdesi 116 m yüksekliğe ve 800 metre kret uzunluğuna sahip olacaktır. Taşma savağı, feyezan suyunun barajın etrafında akması için güvenli bir yol sağlamak amacıyla 1700 metre uzunluğunda olacaktır. İnşaatın kuru koşullarda yapılabilmesi amacıyla, nehri yönlendirmek üzere 875 metre ve 950 metre uzunluklarında iki adet derivasyon tüneli bulunacaktır. Bunlar işletme sırasında enerji tüneli olarak kullanılacaktır. Enerji santralinde dört adet Francis-Dikey Eksenli türbin bulunacak, bunların ikisi, her biri 110 MW üretecek, diğer ikisi ise 30'ar MW üretecek, toplamda 280 MW olacaktır. HES tarafından üretilen enerji, ulusal şebekeye, batı ve doğudaki iki paralel hat ile bağlanacak, bu hatlar 380 kV ve 1272 MCM (Sülün) iletken üretecektir. Batı iletim hattı 20.36 km uzunluğunda ve doğu hattı 20.41 km uzunluğunda olacaktır. Her iki hat da

proje trafo merkezinden başlayacak ve Yukarı Kaleköy HES Trafo merkezine bağlanacaktır. İletim hattının kesin güzergahı ve tasarımı Türkiye Elektrik İletim Şirketi (TEİAŞ) tarafından tamamlanacaktır. İletim Hattı için Çevre İzinleri 5 Temmuz 2011 tarihinde verilmiştir.

Depo, yaklaşık 2 milyar m³'lük bir hacme ve yaklaşık 55 km²'lik bir yüzey alanına sahip olacaktır. En derin noktalarında su derinliği en az 68 metre, en fazla 96 metre arasında olacaktır. Rezervuar oluşumu nedeniyle, Muş-Varto (36 km) ve Muş-Bulanık (24 km) yollarının bazı bölümlerinin yeniden konumlandırılması gerekecektir. Bu yolları değiştirmek için, Muş-Varto yolu EnergoPro tarafından yaptırılmaktadır, 24 km'lik Muş-Bulanık yolu Karayolları Genel Müdürlüğüne (KGM) devredilmiştir.

A.2 Sonraki adımlar için proje durumu ve zamanlama

Proje şu anda aşağıdakileri içeren inşaat aşamasındadır:

- Kamp konaklama (tamamlandı)
- 116m yüksekliğe ve 844m kret uzunluğuna sahip asfalt çekirdek kayaç dolgu barajı (devam ediyor)
- 1700m taşma savağı (devam ediyor)
- Enerji tünellerine dönüştürülecek iki derivasyon tüneli (tamamlandı)
- 4 x türbinli elektrik santrali toplam 280 MW (devam ediyor)
- 55 km² rezervuar (su tutma sonrası)
- 40.77 km iletim hattı (devreye alınacak)
- Muş-Varto yolu ve 24 km Muş-Bulanık yolu (devam ediyor)
- 6 taş ocağı lokasyonu (devam ediyor)

Rezervuarda su tutulmasına 2020 yılının ikinci çeyreğinde başlaması ve tahliye hattının tamamlanmasının ardından elektrik üretiminin başlaması beklenmektedir .

A.3 YYEP'in amacı ve hedefleri

2014 yılında, önceki sponsor Enerjisa Genco için Sosyal Risk Yönetimi (SRM) tarafından bir Ön Yerleştirme Eylem Planı geliştirilmiştir, ancak 2018'de yapılan bir denetim (SLR, 2018) YYEP'de önerilen girişimlerin çoğunun uygulanmadığını tespit etmiştir.

Bu belgenin amacı, bugüne kadar hangi yeniden yerleşim önlemlerinin uygulandığını açıklamak, bunların ulusal ve uluslararası gereklilikleri karşılayıp karşılamadığını ayrıntılandırmak, olası boşlukları doldurmak için bir uygulama planı sağlamak ve yeniden yerleşim etkilerinin, 2020 yılının Mart ayında gerçekleştirilmesi planlanan rezervuarda su tutma faaliyeti öncesinde ve sonrasında, uygun bir şekilde ele alınmasını sağlamaktır.

Bu belgenin temel amaçları arasında aşağıdakiler bulunur:

- Mevcut bilgileri gözden geçirmek ve mevcut verilerin hala güncel olup olmadığını anlamak;
- raporlama süresi içinde mevcut bilgileri mümkün olduğunca güncellemek ve orta vadede veri eksikliklerinin nasıl doldurulacağına dair net önlemler almak;
- etkilenen hanelerin sayısının 2014'ten bu yana değişip değişmediğini belirlemek;
- projenin kamulaştırma ve tazminat süreci açısından nerede olduğunu belirlemek;
- hakların hesaplanması ve dağıtımını uygulamalarının gerektiği gibi yapıp yapılmadığını belirlemek ve tazminat sürecindeki eksikliklerin nasıl kapatılacağını detaylandırmak;
- araziden etkilenen haneler için Geçim Kaynakları Restorasyon Planı (LRP) geliştirmek;
- yeniden yerleşim alanlarının uygunluğunu değerlendirmek; ve
- yeniden yerleşim sürecinin tüm yönlerinin uygulanması için bir plan ve bütçe ile birlikte net planlar oluşturmak.

A.4 YYEP tarafından kapsanan Proje bileşenleri

Bu YYEP, yeniden yerleşim verileri, 2017 yılında yapılan varlık anketinde ve 2014'te hazırlanan YYEP sosyo-ekonomik anketinde elde edilmiş olan proje bileşenlerini kapsamaktadır . Bu durum, (i) baraj duvarı, taşma savağı ve elektrik santralinin bulunduğu alanı ve (ii) rezervuar konumunu kapsar. Bu belgede açıklanan prensipler ve süreç aynı zamanda yol çalışmaları için de geçerli olacaktır.

İletim hattına yönelik YYEP, Türkiye Elektrik İletim Şirketi (TEİAŞ) tarafından hazırlanacak ve uygulanacaktır.

B. Sosyoekonomik profil

2014 yılında yapılan sosyoekonomik araştırmaya göre, Projeden Etkilenen Köylerdeki (PAV) toplam nüfus 2.299 kişidir ve kadınlar ve erkekler arasında cinsiyet dağılımı sırasıyla 53:47 şeklindedir. Proje alanı nüfusunun üçte ikisinden fazlası 30 yaşın altındadır (%67).

Proje Alanındaki hane büyüklüğü, hane başına ortalama 6,6 kişidir ve bu rakam hane başına ortalama 3,7 kişi olan ulusal ortalamadan yüksektir. Ankete katılan hanelerin çoğunluğu (%69), çoğu zaman bir çift ve çocuklarını içeren, birlikte yaşayan tek bir aile olduğunu bildirmiştir.

Anket yapılan hanelerde, en büyük oğlun evlendikten sonra hanede aldığı, ailenin yeni evliler için bahçede ayrı bir konut inşa ettiği görülmüştür. Arazi parseli babaya aittir, fakat yeni yapılan ev oğula ait olmaktadır. Hane başına düşen çocuk sayısının çok yüksek olduğu göz önüne alındığında, evliliklerin yapılması nedeniyle köylerde her zaman bir inşaat durumu vardır. Ayrıca, bu evlerin resmi tapusu bulunmayabilmektedir, zira bu evler genellikle ailenin özel parseline inşa edilmektedir.

Hane büyüklüğüne rağmen, yerel bölgedeki nüfus genel olarak azalmakta, insanlar Türkiye'nin diğer bölgelerine veya yurtdışına taşınmaktadır.

Türkçe konuşulan dil olmasına rağmen, Proje alanında konuşulan ana dil Kürtçedir. Genel olarak kadınlar Kürtçe konuşmayı tercih etmektedir.

Tarım, Proje Alanındaki çalışma çağındaki nüfus arasındaki temel ekonomik faaliyettir ve ankete katılanların üçte biri kendilerini "çiftçi" olarak tanımlamaktadır.

Sosyoekonomik araştırma, hanelerin çoğunun, tarım, hayvancılık, bahçecilik ve ücretli istihdam ve mevsimlik istihdama dahil olmak üzere çoklu gelir kaynaklarına ve geçim faaliyetlerine bağlı olduğu görülmüştür. Geçim faaliyetlerinin aynı zamanda, hane halkı tüketiminin anahtarı olan süt, peynir ve yumurta gibi yan ürünlerle ve bahçecilik ve hayvancılıkla desteklendiği görülmüştür. Bu YYEP güncellemesinin hazırlanması için paydaş katılım sürecinin bir parçası olarak gerçekleştirilen hedef grup toplantılarında, çoğu hanenin hayvancılık faaliyetleriyle geçindiği tespit edilmiştir.

B.1 Cinsiyet

Proje Alanındaki haneler gelenekseldir; kadınlar ev ve çocuk yetiştirmeye odaklanmıştır. Süt, peynir, yoğurt ve tereyağı üretmek gibi çeşitli faaliyetlerde bulunmak suretiyle hane ekonomisine katkıda bulunurlar. Kadınlar, eve yakın olan ahırlarda tutulan hayvan sürülerine bakar ve çoğunlukla konut yakınlarında kurulan bostanlarda hane içinde

tüketim amaçlı üretimi yaparlar. Bazı kadınların, ek gelir elde etmek için kış aylarında iğne ve nakış işleri yaptığı raporlanmıştır.

Geleneksel olarak kızlar 13-14 yaşları arasında evlenirler, ancak hükümetin eğitime vurgu yapmasıyla birlikte evlilikler genellikle 20'li yaşların başında gerçekleşmektedir.

Çok eşlilik Türkiye'de yasal değildir, ancak yine de Projeden Etkilenen Köylerde bu durum görülmektedir ve evlilikler dini törenlerde gerçekleştirilmektedir. 2014 raporu, bazı hanelerde üç adede kadar eş bulunduğunu tespit etti.

Temmuz 2019'daki hedef grup tartışmalarında, pratikte çok nadir olmasına rağmen, kadınların miras yoluyla toprak sahibi olabildiği görülmüştür. Türk hukukuna göre kadınlar toprak üzerinde aynı haklara sahiptir, ancak geleneksel olarak toprak erkek varislere kalmaktadır. Ayrıca sadece birkaç hanenin kadın tarafından yönetildiği raporlanmıştır.

Erkekler hane ile ilgili tüm mali meseleleri idare eder, evdeki kilit karar verici onlardır, kadınlar köy yaşamına geniş alanda katılmazlar. Temmuz 2019'da yapılan hedef grup tartışmaları sırasında, kadınların rolünün kocayı takip etmek ve onlara söyleneni yapmak olduğu raporlanmıştır.

B.2 Hassasiyet

Hassasiyet; potansiyel olarak hassas hanelerin, bireylerin veya grupların, sosyal, ekonomik, teknolojik, kurumsal ve kültürel kaynaklara erişimde sosyal ve ekonomik olarak sorun yaşamalarıyla ortaya çıkan bir durumdur. Hassas bireyler ve gruplar, olumsuz etkilere genellikle daha açıktır veya olumlu etkilerden yararlanmak için sınırlı olanaklara sahiptir. Proje kapsamında hassas olarak kabul edilen gruplar ve haneler şunlardır:

- Topraksızlar
- Kadın Tarafından Yönetilen Haneler
- İkinci/ Üçüncü Eşler
- Yaşlılar Tarafından Yönetilen Haneler
- Ekonomik sorunlardan dolayı veya sakatlık, dulluk ve yaşlılık gibi nedenlerle Hükümetten yoksulluk ödeneği almakta olan haneler/bireyler.

Temmuz 2019'da ilgili iki bölgeden toplanan bilgiler, fiziksel ve ekonomik yeniden yerleşimden etkilenen yaklaşık 325 kişinin Hükümet tarafından hassas grup kapsamında

değerlendirildiğini tespit etmiştir. Ekonomik yeniden yerleşimden etkilenen insan sayısı, isimlerin 2017 anketi ile eşleşmemesi nedeniyle bilinmemektedir, ancak ilgili 22 köyde hassas gruplara dahil olduğu düşünülen toplam 1503 kişi bulunmaktadır.

C. Paydaş Katılımı

Enerjisa 2010-2014 yılları arasında, proje, teknik ve inşaat çalışmaları, etki değerlendirmesi ve arazi edinme süreçleriyle ilgili bir dizi taahhüt faaliyetinde bulunmuştur. Bunun yanı sıra, 2011 yılında, Muş ilçe merkezinde ve proje sahasında proje ofisleri açılmıştır. Katılım, 2014'ten bu yana öncelikle köy liderleriyle ve büyük ölçüde hükümet yetkililerinden oluşan Yeniden Yerleşim Komitesi ile iletişime odaklanmıştır. Hane düzeyinde doğrudan bir ilişki olmamasına rağmen, bireysel arazi ve ev sahipleri ile müzakereler yapılmıştır. Ayrıca, kadınlarla veya hassas gruplarla herhangi bir ilişki olmamıştır.

Proje, tamamen su altında kalacak olan köylere kurulan şikayet kutularıyla bir şikayet mekanizması oluşturmuştur. Şikayetler bir rapor defterinde toplanmıştır; rapor edilen tüm sorunların ele alınması ve kapatılması için net sorumluluk hatları ve hedefler vardır. Bu süreçle ilgili ayrıntılı bilgi, bu RAP Güncelleme belgesine paralel olarak hazırlanan SEP'te bulunabilir.

YYEP Güncelleme ekibi, bilgi toplamak ve katılım faaliyetlerinin durumunu anlamak için etkilenen çeşitli gruplarla bir dizi Hedef Grup Tartışması düzenlemiştir. 2015'ten bu yana PAV ile katılım ve bilgi paylaşımında eksiklik hakkında bir dizi şikayet alınmış ve bu sorunların ele alınmasına ilişkin bazı konular gündeme getirilmiştir.

D. Arazi alımının etkileri

Toplam 3 köy (Tepeköy, Kayalidere ve Bağıcı) ve 1 Mezra (Akkonak Köyü'ndeki Göçmenler mahallesi), tüm evler, araziler, meralar ve ağaçların kaybına neden olacak şekilde tamamen su altında kalacaktır. Şanlıca adı verilen bir başka köy kısmen su altında kalacak ve Aligedik köyünde 4 ev su altında kalacaktır. 2017 aktif envanter raporuna göre, fiziksel ve ekonomik yeniden yerleşim tazminatı gerektiren 279 haneden 1891 kişi mevcuttur. Bu sayıdan 211 hane daimi ikametgah olarak kabul edilir; 158'i ev sahibi ve 53'ü kiracıdır. Kamusal altyapı etkileri arasında okullar, camiler, bakkallar, arı kovanları, köylerden birinde bulunan bir balık havuzu, halk evi ve taziye evleri bulunmaktadır. Ek olarak, projeden etkilenen 1227 bireyi kapsayan ekonomik yeniden yerleşimden toplam 14 köy etkilenecek, etkiler arazi kaybı, ağaç ve mera kaybı, 2 köyde

ise mera arazilerinin kaybı gerçekleşecektir. Toplamda 22 köy arazi alımından etkilenmiştir.

Ayrıca, rezervuar nedeniyle 4 mezarlık, 3 arkeolojik alan ve yaklaşık 60 km yol su baskınından etkilenecektir.

E. Etki Azaltma Özeti

Arazi gereksinim etkilerini önlemek ve en aza indirmek için alınan etki azaltma önlemlerinin (hak kazanma matrisi) aşağıdaki özeti Şirket tarafından kabul edilmiştir:

- Türkiye'de kamulaştırma ile ilgili yasal gereksinimlerin uygulanması kapsamında, İstekli alıcı/istekli satıcı ilkesinin uygulanmasını gerektirmektedir (madde 8) ve tazminat miktarlarıyla ilgili herhangi bir uyuşmazlık durumunda projeden etkilenen bireyler mahkemeye başvurabilmektedir (madde 10). Haklar arasında; tapulu olup olmamasına bakılmaksızın, ev ve diğer topluluk yapısı kayıpları için nakit tazminat, ağaç kaybına ilişkin nakit tazminat, tapulu toprak kaybına ilişkin nakit tazminat, mahsul kaybını ilişkin nakit tazminat içerir. Kültür Bakanlığı aracılığı arkeolojik alanların Yönetimi ve İl ve İlçe İdareleri aracılığı ile mezarlıkların yönetimi gerçekleştirilecektir.
- IFC PS5'i karşılayacak önlemlerin uygulanması aşağıdakileri içerir; geçim kaynağı restorasyonu, hassas kişileri desteklemeye yönelik özel tedbirler, projenin konut inşa etme seçenekleri veya ek nakit tazminat, projenin kapanma tarihinden önce projede ikamet eden tüm haneler için ve yüksek riskli haneler için arazi takası seçenekleri.

E1. Son Tarih

YYEP önlemlerine uygunluğun sona erme tarihi, EnergoPro tarafından yürütülen varlık envanterinin son tarihi olan 5 Eylül 2017 olarak belirlenmiştir.

F. İzleme

Bu YYEP Güncellemesinin ve uygulanmasının izlenmesi için öneriler hem iç hem de dış gereklilikleri içerir. İç izleme, uygulama sırasında ve dış izleme proje kilit dönüm noktalarında sık sık gerçekleştirilir. İzleme sonuçlarının belgelenmesi, düzeltici ve önleyici faaliyetlerin uygulanması ve bunların etkinliğini sağlamak için bu faaliyetlerin izlenmesi gerekir. YYEP Güncellemesi raporu, belirli bir zaman diliminde uygulama başarısını ölçmek için kullanılan bir dizi açık gösterge sağlamıştır.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

1 GİRİŞ

1.1 Genel Bakış ve Amaçlar

ENERGO-PRO grubu (ENERGO-PRO, Sponsor) tarafından, Energo-Pro Hydro Development s.r.o. aracılığıyla tamamen sahip olunan ve Türk şirketi olan Murat Nehri Enerji Üretim A.Ş. (Şirket), 280 MW'lık bir hidroelektrik santrali içeren Alpaslan II HES inşaatına devam etmektedir (Proje), inşaat Muş ilinde, Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesindedir.

Projenin geliştirilmesi 2011 yılında başlamış ve önceki sponsor Enerjisa Enerji Üretim A.Ş.'nin inşaat işlerini askıya aldığı 2014 yılına kadar devam etmiştir. Proje, Nisan 2017'de EnergoPro'ya satılmış ve inşaat çalışmalarına devam edilmiştir, günümüzde projenin yaklaşık %65'i tamamlanmıştır. Proje tasarımında genel bir değişiklik yoktur, ancak EnergoPro baraj gövdesi tasarımını kil çekirdekli kaya dolgu tipinde bir barajdan asfalt çekirdekli kaya dolgu barajına çevirmiştir. Su toplama 2020 yılının Mart ayında başlayacaktır.

Proje 22 yerleşim yerini etkileyecektir, dört köy tamamen su altında kalacaktır, 2 köy kısmi olarak su altında kalacak ve 16 yerleşim yerinde arazi kaybı olacaktır. Yeniden Yerleşim Ekibi, bu raporun oluşturulduğu tarihte, Projenin 211 haneyi kapsayacağını, toplam 3118 özel arazi sahibinin arazi kaybedeceğini ve iki köyün ortak mera arazisini kaybedeceğini bildirmiştir.

Bu raporda kullanılan anahtar terimler şunlardır:

- **Proje Alanı:** Bu alana Projeden etkilenecek tüm köyler dahildir.
- **Projeden Etkilenen Haneler (PAH):** Proje sonucunda fiziksel veya ekonomik olarak yerinden edilecek tüm haneleri içerir. Bu raporun amaçları doğrultusunda, haneler arasında gelir ve geçim faaliyetleri de dahil olmak üzere, Proje etkisinin genel bir göstergesi olarak görülmektedir.
- **Projeden Etkilenen İnsanlar (PAPs):** Projeden etkilenen insanlar tanımı, Projeden etkilenecek bireylerin tamamını kapsamaktadır. Bu terim 2019 yılına kadar eklenmiştir, tazminat ve haklar hanelerden ziyade konut veya arsa sahiplerine odaklanmıştır.
- **Projeden Etkilenen Köy (PAV):** Aşağıdakiler dahil olmak üzere Proje Alanındaki tüm köyleri kapsamaktadır:

- Tamamen Su Altında Kalan Köyler: Proje sonucunda bir bütün olarak yeniden yerleştirilecek olan köyler.
- Kısmen Su Altında Kalan Köyler: Proje sonucunda çok sayıda evi kaybedecek olan köyleri de içerir, ancak köyün geri kalanı etkilenmez.
- Toprakları Etkilenen Köy: Buna ekonomik olarak yerinden edilmiş, ancak fiziksel olarak yerinden edilmemiş bütün köyler dahildir.

O tarihte mevcut olan bilgilere dayanarak 2014 yılında bir Ön Yeniden Yerleşim Eylem Planı (Ön YYEP) geliştirilmiştir, ancak 2018'de yapılan bir denetim (SLR, 2018) YYEP'ye dahil edilen bir çok girişimin uygulanmadığını tespit etmiştir. Yeniden yerleştirme etkilerini azaltma konusundaki kilit boşluklar arasında; Projeden etkilenen geçim kaynaklarının geri kazanılması için geçerli bir yöntem bulunmaması ve etkilenen hanelerden sürekli ve düzenli katılımın sağlanmaması bulunmaktadır. Projeden kaynaklanan etkilerin niteliği ve kapsamı, inşaat sürecinde geçen zaman ve yeniden yerleşime bağlı olarak, Sponsor taraf, ulusal mevzuat ve IFC Performans Standardı 5'e uygun bir YYEP incelemesi ve güncellemesi talep etmiştir.

Bu belgenin amacı, bugüne kadar hangi yeniden yerleşim önlemlerinin uygulandığını açıklamak, bunların ulusal ve uluslararası gereklilikleri karşılayıp karşılamadığını aydınlatmak, olası boşlukları doldurmak için bir uygulama planı sağlamak ve yeniden yerleşim etkilerinin, 2020 yılının Mart ayında gerçekleştirilmesi planlanan rezervuarda su tutma faaliyeti öncesinde ve sonrasında, uygun bir şekilde ele alınmasını sağlamaktır.

Özet olarak, bu belgenin temel amaçları arasında aşağıdakiler bulunur:

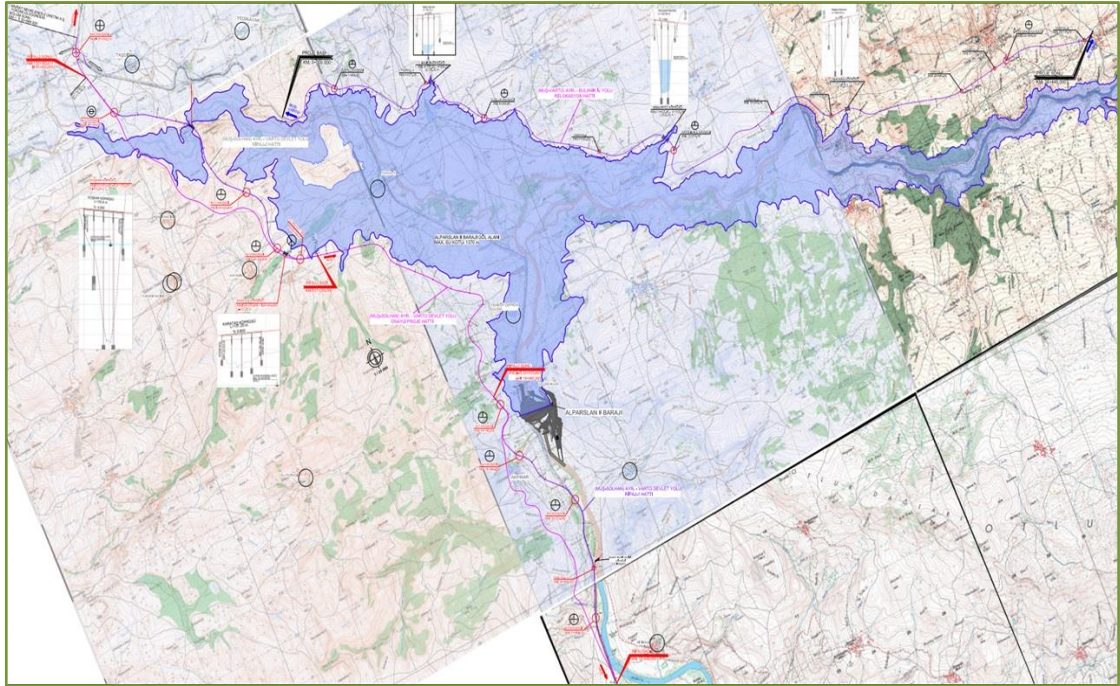
- Mevcut bilgileri gözden geçirmek ve mevcut verilerin hala güncel olup olmadığını anlamak;
- raporlama süresi içinde mevcut bilgileri mümkün olduğunca güncellemek ve orta vadede veri eksikliklerinin nasıl doldurulacağına dair net önlemler almak;
- projenin kamulaştırma ve tazminat süreci açısından nerede olduğunu belirlemek;
- hakların hesaplanması ve dağıtımını uygulamalarının gerektiği gibi yapıp yapılmadığını belirlemek ve tazminat sürecindeki eksikliklerin nasıl kapatılacağını detaylandırmak;
- araziden etkilenen haneler için Geçim Kaynakları Restorasyon Planı (LRP) geliştirmek;

- yeniden yerleşim alanlarının uygunluğunu değerlendirmek; ve
- yeniden yerleşim sürecinin tüm yönlerinin uygulanması için bir plan ve bütçe ile birlikte net planlar oluşturmak¹.

1.2 Proje Genel Bakış

Alpaslan II HES, tam tedarik seviyesinde 55km² ve 2.090 Mm³ rezervuardan oluşacak, Murat Nehri boyunca 116 m yüksekliğinde bir asfalt ve kret uzunluğunda 800 m çekirdek kaya dolgudan oluşacaktır (Şekil 1-1). Murat havza alanı Alpaslan II baraj yerinde 17.505 km²'dir ve Ortalama Yıllık Akış (AAF) 128 m³/s'dir. Ana elektrik santrali (280 MW, QD = 344 m³/s) sol kısımdaki baraj ayağında (98 m Baş kısım) bulunmaktadır. Santraldeki 4 türbinden (2x30 MW; 2x110 MW) minimum 18.5m³/s (temmuz-şubat ayları arasında) ve 27 m³/s (mart-haziran ayları arasında) verim alınacaktır. Baraj, Muş şehrinin yaklaşık 30 km kuzeyindedir.

Şekil 1-1: Proje Alanı Haritası

¹ Bütçeyle ilgili detaylar daha sonraki bir tarihte sağlanacaktır.

Projenin amacı, sulama ve taşkın kontrolünü desteklemenin yanı sıra güç (yılda 733 GWh) sağlamaktır. Proje kapsamında inşa edilecek ve TEİAŞ tarafından işletilecek olan santral, iki yeni 17 km uzunluğa sahip 380 kV iletim hattı ile mevcut şebekeye bağlı bir şalt sistemine bağlanacaktır. HES tarafından üretilen enerji, ulusal şebekeye, batı ve doğudaki iki paralel hat ile bağlanacak, bu hatlar 380 kV ve 1272 MCM (Sülün) iletken üretecektir. Batı iletim hattı 20.36 km uzunluğunda ve doğu hattı 20.41 km uzunluğunda olacaktır. Her iki hat da proje trafo merkezinden başlayacak ve Yukarı Kaleköy HES Trafo merkezine bağlanacaktır. İletim hattının kesin güzergahı ve tasarımı, yerel ÇED izin süreci sırasında, Türkiye Elektrik İletim Şirketi (TEİAŞ) tarafından belirlenecektir.

Rezervuar oluşumu nedeniyle, Muş-Varto (38 km) ve Muş-Bulanık (24 km) yollarının bazı bölümlerinin yeniden konumlandırılması gerekecektir. Bu yolları değiştirmek için, Muş-Varto yolu EnergoPro tarafından yaptırılmaktadır, 24 km'lik Muş-Bulanık yolu Karayolları Genel Müdürlüğüne (KGM) devredilmiştir.

K1'den K6'ya kadar olan taş ocağı alanları, tamamen Proje inşaatının için kullanılmaktadır. Bu nedenle, EBRD ESP tanımına göre hiçbir Bağlantılı Tesis bulunmamaktadır. Tüm tesisler - baraj, elektrik santrali, iletim hattı, yollar, kamplar ve taş ocağı alanları, Proje tesisleri olarak kabul edilir².

Proje hakkında ayrıntılı bilgi bu YYEP güncellemesine eşlik eden destekleyici belgelerde, yani Ön YYEP (2014)'de bulunabilir.

1.3 Yeniden Yerleşim İçeriği

1.3.1 Genel bakış

Yeniden yerleşim faaliyetleri, orijinal Proje sahibi EnerjiSa'nın 2014 yılında hazırlanan Ön Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) ile birlikte Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi (ÇSED) raporunu almasıyla başladı. Bu sürecin bir parçası olarak bir Paydaş Katılım Planı (SEP) da geliştirilmiştir. 2011-2014 yılları arasında hazırlanan belgelerin tümü EBRD Performans Gereklikleri ile uyumluydu ve istihdam olanakları sağlama, yeniden yerleştirme ve proje avantajları ve işletmelere destek gibi çeşitli taahhütler içeriyordu.

² Kredilendiren taraflarla daha ayrıntılı görüşmeler yapılması gerekmektedir, zira iletim hatları ve yollar yerel Hükümet kurumları tarafından sürdürülecek ve işletilecektir, bu nedenle, Proje, sosyal yönetim sorunları üzerinde çok az kontrol sahibidir.

İnşaat faaliyetleri 2012 yılında başlamış ve 2014 yılında durdurulmuş ve Energo-Pro tarafından devralındığı 2017’de tekrar başlayana kadar çalışmalar askıya alınmıştır. 2014’ten beri tüm yeniden yerleşim faaliyetleri, öncelikle etkilenen alanların ve hanelerin altyapısının kamulaştırılmasına odaklanarak ulusal yasal gereklilikleri karşılamayı amaçlamıştır. Kaybedilecek arazilerin sayısı, toplam arazi alanı, arazi kaybedecek olan arazi sahiplerinin sayısı ve kaybedilen arazi için ödenecek tazminat miktarı hakkında detaylı bilgi bulunmaktadır.

Etkilenen hanelere ilişkin ayrıntılı sosyoekonomik veriler 2014 yılında, ÇSED ve Ön YYEP Sürecinin bir parçası olarak toplanmıştır, bu süreçte fiziksel olarak yerlerinden edilmiş hanelere odaklanılmış ve söz konusu tarihten itibaren herhangi bir çalışma yapılmamıştır. 2011 yılında tamamlanan ve 2017 yılında güncellenen bir varlık envanteri bulunmaktadır, bu envanter, her arazide hangi parsellerin kaybedileceğine dair bir ön görüş sunmaktadır. YYEP Güncelleme ekibi, 2014 sosyoekonomik verilerinin, kamulaştırma verilerinin ve varlık envanterinin bazılarını birbirine bağlamıştır, ancak bu durum yalnızca fiziksel olarak yerlerinden edilecek haneler için mümkün olmuştur. Ekonomik olarak yerinden edilmiş haneler için, bilgiler sadece özel arazi sahipleri için bireysel düzeydeki arazi kayıpları ile ilgili olup, hane düzeyinde sosyoekonomik bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kamulaştırma sürecinde kullanılan bilgiler iyi yönetilmesine rağmen, bilgiler arazi parsellerine göre sınıflandırılmış ve etkiyi bireysel düzeyde veya hane düzeyinde ayırt etmek zorlaşmıştır.

Yeniden yerleşim sürecine ilişkin bir dizi denetim yapılmıştır, bu denetimlerde bugüne kadar tamamlanmış işler ve uluslararası iyi pratiklerin karşılanması için eksiklikler üzerinde yoğunlaşmıştır. Eylül 2018’de SLR Danışmanlık, Çevresel ve Sosyal (E&S) Eksiklik Analizi denetimini gerçekleştirdi ve Temmuz 2019’da Mott Macdonald tarafından ek bir Çevresel ve Sosyal denetim yapıldı. Her iki denetimde de önemli bir bulgu, 2014 yılında EBRD ile uyumlu belgelerin geliştirilmesine rağmen, Türk Kanunlarına uymak için gerekli olanların dışında kalan önlemlerin sadece bir kısmı uygulanmıştır. Güncellenen bir şikayet mekanizması vardır, ancak paydaş katılımı tutarlı bir şekilde yürütülmemiştir ve yazılı kayıt yoktur. Tazminat, bireysel arazi sahiplerine nakit sağlamaya odaklanmış ve geçim kaynağı restorasyon önlemleri araştırılmamış veya geliştirilmemiştir.

Denetim raporlarında sunulan bilgiler ve 17-31 Temmuz 2019 tarihleri arasında YYEP Güncelleme Ekibinin bir üyesi tarafından yapılan saha ziyaretinde elde ettiği bilgilerle birlikte bu raporu oluşturmak için kullanılmıştır. Bunun amacı, Projenin başlamasından bu yana hangi yeniden yerleşim faaliyetlerinin gerçekleştiğini ayrıntılı bir şekilde anlamak

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

ve sahada çalışan yeniden yerleşim ve sosyal ekip üyeleriyle yapılan görüşmeleri, mevcut tüm planların ve uygulama belgelerinin etkilenen kilit gruplarla (erkek, kadın, çiftçiler vb.) gözden geçirilmesidir.

1.3.2 **Yeniden Yerleşim Kilometre Taşları**

- Proje başlama tarihi: Eylül 2010 (lisans verildi)
- İlk varlık envanterinin tarihi: Enerjisa (Hapa Mühendislik) 2011.
- SRM veri toplama tarihi : Haziran 2013.
- İlk tazminat ödemesinin tarihi: 2013 Enerjisa tarafından.
- İnşaat başlama tarihi: Aşama I İnşaat Çalışma 14 Haziran 2012'de başladı
- İnşaat durma tarihi: 2014
- EnergoPro'nun devraldığı tarih: Mayıs 2017, EnergoPro, Enerjisa'dan lisans aldı
- İnşaat yeniden başlama tarihi: Temmuz 2017
- İkinci varlık envanterinin tarihi: Ağustos 2017 (EnergoPro).

1.4 **Sınırlamalar**

- 2019 yılına kadar ulaşan tüm çalışmalar, Türk Ulusal Gereksinimlerine dayanmaktadır; paydaş katılımı, geçim koşulları ve uygunluk açısından veri boşlukları mevcuttur.
- YYEP Güncelleme ekibi, Yeniden Yerleşim Ekibi ile sahada iki hafta geçirmiştir, ancak bu raporun halihazırda Projeden etkilenen hanelerin kesin listesini veya hassas olduğu düşünülen hanelerin kesin listesini sunmayı önleyen önemli veri boşlukları mevcuttur. Bu veri boşlukları şunları içerir:
 - Toprağı kimin kullandığı ve toprağın mülkiyetinin kime ait olduğunu karşılaştıran hiçbir bilgi bulunmamaktadır.
 - Arazi kaybı sadece özel mülk sahipleri için kaydedilmiştir. Arazinin kaybı nedeniyle kaç kişinin/hanenin etkileneceğine dair bilgi bulunmamaktadır.
 - Arazi kaybı, hane düzeyinde kaybı anlamaktan ziyade bireysel özel arazi sahiplerine odaklanmıştır.

- 2011'de ilk kez etkilenen toplam insan sayısını ve bugün etkilenen insan sayısını karşılaştırmak için kayıtlar mevcut değildir, bu yüzden Proje Alanından kaç kişinin ayrıldığını anlamak mümkün olmamaktadır.
- Bu bilgilerin bir kısmı, bu raporun tesliminin ardından Yeniden Yerleşim Ekibinin gerçekleştireceği ek çalışma toplanabilecektir ve bazı veriler eklenecektir. Bu raporda yer alan rakamların takip edilmesi için yapılması önerilen ek veri toplama faaliyetinin ardından çapraz kontrol yapılması önerilir.
- Son olarak, sosyoekonomik YYEP araştırması, varlık araştırmasına farklı bir zaman ölçeğinde uygulanmıştır, bu nedenle varlık araştırması sonuçlarıyla verileri doğrulama imkanı yoktur.

1.5 Rapor Yapısı

Bu raporun geri kalanı aşağıdaki şekilde yapılandırılmıştır:

- Bölüm 2: Yasal Çerçeve: Bu bölüm, Türkiye'deki yasal şartların ve uluslararası iyi pratik şartlarının özetini sunmaktadır.
- Bölüm 3: Sosyoekonomik Temel: Bu bölüm, projeden etkilenen haneler hakkındaki sosyoekonomik temel verilerin güncellemesini sunar.
- Bölüm 4: Yeniden Yerleşim Etkileri: Bu bölüm, arazi edinimi ve yeniden yerleşim ile ilgili potansiyel etkilerin bir özetini sunmaktadır.
- Bölüm 5: Paydaş Katılımı: Bu bölüm, yeniden yerleşim planının bir parçası olarak bugüne kadar gerçekleştirilen paydaş katılımının ve gelecekteki katılım planlamasının bir özetini sunar.
- Bölüm 6: Uygunluk ve Haklar: Bu bölüm farklı uygun grup kategorileri ve bunların yetkilendirme matrisi de dahil olmak üzere haklara genel bir bakış sunar.
- Bölüm 7: Geçim Restorasyon Süreci: Bu bölüm, geçim izleme göstergeleri de dahil olmak üzere geçim restorasyonu için prensiplerin özetini sunmaktadır.
- Bölüm 8: Yeniden Yerleşim Planlaması ve Uygulama Yaklaşımı: Bu bölüm, yeniden yerleştirmenin uygulanmasındaki sorumlulukların, ilerlemenin, bütçelemenin ve programın izlenmesini kapsar.

Yukarıda ana hatlarıyla belirtilen bölümlere ek olarak, bu rapor bir dizi belge tarafından da desteklenmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

- Ek A: Proje Etki Tablosu
- Ek B: Değerleme Oranları
- Ek C: Yeniden Konumlandırma Saha Haritaları
- Ek D: Hedef Grup Danışma Araçları (2019)
- Ek E: PAP Sözleşmesi Örneği
- Ek F: Arkeolojik Alan Haritaları
- Ek G: Yeniden Konumlandırma Sahaları Fotoğrafları
- Ek H: Fiziksel Yeniden Yerleşimden Etkilenen Köylerin Tekil Haritaları
- Ek I: Sona Erme Tarihi Bildirimi

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

2 YASAL ÇERÇEVE

2.1 Genel bakış

Bu bölüm, Türkiye'de arazi edinimi, kamulaştırma ve istemsiz yeniden yerleşim ile ilgili ulusal yasal gereklilikleri özetlemektedir. Bu bölüm aynı zamanda, YYEP'nin hazırlanmasına ilişkin olarak uluslararası ve yerel standartlar arasındaki farkların bir boşluk analizinin yanı sıra ilgili DB/IFC ve Ekvator prensiplerinin bir özetini sunar. Bu bilgilerin çoğu 2014 Ön YYEP'de detaylı bir şekilde yer aldığından, bu bölümün amacı tüm yasal gereklilikleri ayrıntılı olarak tekrarlamak değil, bu raporla ilgili bir özet sunmaktır.

2.2 Türk Mevzuatı Gereklilikleri

Aşağıdakiler dahil, arazi edinimi ve yeniden yerleşim ile ilgili birkaç önemli mevzuat parçası bulunmaktadır:

- Türk Anayasası
- Toprakların Korunması ve Arazi Kullanımı Hakkında Türk Hukuku
- Kamulaştırma Kanunu
- İletişim Kanunu
- Tarım Arazilerinin Korunması Kanunu
- Devlet Topraklarının Satın Alınması
- Orman Arazilerinin Satın Alınması
- Mera Arazilerinin Satın Alınması
- Mezarlıklar
- Köy Yerleşmeleri Yönetmeliği

Tablo 2-1 aşağıda, bu proje ile ilgili, YYEP'de (2014) bulunan kamulaştırma işleminin adım adım açıklaması, ek ayrıntılarla ve bu Proje ile ilgili ana mevzuatın bir özeti sunulmaktadır.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Tablo 2-1: Ulusal Yasal Gereklilikler

Mevzuat	Açıklama
Türk Anayasası	<p>Mad. 44 Arazi mülkiyeti ile ilgilidir ve topraksızları ve yetersiz toprak sahiplerini korumak için hükumete sorumluluk yükler.</p> <p>Mad. 45 Sağlıklı bir ortamda yaşama hakkını onaylar.</p> <p>Mad. 46 Sosyal ve Ekonomik Haklar ve sorumluluklar: Hükümetin ulusal çıkarları destekleyen projeler için kamulaştırma başlatmasına izin verir. Hidroelektrik, havaalanları, yollar ve diğer büyük ölçekli altyapıları içerir. Özel araziler ve varlıklar için tazminat, arazi tahsisi ve inşaatından önce ödenmelidir.</p>
Toprakların Korunması ve Arazi Kullanımı Hakkında Türk Hukuku (No. 5578)	Bu yasa, tarım arazilerinin 20 dekardan daha küçük parçalara bölünmemesini ön görmektedir (1 dekar = 1000 m2). Bu, Proje için büyük bir parselin sadece küçük bir bölümünün alınmasını yasaklar.
Kamulaştırma Kanunu (2942 sayılı 4650 sayılı Kanunla getirilen değişikliklerle birlikte)	Mad. 3: Özel mülkiyette olan arazinin iki kategorisi vardır. 1) arazinin yasal tapusuna sahip olanlar ve arazi ile taşınmaz mal ve mahsuller için tam tazminat alma hakkına sahip olanlar. 2) toprağı işleyen ancak yasal tapusu olmayanlar. Bu, kullanıcılar/kiracılar veya tapusu olmayan sahipleri olabilir. Bu grup; ürünler, ağaçlar, üzüm bağları ve binalar için tazminat alma hakkına sahiptir. Yasalar, kamu arazilerini işleyenlere veya yasa dışı olarak özel alanları kullananlara hak tanımaz. Ancak, yasalar kamuya ait arazilerde uzun süredir tarım yapanları, yani 20 yıl boyunca araziye kesintisiz olarak işleyen kullananları, arazi sahibi olarak tanımaktadır.
Yeniden Yerleşim Kanunu (No. 5543)	Yasaya göre, ÇŞB ve İl Valiliği, yeniden yerleşim süreçlerinin diğer ilgili bakanlıklarla (Milli Eğitim Bakanlığı vb.) eş güdümlü olarak yürütülmesi için ana otoritedir. Kanunun 12. maddesi, kamu yararı için arazi edinimi sonucu yer değiştirmeye zorlananların haklarını tanıır. Arazi edinim sürecinin başlamasından önce evlerini terk edenler, geride bıraktıkları evlerin sağlam olduğu durumlarda bile, yeniden yerleşim hakkına sahip değildir. Hak sahibi olanların, yeniden yerleştirme ilanından sonraki 90 gün içinde yeniden yerleşim için resmen başvuruda bulunmaları ve yeniden yerleştirmeden sorumlu kuruma teslim aldıkları veya teslim almayı bekledikleri tazminatın belirli bir miktarını ödemeyi taahhüt etmeleri gerekmektedir.
Köy Kanunu (No. 442)	<p>Bu Kanun yeni yerleşim yerlerinin kurulmasında çok önemlidir.</p> <p>Mad. 2: köy yerleşim yerlerinin belirlenmesi, köy yerleşim planlarının belirlenmesi, arsaların uygun fiyat tespiti, satış ve tescili, devir yasakları ve kullanım esasları.</p> <p>Mad. 4: bir köy yerleşim komisyonu kurulmasını gerekli kılar; söz konusu kurul vali yardımcısı başkanlığında toplanır ve ulusal emlak müdürlüğü, bayındırlık ve iskan müdürlüğü, Tarım, Orman ve Köy</p>

Mevzuat

Açıklama

İşleri Bakanlığı il müdürlüğü, köy hizmetleri il müdürlüğü ve ilgili kadaströ müdürlüğü temsilcilerinden oluşur.

Mad. 6 Komisyon bir köy yerleşim planı yapmak için bilgi toplar ve bulguları il köy müdürlüklerine iletir ve önemli noktaları kalıcı olarak belirler. Daha sonra, belirlenen alan kadastronun gördüğü 1/1000 ölçekli bir haritada işlenir.

Mad. 7 Özel İdare, köyün yerleşim planını hazırlarken, sunulan harita veya ölçekli taslakta komisyon tarafından belirlenen konut, sosyal tesisler ve yolları göz önünde bulundurur. Özel İdare köy yerleşim planını zemine uygular ve parsel köşe noktalarını işaretler.

Mad. 8: Hazırlanan köy yerleşim planı Özel İdare tarafından Valinin onayına sunulur.

Mad. 9 Arsaların satış fiyatı komisyon tarafından belirlenir. Bu amaçla birim fiyat (m2), arazinin mevcut piyasa değeri, yeri, yapım teknikleri, ulaşım ve benzeri konulardaki mevcudiyeti dikkate alınarak hesaplanır.

Mad. 10 Köyün yerleşim planı ve arsaların satış fiyatları, Özel İdare tarafından 15 gün süreyle köyde görülebilecek bir yere asılır ve en az üç kez köylülere duyurulur.

Mad. 12 Arazi satın almak için;

- a) Talep eden kişi yetişkin (18 yaş üstü) olmalı,
- b) Kendisine, eşine ve küçük çocuklarına ait başka bir evi ya da toprağı bulunmamalı, böyle bir mülkü varsa evi yıkılmış ve toprak kullanılamaz durumda olmalıdır.
- c) Talep eden, içinde bulunduğu köyün nüfusuna kayıtlı olmalı, o köyde en az 5 yıl yaşamış olmalıdır,

Mad. 13 İhtiyacı olan kişilere satılacak olan arazi, bu kişiler kendi aralarında anlaşamazsa piyango ile belirlenir.

İletişim Kanunu (No. 7201)

7201 sayılı Kanun, mülk sahiplerinin bildirim sürecine temel teşkil etmekte ve adresleri bilinmeyenler de dahil olmak üzere bir dizi kamu ve özel mülk sahibi için izlenecek özel prosedürler sunmaktadır. Kanun uyarınca, bildirim yapmak için çeşitli yöntemler bulunmakta bu yöntemler arasında, bilinen adreslere posta gönderme; yerel makamlardan destek alma; ülke genelinde yayınlanan ulusal bir gazeteyle önemli miktarda ilan vererek yayınlatma ve elektronik iletişim bulunmaktadır.

Tarım Arazilerinin Korunması Kanunu (No. 5578)

Tarımsal arazilerin 20 dekardan daha küçük şekilde bölünemeyeceğini şart belirten Toprak ve Arazi Koruma Kanununu destekler. Tarım arazileri, ekilebilir alanlar, özel ürünler için kullanılan alanlar, ekili alanlar ve marjinal arazilerden oluşan 4 kategoriye ayrılmıştır.

Türkiye'de bir Yeniden Yerleşim Yasası (No. 5543) bulunmaktadır, ancak bugüne kadarki tüm yeniden yerleşimler, kamulaştırma yasası ile yönetilmiştir. Bu kararın sebebi,

Yeniden Yerleşim Yasası uyarınca, Hükümetin tüm yeni konutların temini üzerinde kontrol sahibi olmasını ve sorumluluğunu sağlamak olarak raporlanmıştır. Kamulaştırma Kanunu uyarınca, Proje konut sağlayabilir veya etkilenen hanelerin kendi konutlarını inşa etmelerine izin verebilir.

2.2.1 Ulusal ve Yerel Kurumsal Düzenlemeler

Yeniden yerleşim süreci, Projenin ilerlemesini sağlamak ve PAV'ın yasal olarak yerleştirilmesine izin vermek için, önemli rol oynayan bir dizi Hükümet kuruluşu ve ajansı aracılığıyla yönetilmektedir.

Bu kurumların birçoğu, Ön YYEP Raporunda belgelenmiştir ve Proje içerisindeki rolleri hakkında ayrıntılı bilgi içermektedir. Yeniden yerleşim süreci açısından, onaylama sorumluluğu il düzeyinde yönetilmektedir, yerinden edilme ve arazi transferleri hususları ulusal bakanlıklar (Eğitim, Sağlık, Çevre vb.) kontrolünde uygulanmaktadır. Bu doğrultuda, aşağıdaki kurumların hepsi yeniden yerleşim sürecinde çok önemli bir rol oynamaktadır:

- Muş ve Varto Kaymakamlığı: Her ikisi de Yeniden Yerleşim Komitesine oturmakta ve kimin yeniden yerleşim için uygun olduğunu, arazi ve ev tazminatının nasıl hesaplandığını ve arazi haklarının nasıl aktarıldığını belirlemede kilit rol oynamıştır.
- Muş ve Varto İl Özel İdaresi: Ruhsatlandırma sürecinde tüm yeniden yerleşim konutlarının ve topluluk binalarının nihai onayından ve ayrıca elektrik dışındaki yeniden yerleşim alanları için gerekli tüm altyapıların onaylanmasından sorumludur. Ayrıca Yeniden Yerleşim Komitesine dahildir.
- Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü: Yeniden Yerleşim Komitesine dahildir ve yeniden yerleşim yerlerinin seçiminde ve devredilen arazi haklarında söz sahibidir.
- İl Milli Emlak Müdürlüğü: Yeniden Yerleşim Komitesi Üyesidir, ayrıca Hazine Arazi yönetiminden ve dağıtımından sorumludur.
- İl Tapu ve Kadastro Müdürlüğü Yeniden Yerleşim Komitesi Üyesidir, ayrıca Hazine ve Mera Arazisi yönetiminden ve dağıtımından sorumludur. Ayrıca, yeni yerleşim yerlerinin arazi haklarının devri ve haritalarının çıkarılmasından sorumlu olacaktır.
- İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Yeniden Yerleşim Komitesi Üyesidir, ayrıca Devlet Mera ve Orman Arazilerinin yönetim ve dağıtımından sorumludur.
- İl Eğitim Müdürlüğü: Yeniden yerleştirim alanındaki tüm yeni okulların onaylanmasından sorumludur.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

- İl Sağlık Müdürlüğü: Yeniden yerleştirim alanındaki tüm yeni sağlık merkezlerinin onaylanmasından sorumludur.
- Müftülük İl Müdürlüğü: Yeniden yerleştirim alanındaki tüm yeni camilerin inşaatından sorumludur.
- Ulaştırma ve Altyapı İl Müdürlüğü: Yeniden yerleştirim alanındaki tüm yeni taşıma ve altyapı inşaatlarından sorumludur.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar İl Müdürlüğü: Tüm PAV güç hatlarından sorumludur.
- İl Ormancılık İdaresi: Yeniden Yerleşim Komisyonu Üyesidir, yeniden yerleşim alanlarının bulunması, orman alanlarının kesilmesi ve ormanla ilgili diğer tüm faaliyetlerden sorumludur.
- İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: Yeniden yerleşim yerlerinin konumu hakkında önerilerde bulunmaktan sorumludur.
- Devlet Su İşleri (DSİ): Yeniden yerleşim yerlerinin konumu hakkında önerilerde bulunmaktan sorumludur.
- Karayolu Yetkilileri: Proje tarafından inşa edilen tüm yeni yolların onaylanmasından ve yönetiminden sorumludur.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Kurumu: Yeniden yerleşim yerlerinin konumu hakkında önerilerde bulunmaktan sorumludur.
- Köy muhtarı: Yeniden Yerleşim Komitesi üyesi de dahil olmak üzere köy yeniden yerleşiminde kilit rol, Proje ile Projeden Etkilenen Köyler arasındaki iletişimi, uyuşmazlık yönetimini, yeniden yerleşim alanlarının onaylanması ve planlama konularında aracıdır.

2.3 Uluslararası İyi Endüstri Uygulamaları (GIIP)

Ekvator Prensipleri ve Uluslararası Finans Kurumu (IFC) Performans Standartları (PS), özellikle PS5 dahil olmak üzere, birçok uluslararası standart Alpaslan II Projesine ile bağlantılıdır. Proje yönetimi, başlangıçta EBRD'nin Performans Gereksinimlerini takip ediyordu, ancak 2017'den bu yana yaşanan bir finansman değişikliğinden dolayı, IFC PS şimdi kullanılabilecektir, bununla birlikte bu standartlar büyük ölçüde karşılaştırılabilir durumdadır.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

2.3.1 *Ekvator Prensipleri.*

Ekvator Prensipleri (EP) finansal kurumlar tarafından benimsenir, prensiplerin amacı projelerde çevresel ve sosyal riski belirlemek, değerlendirmek ve yönetmektir, kısacası bir risk yönetimi çerçevesidir ve öncelikle risklere karşı sorumluluk dahilinde karar verilmesini desteklemek için gereken özen ve izleme için asgari standartları sağlar. Bu prensipler küresel olarak geçerlidir ve 37 ülkede 96 finans kurumu tarafından benimsenmiştir.

EP'ler (Ekvator Prensipleri) çevresel ve sosyal değerlendirme ihtiyacı, paydaş katılımı, şikayet mekanizması, bağımsız izleme ve raporlama ve şeffaflığı da içeren 10 ilkeyi içermektedir. EP'ler; Alpaslan II (A Kategori Proje olarak kabul edilir) gibi sosyal ve çevresel etkiye sahip olan projelerin sürdürülmesinde, en azından ÇSED ve YYEP özetinin çevrimiçi olarak erişilebilir olmasını gerektirir.

2.3.2 *IFC PS5*

Uluslararası Finans Kurumu Performans Standardı 5 (IFC PS 5), projeye ilgili arazi edinimi ve arazi kullanımıyla ilgili kısıtlamaların topluluklar ve bu araziye kullanan kişiler üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini kabul etmektedir. İstemsiz yeniden yerleştirmeyi hem fiziksel yer değiştirme (yer değiştirme veya barınak kaybı) hem de ekonomik yer değiştirme (varlıkların veya gelir kaynağının kaybı veya geçim yollarının kaybı) olarak tanımlamaktadır. Bir yeniden yerleşim uygulamasında, etkilenen kişi veya topluluklar, arazi istismak sürecini reddetme hakkına sahip değilse veya fiziksel veya ekonomik yer değiştirme nedeniyle arazi kullanımı kısıtlamalarına maruz kalıyorsa, bu yeniden yerleşime istem dışı yeniden yerleşim denir.

IFC PS 5'in amacı; yer değiştirmeden kaçınmak ve kaçınılması mümkün olmadığında alternatif proje tasarımlarını keşfederek yer değiştirme etkisini en aza indirmek; zorla tahliyeleri engellemek; arazi alımlarının veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamaların olumsuz sosyal ve ekonomik etkilerini ortadan kaldırmak, bu mümkün olmadığında bu etkileri en aza indirmektir, bu doğrultuda:

- varlık kaybı için değişim maliyetinde, şeffaf bir şekilde, tazminat sağlar;
- yeniden yerleşim faaliyetlerinin; yeniden yerleşim planlaması, uygulaması ve izlemesi bakımından etkin bir şekilde ve uygun bilgi aktarımları, danışmalar ve yeniden yerleşim süreci boyunca etkilenen kişilerin katılımıyla gerçekleştirilecek bilgilendirme toplantılarını içermesini sağlar;

- göç ettirilmiş kişilerin geçim kaynaklarını ve geçim standartlarını iyileştirir veya düzeltir; ve
- yeniden yerleşim alanlarında, yeterli konut sağlanması yoluyla fiziksel olarak yerinden olmuş kişiler arasında yaşam koşullarının iyileştirilmesi.

PS5 tarafından belirtilen diğer temel gereksinimler aşağıdaki Tablo 2-2 'de yer almaktadır.

Tablo 2-2: IFC PS5 Gereksinimleri

Gereksinim	Açıklama
Proje Tasarımı (Paragraf 8)	Çevresel, sosyal ve finansal maliyetleri ve faydaları dengelerken, fakir ve hassas durumdakilere özellikle dikkat ederek fiziksel ve/veya ekonomik yer değiştirmeyi önlemek veya en aza indirmek için uygulanabilir alternatif proje tasarımları düşünmek.
Tazminat (Paragraf 9)	Müşteri; tam değiştirme masrafı ve diğer yardımlarla, varlıklarını kaybeden yerinden olmuş topluluklara ve kişilere tazminat teklif edecektir. Tazminat standartları şeffaf olmalı ve yerinden edilmiş kişilerin geçim kaynaklarının toprağa dayalı olduğu veya toprağın toplu olarak sahiplenildiği yerlerde müşteri, uygun olduğu durumlarda, arazi bazlı tazminat teklif edilecektir."
Topluluk Katılımı (Paragraf 10):	İlgili bilgilerin açıklanması ve Etkilenen Toplulukların ve kişilerin katılımı; tazminat ödemelerinin planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi, geçim kaynağı restorasyon çalışmaları ve yeniden yerleşim sırasında devam edecektir.
Şikayet Mekanizması (Paragraf 11)	Müşterinin tazminat ve yer değiştirme ile ilgili özel kaygıları ele almasını ve gidermesini mümkün kılacak bir şikayet mekanizması mümkün olduğunca kısa süre içinde oluşturulacaktır.
Sayım ve Sonlandırma Tarihi (Paragraf 12)	İstemsiz yer değiştirilmenin kaçınılmaz olduğu yerlerde, proje tarafından yerinden edilecek kişileri, tazminat ve yardım için kimlerin uygun olacağını belirlemek ve fırsatçılık gibi uygun olmayan davranışlarda bulunacak kişilerin cesaretini kırmak için uygun sosyo-ekonomik temel verileri toplamak için bir nüfus sayımı yapılacaktır. Müşteri uygunluk için bir son başvuru tarih belirlenecektir. Son başvuru tarih ile ilgili bilgiler düzgün bir şekilde belgelenecek ve proje alanında dağıtılacaktır.
Yer Değiştirme (Paragraf 17)	Yerinden olmuş kişiler şu şekilde sınıflandırılabilir: <ul style="list-style-type: none"> • İşledikleri veya kullandıkları arsa veya varlıklar için resmi yasal haklara sahip olanlar; • Arazi ya da varlıklar için resmi yasal haklara sahip olmayan, ancak ulusal yasalarla tanınan bir toprak iddiası bulunanlar; veya • İşgal ettikleri veya kullandıkları arsa veya mülkler üzerinde tanınabilir bir yasal hakkı veya talebi olmayanlar.
Fiziksel Yer Değiştirme (Paragraf 19-24)	Fiziksel yer değiştirme durumunda, müşteri bir Yeniden Yerleşim Eylem Planı geliştirecektir. Bu plan, arazi ve kaybedilen diğer varlıklar için tam değiştirme maliyetinde tazminat içerecektir. Plan, yer değiştirmenin olumsuz etkilerini azaltmak için tasarlanacaktır; gelişim fırsatlarını belirlemek; bir yeniden yerleşim bütçesi ve programı oluşturmak; ve tüm etkilenen kişi kategorilerinin (ev sahibi topluluklar dahil)

Gereksinim	Açıklama
	<p>haklarını belirlemek. Müşteri, arazi haklarını elde etmek için yapılan tüm işlemleri ve ayrıca tazminat önlemlerini ve yeniden yerleştirme faaliyetlerini belgeleyecektir.</p> <p>Proje alanında yaşayan kişilerin başka bir yere taşınması gerekiyorsa, müşteri (i) uygun yer değiştirme veya nakit tazminat dahil olmak üzere farklı yeniden yerleştirme seçenekleri arasından seçenekler sunacaktır; ve (ii) her bir yerinden edilmiş insan grubunun ihtiyaçlarına uygun yer değiştirme yardımı sağlanacaktır. Yerinden edilmiş kişiler için inşa edilen yeni yerleşim alanları, iyileştirilmiş yaşam koşulları sağlamalıdır. Yerinden edilmiş kişilerin, hali hazırda var olan topluluklara ve gruplara yerleştirmeye ilgili tercihleri dikkate alınacaktır. Yerinden edilmiş kişilerin ve ev sahibi toplulukların mevcut sosyal ve kültürel kurumlarına saygı gösterilecektir.</p> <p>İkame mülk eşit veya daha yüksek bir değere sahip olmalı, süre garantisi verilmeli, konum olarak eski yerleşim yeriyle eşdeğer veya daha iyi özelliklere sahip bir alana yerleştirilmeli ve uygun durumlarda nakit tazminat sunulmalıdır. Nakit tazminat seviyeleri, kaybedilen arazi ve diğer varlıkları, yerel piyasalarda bütünüyle yenilemek için gereken seviyede olmalıdır.</p>
Ekonomik Yer Değiştirme (Paragraf 25-29)	<p>Proje ekonomik olarak yer değiştirmeye sonuçlandığında. Yerinden edilmiş kişilere ayrıca gelir kazanma kapasitelerini, üretim seviyelerini ve yaşam standartlarını iyileştirme veya en azından önceki standartlarını koruma olanakları sağlanacaktır:</p> <p>Geçim kaynağı toprak olan kişilere; en az kaybedilene eşdeğer üretim potansiyeline, konum avantajına ve diğer faktörlere sahip yeni bir arazi önerilmelidir.</p> <p>Geçim kaynakları doğal kaynaklar olan insanlar için sürekli erişime izin vermek veya alternatif kaynaklara erişim sağlamak gibi önlemler alınmalıdır.</p> <p>Koşullar, müşterinin yukarıda tanımlandığı şekilde arazi veya benzeri kaynaklar sağlanmasını önlerse, kredi olanakları, eğitim, nakit veya istihdam olanakları gibi alternatif gelir kazanma fırsatları sağlanabilir; ancak yalnızca nakit tazminat, geçim kaynaklarını geri almak için genelde yetersiz kalır.</p> <p>ekonomik olarak yerinden edilmiş kişilere geçiş desteği gerekli olduğu sürece sağlanmalıdır, bu destek, gelir kazanma kapasitelerini, üretim seviyelerini ve yaşam standartlarını eski haline getirmek için gerekecek zamanla ilgili makul bir zaman tahmini temelinde yapılmalıdır.</p> <p>Tazminat önlemi olarak alternatif arazi sağlanması durumunda, etkilenen tüm hanelere teminat sağlanmalıdır. Teminat, yeniden yerleştirilen bireylerin veya toplulukların yasal olarak işgal edebileceği ve tahliye riskinden korunacağı bir alana yerleştirilmesi anlamına gelir.</p>
İkame Değeri (Amaç, Dipnot 4)	<p>İkame maliyeti, varlıkların piyasa değeri artı işlem maliyetleri olarak tanımlanır ve piyasa değeri "Etkilenen Topluluk ve kişilerin, kaybettikleri varlıklarının benzer değerinde varlıklar edinmesine izin vermek için gereken değer" olarak tanımlanır.</p>
Hassas Gruplar	<p>IFC PS 5, yerinden edilenler arasında diğerlerinden daha olumsuz etkilenebilecek insanlar olarak tanımlanan ve yardım ve diğer ilgili kalkınma faydalarını talep etme veya bunlardan yararlanma olanakları sınırlı olan hassas gruplarla ilgili özel gereksinimleri içerir. Bunun nedenleri çeşitlidir ve cinsiyet, politika, din, ekonomik durum ve eğitim yetisi gibi durumları içerir. IFC PS 5 uyarınca, hassas gruplar planlama sürecinin başında tanımlanmalı (bkz. Temel) ve yeniden yerleşim süreci boyunca özel olarak uyarlanmış yardımlarla desteklenmelidir.</p>
Devlet Liderliğinde Yeniden	<p>Müşteri, bu Performans Standardı ile tutarlı sonuçlar elde etmek için sorumlu devlet kurumu ile kurumun yetkileri ölçüsünde işbirliği yapacaktır. Ayrıca, devlet kapasitesinin sınırlı olduğu yerlerde, müşteri yeniden yerleşim planlaması,</p>

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Gereksinim	Açıklama
Yerleşim Sırasında Özel Sektör Sorumlulukları (Paragraf 30-32)	uygulanması ve izlenmesi sırasında aktif bir rol oynayacaktır. Arazi haklarının edinilmesi veya araziye zorunluluk veya fiziksel yer değiştirmeyi içeren müzakere sürecinden sonra sahip olunması durumlarında, müşteri devlet yeniden yerleşim önlemlerini tanımlayacaktır. Bu önlemler ilgili IFC gerekliliklerini karşılamıyorsa, müşteri, sorumlu devlet kurumu tarafından hazırlanan belgelerle birlikte PS5'in ilgili gereksinimlerini karşılayacak bir Ek Yeniden Yerleşim Planı hazırlayacaktır. Müşteri, Ek Yeniden Yerleşim Planına en azından şunları dahil edecektir; (i) etkilenen kişilerin ve etkilerin tanımlanması; (ii) yürürlükteki ulusal yasa ve düzenlemelere uygun olarak yerinden edilmiş kişilerin haklarını içeren faaliyetlerin açıklaması; (iii) PS5 gerekliliklerini yerine getirmek için ek önlemler; ve (iv) Ek Yeniden Yerleşim Planının uygulanmasında müşterinin finansal ve uygulama sorumlulukları.

2.4 Boşluk Analizi

Belirtildiği gibi, Alpaslan II Projesi için yeniden yerleşim sürecini bugüne kadar EBRD'nin Performans Gereksinimlerinin bir kısmını tamamlamış, ancak Türk Kamulaştırma Kanununun izlenmesine öncelik verilmiştir. NFC PS5'i Tablo 2-3 yerine getirmek için neyin tamamlandığı ve neyin eksik olduğu, aradaki boşluğu anlamak ve yeniden yerleştirme sürecinde göze çarpan bu boşluğu kapatmak için alınması gereken önlemlerle ilgili ulusal ve uluslararası gereklilikleri içeren bir boşluk analizini aşağıda bulabilirsiniz.

Tablo 2-3: Yeniden Yerleşim Sürecindeki Boşluk Analizi

IFC Performans Gereksinimi	Türk Hukuku	Yorum/Yeniden Yerleşim Boşluğu	Faaliyet
Mümkün olduğu durumlarda zorunlu yeniden yerleştirmenin önlenmesi ve en aza indirilmesi.	Türk Hukukunda yeniden yerleştirmenin önlenmesi veya en aza indirilmesi için bir hüküm yoktur.	Proje tasarım sürecinde fiziksel yeniden yerleşim mümkün olduğunca engellenmiştir.	Herhangi bir tasarım değişikliğini mümkün olmadığı için Proje sürecinde bir işlem yapılmasına gerek yoktur.
Fiziksel yer değiştirme durumunda, bir YYEP geliştirilmelidir. Plan, yer değiştirmenin olumsuz etkilerini azaltmak için tasarlanacaktır; gelişim fırsatlarını belirlemek; bir yeniden yerleşim bütçesi ve programı oluşturmak; ve tüm etkilenen kişi kategorilerinin (ev sahibi topluluklar dahil) haklarını belirlemek.	Türk Hukukunda, projeyi sosyal etki değerlendirmesi ve zorunlu yeniden yerleştirme eylem planı hazırlamaya zorlayan herhangi bir yasal hüküm yoktur,	Proje, etkilenen hanelerde yapılan sosyoekonomik bir araştırmaya dayanarak 2014 yılında bir Ön YYEP geliştirmiştir. Bununla birlikte, 2014'ten beri yeniden yerleşim süreci, Ön YYEP'de yer alan hükümlerden ziyade, Türk Hukukuna göre ilerlemiştir.	Bu YYEP güncellemesinin geliştirilmesi, yeniden yerleşim sürecinin ilerlemeye IFC PS5 ile devam edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.
IFC özellikle etkilenen hanelerin sayımı da dahil olmak üzere etkileri belirlemek için sosyoekonomik bir değerlendirmenin tamamlanmasını gerektirir.	Türk Kanunları uyarınca kamulaştırma yoluyla arazi edinimi için, geniş bir sosyoekonomik değerlendirme yapılmaksızın, etkilenen taşınmaz varlıkların sayımının ve sahiplerinin bir listesinin hazırlanması gereklidir.	Ön YYEP'in geliştirilmesinin bir parçası olarak 2014 yılında kapsamlı bir sosyoekonomik araştırma yapılmıştır. Kamulaştırma hukuku gerekliliklerini yerine getirmek için paralel olarak veri toplanmıştır, örn. arazi sahipleri ve etkilenen arazi parselleri ve varlıkları hakkında bilgi. Veriler 2014'ten bu yana güncellenmediği için etkilenen nüfusun sosyoekonomik özelliklerinin nasıl değiştiğini anlamak için güncellemeler gerekiyor.	Projeden etkilenen hanelerin sosyoekonomik temel araştırması, Ağustos 2019'un sonlarından itibaren tamamlanacaktır. Bunun amacı nüfus değişimlerini anlamak ve yeniden yerleşim ve geçim restorasyonu sürecini bilgi sahibi olmaktır.
Yeniden yerleşim alanı, yerinden edilmiş tüm insanlara ve ev sahibi topluluklara danışılarak seçilmelidir.	Türk Kanunlarında yeniden yerleşim yerlerinin danışılması için hükümler vardır, ancak bunlar IFC PS5 tarafından talep edilenler kadar geniş değildir.	Muş İli Özel İdaresi tarafından yürütülen topluluk önerileri ve proje koordinasyonu esas alınarak iki yeniden yerleşim alanı seçilmiş bulunmaktadır.	Yeniden yerleşim alanının uygunluğunu, istişare yoluyla yeniden onaylanmalıdır. Kısmen su altında kalmış köylerde dolgu içi yeniden yerleşim seçeneği, istişare yoluyla bireysel olarak da değerlendirilmelidir.

Alpaslan II	Resettlement Action Plan Update	
-------------	---------------------------------	---

IFC Performans Gereksinimi	Türk Hukuku	Yorum/Yeniden Yerleşim Boşluğu	Faaliyet
		Kısmen etkilenen bazı topluluklar, dolgu içi yeniden yerleştirme kapsamındadır.	Ulusal yasal gereklilikleri karşılamak için konut tasarımı geliştirilmiştir. Bununla birlikte, PAH ile yapılan istişarenin uygun görülmediği ve öz yapılanmanın tercih edilen seçenek olduğunu tespit edildi. İstişare yoluyla tüm haneler için bunun geçerli olduğunu onaylayın.
		Yeniden yerleşim konut tasarımı, Ankara'daki bir mimar firma tarafından köy liderleriyle istişare edilerek hazırlanmıştır. Etkilenen hanelere danışma işlemi tamamlanmadı.	
Projeden etkilenen toprak temelli geçim kaynaklarına bağlı olan hanelere öncelikli olarak eşit ya da daha iyi kalitede olan araziler sağlanmalıdır.	Türk Kanunları uyarınca yeniden yerleşim hükümleri, yeniden yerleştirilen hanelerin ücret kazanmaya devam etmesini sağlamalıdır.	Şu anda bir hak seçeneği olarak arazi takası için herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.	Yenileme arazisinin mevcudiyeti ve kalitesi bu YYEP güncellemesinin uygulama aşamasının bir parçası olarak değerlendirilecektir.
		Bölgede hem fiziksel hem de ekonomik olarak yer değiştiren haneler için yeterli yer değiştirme alanı olup olmadığı açık değildir ve etkilenen haneler için orantılı arazi kaybı analizi yapılmamıştır.	Etkilenen arazi temelli geçim kaynaklarını arttırmak için Geçim Kaynağı Restorasyon Planının bir parçası olarak ek önlemler de geliştirilecektir.
		Mevcut ikam konut tasarımı, Türk Hukukuna göre arazi veya hayvan barınağı sağlanmasını kapsamamaktadır.	
IFC hak tanıma prosesi dahilinde; yasal arazi tapusuna sahip olanların yanı sıra, hak sahiplerini, kiracıları, kamu arazisi kullanıcılarını ve gecekonduları tanımaktadır.	Türk Hukuku, yalnızca yasal olarak tapu sahibi olanlara maddi tazminat sağlamaktadır.	Proje, resmi bir anlaşma yapıp yapmadıklarına bakılmaksızın, kayıp varlıklar için kiracılara tazminat sağlamıştır.	Boş evleri kullanan kiracıların yardım almaya uygun olup olmadıklarını anlamak için ek çalışma yapılması gerekiyor.
IFC, tazminatın yenileme maliyetinde ödenmesini gerektirir.	Türk Hukuku, ikame değeri yerine piyasaya dayalı bir tazminat sistemi kullanmaktadır.	Etkilenen hanelere 2011 yılında kamulaştırma hesaplamalarına dayalı	Bugüne kadar yapılan tazminat ödemelerinin tam bir değerlendirmesi,

Alpaslan II	Resettlement Action Plan Update	
-------------	---------------------------------	---

IFC Performans Gereksinimi	Türk Hukuku	Yorum/Yeniden Yerleşim Boşluğu	Faaliyet
		tazminat (Ankara Üniversitesi Raporuna göre piyasa değeri) verilmiştir.	YYEP güncelleme sürecinin bir parçası olarak yapılmaktadır.
		Piyasa değişikliklerine ve Ankara Üniversitesi raporunun güncellenmesine bağlı olarak 2018 ve 2019'da ek tazminat verilmiştir.	
Yerinden edilmiş kişilere, eski yaşam standartlarını, gelir kazanma kapasitelerini ve üretim seviyelerini iyileştirme çabalarında ya da en azından bu standartları geri kazanma çabalarında yardım edilmelidir.	Geçim Kaynakları Restorasyon Planının Türk Hukukuna dahil edilmesine ilişkin hüküm bulunmamaktadır.	Bugüne kadar, Proje herhangi bir geçim kaynakları restorasyon planlaması yapmamıştır.	Bu YYEP Güncellemesi geçim kaynakları restorasyon planını ortaya koyacak ve uygulama için sonraki adımlara ilişkin bilgileri içerecektir.
Hassas gruplar için dikkate alınması gereken özel gereklilikler	Hassas grupların yeniden yerleşimi 5543 numaralı Yeniden Yerleşim Yasasında ele alınmaktadır, ancak tanımları hassasiyet tanımı uluslararası hukukta farklılık göstermektedir.	Hassas grupların sınıflandırılması Ön YYEP'nin bir parçası olarak tamamlanmıştır, ancak, bu gruplara yardımcı olmak için özel önlemlerin uygulanması konusunda bugüne kadar hiçbir çalışma yapılmamıştır.	Bu YYEP Güncellemesi; bu proje bağlamında hassas grup tanımının revizyonunu ve yeniden yerleşim uygulamasına ve geçim restorasyon sürecine özel önlemlerin uygulanmasını sağlamak için gerekli adımları içerecektir.
Zorunlu yeniden yerleşimden etkilenen tüm insanlara danışılmalı ve bu kişiler yeniden yerleşim planlamasına dahil edilmelidir.	Türk hukukunda halkın katılımı için bir hüküm yoktur.	2014 yılında bir SEP geliştirildi ve erkek hane üyeleri 2014 anketini yapan ekiplerle bir araya geldi. Tazminat oranları ile ilgili müzakereler yapıldı.	Ağustos 2019'dan itibaren uygulanacak danışma önlemleri için özel hükümler içerecek olan bu YYEP güncelleme sürecinin bir parçası olarak bir SEP güncellemesi de tamamlanacaktır. Bu güncelleme aşağıdakileri içerecektir:
		Kadınlar ve hassas durumdaki diğer gruplar tarafından odaklanmış bir katılım sağlanmadı ve yeniden yerleşim alanları	<ul style="list-style-type: none"> • Paydaş danışma gereklilikleri üzerine yerel ekip kapasitesinin geliştirilmesi.

Alpaslan II	Resettlement Action Plan Update	
-------------	---------------------------------	---

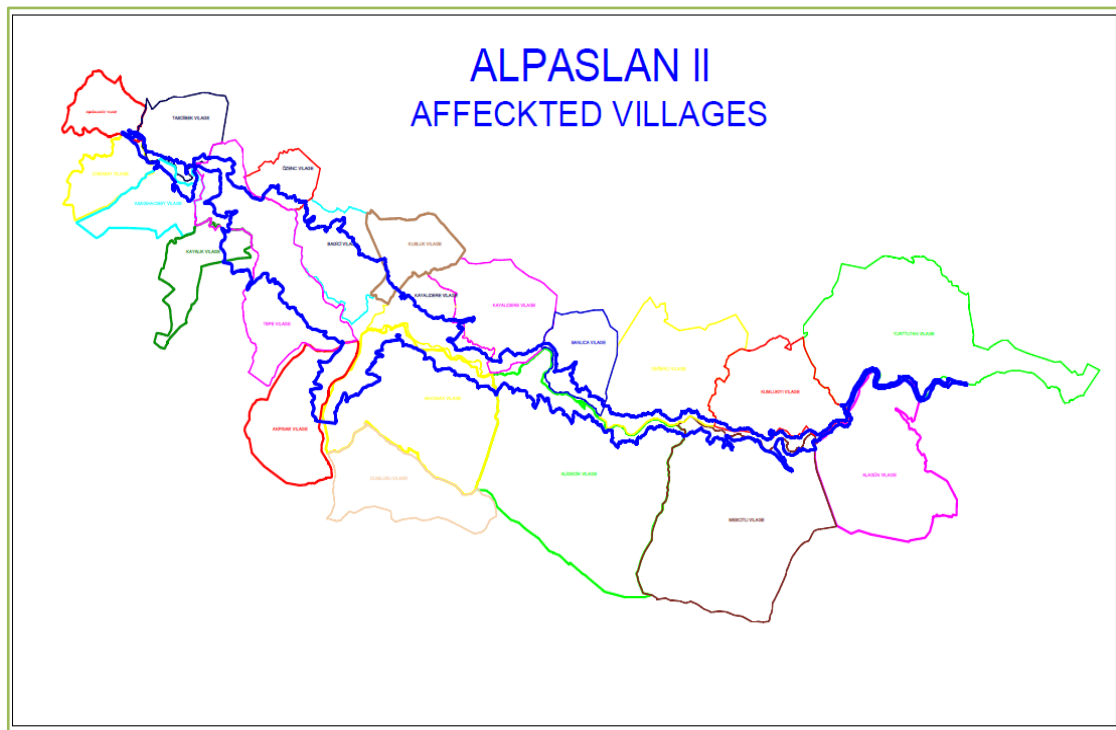
IFC Performans Gereksinimi	Türk Hukuku	Yorum/Yeniden Yerleşim Boşluğu	Faaliyet
		veya ikame konutlar hakkında doğrudan bir danışma yapılmadı.	<ul style="list-style-type: none"> Danışma sürecine kadınların ve hassas grupların dahil edilmesine yönelik özel önlemlerin alınması. Standart danışma dokümantasyonu ve kayıt tutma. Etkilenen haneler ve daha geniş topluluklar arasında dağıtılacak olan Arazi Alımı ve Tazminat Rehberinin Geliştirilmesi.
		2014-2018 yılları arasında katılım, etkilenen hanelerden ziyade köy liderleriyle görüşmelere odaklandı ve katılım belgeleri oluşturulmadı.	
		Proje ofisi Muş ilindedir ve etkilenen köylerde bilgi noktası bulunmamaktadır.	CLO'nun etkilenen köylere yaptığı haftalık ziyaretler ve etkilenen haneler ile toplantılar dahil olmak üzere düzenli ve sürekli danışma hizmeti.
Bağımsız bir şikayet mekanizmasının kurulması.	Türk Hukukunda, bir şikayet mekanizması oluşturma gereği hakkında hüküm yoktur.	2014 yılında hazırlanan dokümanların bir bileşeni olarak şikayet prosedürü oluşturulmuştur (Ön YYEP ve SEP).	Bağımsız bir şikayet mekanizmasının kurulması.
Proje sonlandırma için son tarih belirlemelidir. Son başvuru tarih ile ilgili bilgiler düzgün bir şekilde belgelenecek ve proje alanında dağıtılacaktır.	Türk mevzuatında sonlandırma tarihi konusunda belirli bir mevzuat bulunmamakla birlikte, tazminat sürecine katılım için, etkilenen alanda, hanelerin değerlendirme tarihinden önce 5 yıldan fazla bir süre boyunca yaşamış olması gerektiği kabul edilmektedir.	2011 yılında bir sonlandırma tarihi ilan edilmiştir, ancak varlık anketinden sonraki geçen süreden dolayı, etkilenen köye bağlı olarak farklı bir sonlandırma tarihi olarak 2017 ile 2018 arasında ikinci bir tarihi açıklanmıştır. Sonlandırma tarihi hakkında 15 gün boyunca bir duyuru yapıldı ve itiraz olmadı.	Faaliyet gerekli değil.

3 Sosyo Ekonomik Temel

3.1 Genel bakış

Bu bölüm, Alpaslan II Projesinden etkilenen ve bu YYEP süreci ile ilişkisi bulunan köyler hakkındaki mevcut temel bilgilerin bir özetini sunmaktadır (bakınız Şekil 3-1). Amaç, yeniden yerleşim ve ortaya çıkan etkiler için bir bağlam sağlamada faydalı olacak önemli verileri sunmaktır. Bu bölümdeki bilgiler 2014 yılında yapılan sosyoekonomik temel anketine dayanmaktadır, veriler 2017 tarihli varlık envanterinden ve 2011 yılından bu yana derlenen ve güncellendi kamulaştırma dokümanlarından derlenmiştir.

Şekil 3-1: Etkilenen köylerin haritası

2014 çalışması, Muş ilindeki Projeden etkilenen 15 yerleşim yerindeki 351 hane ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, fiziksel yerinden etme durumundan etkilenecek 21 hane ve ekonomik yerinden etme durumundan etkilenen 156 haneyi kapsamaktadır. Nicel çalışmalar derinlemesine hedef grup tartışmaları ile desteklenmiştir.

Bilgi kaynaklarının çoğunluğu 2 yıldan daha eski olduğu için, Temmuz 2019'da, YYEP Güncelleme ekibi kadınlar, erkekler, çiftçiler, Hükümet yetkilileri ve Proje Yeniden Yerleşim Komitesi gibi belirli gruplarla bir dizi Hedef Grup Tartışması (FGD) gerçekleştirmiştir.

Yeniden yerleşim ve geçim restorasyonu sürecinin izlenebilmesi için ek veri toplanması gerekli olacaktır; ancak, bu raporun tamamlanması için mevcut sınırlı zaman dilimi nedeniyle bu süreç başlamamıştır.

3.2 Demografi

2014 yılında yapılan sosyoekonomik araştırmaya göre, 351 konut, toplam nüfus 2.299 kişidir ve kadınlar ve erkekler arasında cinsiyet dağılımı sırasıyla 53:47 şeklindedir. Proje alanı nüfusunun üçte ikisinden fazlası 30 yaşın altındadır (%67).

Proje Alanındaki hane büyüklüğü, hane başına ortalama 6,6 kişidir ve bu rakam hane başına ortalama 3,7 kişi olan ulusal ortalamadan yüksektir. Ankete katılan hanelerin çoğunluğu (%69), çoğu zaman bir çift ve çocuklarını içeren, birlikte yaşayan tek bir aile olduğunu bildirmiştir.

Anket yapılan hanelerde, en büyük oğlun evlendikten sonra hanede aldığı, ailenin yeni evliler için bahçede ayrı bir konut inşa ettiği görülmüştür. Arazi parseli babaya aittir, fakat yeni yapılan ev oğula ait olmaktadır. Bu evlerin resmi tapusu bulunmayabilmektedir, zira bu evler genellikle ailenin özel parseline inşa edilmektedir.

Hane büyüklüğüne rağmen, yerel bölgedeki nüfus genel olarak azalmakta, insanlar Türkiye'nin diğer bölgelerine veya yurtdışına taşınmaktadır. Bu durum, aşağıda açıklandığı gibi yeni bir fenomen değildir, ancak yerel köyleri etkilemeye devam eder. Bu durum, öncelikle yerel alandaki izolasyon ve fırsat eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 3-1: Proje Alanında Göç

Pek çok hane üyesi, Türkiye'nin diğer bölgelerine veya yurtdışına göç etmiştir. İki önemli göç dalgası vardır; bunlardan ilki, Proje alanındaki çoğu konut ve altyapıya zarar veren 1966 Varto depreminden sonra meydana gelmiştir. Kayalidere köyü depremde sonra şu anki yerine taşınmıştır ve Akkonak yerleşiminin Göçmenler ilçesi de "köy" statüsünü kaybetmiştir. 1966'da veya sonrasında gidenler daha çok Fransa veya Almanya'ya göç etmiştir. İkinci uluslararası göç dalgası, 1990'lı yıllarda bölgedeki siyasi istikrarsızlığın bireyleri yurt dışına çıkmasına yol açtığı süreçte gerçekleşmiştir. Anket sonuçları, ankete katılan hanelerin %43'ünün yurtdışında çalışan en az bir akrabasının bulunduğunu göstermektedir. Yurtdışında çalışan akrabaların

oranı yüksek olmakla birlikte, yurt dışından gelen kazançlar çok düşüktür. Anket çalışmasının sonuçlarına göre, sadece 15 hane gelir alıyor, bu hanelerin üçte biri Tepeköy'de yaşıyor.

Türkçe konuşulan dil olmasına rağmen, Proje alanında konuşulan ana dil Kürtçedir. Kadınlarla yapılan FGD (Hedef Grup Tartışması) sırasında katılımcıların çoğunluğu Kürtçe konuşmayı tercih etmiştir.

3.2.1 Cinsiyet

Proje Alanındaki haneler gelenekseldir; kadınlar ev ve çocuk yetiştirmeye odaklanmıştır. Süt, peynir, yoğurt ve tereyağı üretmek gibi çeşitli faaliyetlerde bulunmak suretiyle hane ekonomisine katkıda bulunurlar. Kadınlar, eve yakın olan ahırlarda tutulan hayvan sürülerine bakar ve çoğunlukla konut yakınlarında kurulan bostanlarda üretim yapar. Bazı kadınların, kış aylarında ekstra gelir elde etmek için iğne ve nakış işleri yaptığı, bu faaliyeti evde gerçekleştirip ürünleri pazarcılara sattığı raporlanmıştır.

Geleneksel olarak kızlar 13-14 yaşları arasında evlenirler, ancak hükümetin eğitime vurgu yapmasıyla birlikte evlilikler genellikle 20'li yaşların başında gerçekleşmektedir.

Çok eşlilik Türkiye'de yasal değildir, ancak yine de Projeden Etkilenen Köylerde bu durum görülmektedir ve evlilikler dini törenlerde gerçekleştirilmektedir. 2014 raporu, bazı hanelerde üç adede kadar eş bulunduğunu tespit etti.

Temmuz 2019'daki hedef grup tartışmalarında, çok nadir olmasına rağmen, kadınların miras yoluyla toprak sahibi olabildiği görülmüştür. Türk hukukuna göre kadınlar toprak üzerinde aynı haklara sahiptir, ancak geleneksel olarak toprak erkek varislere kalmaktadır. Ayrıca sadece birkaç hanenin kadın tarafından yönetildiği raporlanmıştır.

Erkekler hane ile ilgili tüm mali meseleleri idare eder, evdeki kilit karar verici onlardır, kadınlar köy yaşamına geniş alanda katılmazlar. Temmuz 2019'da yapılan hedef grup tartışmaları sırasında, kadınların rolünün kocayı takip etmek ve onlara söyleneni yapmak olduğu raporlanmıştır.

2014 yılında kadınlarla hedef grup görüşmeleri yapılmıştır, ancak Temmuz 2019'da yapılan FGD dışında kadınları ilgilendiren başka bir paydaş katılımı olmamıştır. Kadınlar, yeniden yerleşim süreci hakkında çeşitli derecelerde bilgi edinmek ve Proje hakkında ayrıntıları öğrenmek hususunda kocalarına ve diğer hane üyelerine güvenmektedir.

3.3 Ekonomi ve Geçim

Tarım, Proje Alanındaki çalışma çağındaki nüfus arasındaki temel ekonomik faaliyettir ve ankete katılanların üçte biri kendilerini “çiftçi” olarak tanımlamaktadır. Kadınlar daha çok ev hanımıdır ve kadınların ev dışında çalışması gibi bir beklenti toplumda yoktur.

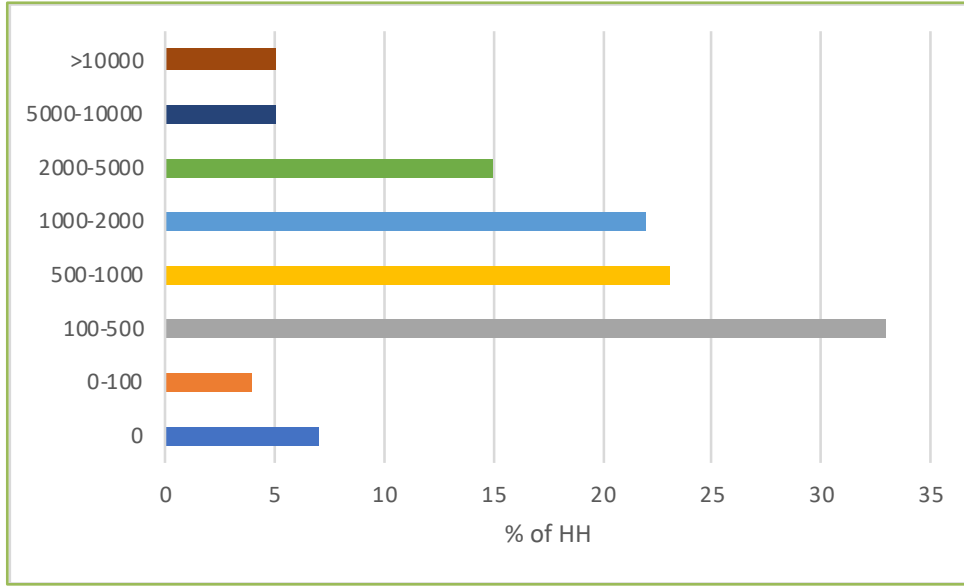
Sosyoekonomik araştırma, hanelerin çoğunun, tarım, hayvancılık, bahçecilik ve ücretli istihdam ve mevsimlik istihdama dahil olmak üzere çoklu gelir kaynaklarına ve geçim faaliyetlerine bağlı olduğu görülmüştür. Geçim faaliyetlerinin aynı zamanda, hane tüketiminin anahtarı olan süt, peynir ve yumurta gibi yan ürünlerle ve bahçecilik ve hayvancılıkla desteklendiği görülmüştür.

Anket yapılan hanelerin çoğu, toplam hane harcamalarının üçte birini oluşturan, yıllık ortalama 7,025 TL tutarında gıda harcamasından dem vurmıştır. Her ne kadar bazı haneler gıda ile ilgili maddelerin çoğunu kendi bünyesinde ürettiklerini ve geçimlik tarımla uğraştıklarını bildirmiş olsa da, özellikle yerel ürünlerin sınırlı olduğu yerlerde ve özellikle kış aylarında ürün satın alma ihtiyacı söz konusudur. Hayvancılık, Proje alanındaki en büyük ekonomik faaliyet olduğundan, hayvan yemi alımı gibi hayvancılıkla ilgili harcamalar önemli hane gider kalemleridir.

Giderler yerleşim yerlerine göre analiz edildiğinde, tamamen su altında kalmış köyler, kısmen etkilenmiş yerleşim yerlerinden veya yalnızca arazi kaybına neden olan yerleşim yerlerinden daha yüksek harcamalara sahiptir. Ortalama olarak “Tamamen Su Altında Kalan Yerleşim Yerleri”, kısmen su altında kalan yerleşim yerlerinden veya yalnızca arazi kaybı yaşayan yerleşim yerlerinden %15 daha yüksek harcamalara sahiptir. Bu durum, tamamen su altında kalan köylerin, kısmen su altında kalan yerleşim yerlerinden veya yalnızca arazi kaybı yaşayan yerleşim yerlerinden daha yüksek gelir seviyesine sahip olmasının bir sonucu olabilir. Bu yerleşim yerleri nehre yakındır, bu nedenle sulu tarıma katılır ve hayvancılık için otlakları kullanır, böylece daha yüksek gelir elde eder.

2014 Ön Raporu, aylık ortalama gelirin 2127 TL olduğunu ve enflasyon nedeniyle bu tutarın bugünkü 4059 TL'ye eş değer olduğunu göstermektedir. Bu, 4 kişilik bir aile için aylık asgari ücretin 530 TL'nin üzerindedir³.

³ Türkiye İstatistik Kurumundan alınan verilere dayanan bilgiler (2019)

Şekil 3-2: Aylık gelir: Aylık gelir

3.3.1 Tarımsal Üretim

Mahsul üretimi hayvancılık üretimini desteklemek için yapılır ve üretilen mahsullerin çoğu, pazarlanmak yerine hayvan yemi olarak kullanılır. PAH'lar tarafından satılan başlıca ürünler yem ve samandır. Tarımsal ürün yelpazesi, buğday ve arpa gibi temel ürünlerden mısır, yonca, yem ve saman gibi ürünlere kadar çeşitlilik göstermektedir. Proje Alanında ayrıca fasulye, domates ve kavun gibi bahçe ürünleri de yetiştirilmektedir. Şeker pancarı, yaygın olarak satılan ve gelir elde etmek için kullanılan, ancak çok az PAH tarafından yetiştirilen tek üründür.

Anket, yalnızca büyük miktarlarda üreten PAH'ların ürünlerini sattığını ortaya koymaktadır. Satılan ve üretilen ürünler arasındaki bu fark, PAH'lerin üçte birinden daha azının ticaretle uğraşmasından ve yüksek miktarlarda üretim yapan PAH'lardan kaynaklanmaktadır. Yem ve samanların çoğu, kış aylarında hayvanların beslenmesini sağlamak için kullanılır ve domates ve fasulye gibi bahçe ürünleri, kışın tüketilmek üzere saklanır.

2014 yılı anket sonuçlarına göre, tamamen veya kısmen su altında kalan köylerde sadece 79 PAH tarımsal ürünleri sattığını ilan etmiştir. Satışlardan elde edilen ortalama gelir, nakit getirisi yüksek olan şeker üreten pancarındaki elde edilen gelir nedeniyle, tamamen su altında kalan köylerde daha yüksektir. Bitki üretimi yıllık ortalama 28,071

TL gelir getirmektedir. Bitkisel üretimden elde edilen gelir, yalnızca arazi kaybedecek olan yerleşim yerlerinde en düşük seviyededir.

3.3.2 Hayvansal Üretim

Bölgedeki ekonomik faaliyet ele alındığında, ankete katılan hanelerin %80'i civarında bir kesimin hayvancılık yaptığı görülmektedir. Bol meralar, hayvanların dolaşmaları ve otlatmaları için yeterli alan sağlar. PAH, piyasa koşullarına ve yerleşime bağlı olarak sığır, koyun ve keçi yetiştirmektedir. Kış aylarında hayvancılıkta kullanmak üzere yetiştirilen ürünler sayesinde, hayvancılık büyük ölçüde kendi kendine yeterlidir.

Ön YYEP'ten elde edilen veriler, hayvancılığın tamamen su altında kalan yerleşim yerlerinde yüksek olduğunu, Tepeköy'ün sığır ve koyun üretimi bakımından önde geldiğini göstermektedir.

Proje Alanındaki köylerde, sığır sahibi olmak önemli bir faaliyettir; hanelerin %79'unun hayvancılık olarak sığır yetiştirdiği görülmektedir. Hayvan sayıları hane başına 1-2 büyükbaş hayvandan 30 büyükbaş hayvana kadar değişmekte olup, hane başına ortalama 13 büyükbaş hayvan düşmektedir.

Özellikle Tepeköy'de, su altında kalan yerleşim yerlerinde büyük oranda koyun yetiştiriciliği görülmektedir. Tepeköy dışında, kısmen su altında kalan yerleşim yerlerinde ortalama 28 koyun, sadece arazi kaybeden yerleşim yerlerinde 36 koyun olmak üzere küçük çapta koyun üretimi yapılmaktadır. Anket yapılan hanelerin üçte ikisinde de görüleceği üzere kümes hayvancılığı yaygındır. Ancak, kümes hayvanları genellikle hanenin geçimi için beslenir; dolayısıyla kümes hayvanları aynı gelir (yumurta ve et yoluyla) sağlar ve nakit gelir getirmez. Keçi sürüleri sadece Tepeköy ve Sanlıca'da birkaç hanede görülür.

Hayvancılık ürünlerinden elde edilen gelir, özellikle bayram öncesi, hayvan satışlarından elde edilmektedir. Ortalama olarak hanelerin üçte ikisi geçen yıl hayvan sattığını bildirmiştir; ankete katılan tamamen su altında kalmış yerleşim yerlerindeki hanelerin %69'unda ve arazi kaybına uğrayan hanelerin %46'sında hayvan satışı söz konusudur. 2012 yılında dana ve sığır satışlarından elde edilen gelir düşük olmuştur, ortalama fiyat 1.400 TL ile 2.500 TL arasında değişmiştir. Bazı PAP'lar (Kısmi Etkilenen Kişiler) sığırlarını ekonomik sıkıntı döneminde 1.000 liraya bile sattıklarını belirtmiştir.

Sert kış koşulları, PAP'lari ek yem satın almaya zorlamış ve bu da hayvan bakma maliyetini arttırmıştır. Düşük fiyatlara rağmen bazı durumlarda daha fazla zarar etmemek

için nakit para kabul etmek zorunda kalmışlar ve bu da hayvancılık satışlarından elde edilen gelirlerin düşmesine neden olmuştur.

Projeden Etkilenen Haneler, yaz aylarında, sığırların süt veriminin yüksek olduğu ve yerel pazarlarda satışa sunulan peynir, yoğurt ve tereyağı üretildiği zaman süt sattığını bildirmiştir. Ortalama bir hane, tarımsal yan ürün satışlarından 8,674 TL nakit gelir elde etmektedir. Tarım ürün satışlarından elde edilen gelir, en fazla su altında kalan yerleşim yerlerinde (13.964 TL), en düşük olarak ise arazilerini kaybeden yerleşim yerlerinde, 2.045 TL, düzeyindedir.

3.3.3 Diğer Geçim Aktiviteleri

Hayvancılık ve tarımsal faaliyetler bal üretimi, yapay gölette balıkçılık ve balık üretimi, devlet kurumunda ve özel sektörde resmi istihdam (sınırlı olsa da), çay evleri, küçük işletmeler, perakende satış ve küçük ev eşyaları üretimi gibi de dahil olmak üzere diğer yan ekonomik faaliyetlerle desteklenmektedir.

3.4 Arazi İadesi ve Kullanımı

PAH'lar tarafından kullanılan araziler, Projeden etkilenen aşağıdaki arazi kategorileri ile birlikte özel ve hazine arazilerinin bir karışımını içermektedir:

- Özel arazi: Tapulu veya tapusuz ailelerin sahip olduğu topraklar. Bağıcı, bu köydeki özel mülklerin %23'ünü oluşturan özel araziye kaybederek bu bağlamda en yüksek oranı sergileyecektir (Ön YYEP, 2014).
- Hazine arazisi (mera arazileri dahil): 22 köyün tamamını etkileyen hazine arazisi kaybı bakımından Tepeköy en yüksek kayıp oranına sahip olacaktır (tüm hazine arazilerinin %24'ü kaybedilecektir).
- Bilinmeyen Mülkiyet: 12 köyde mülkiyet statüsünün bilinmeyen parseller bulunmaktadır.
- Muş İl Özel İdaresi (SPAÜ): Bu arazi kategorisi, Projeden etkilenecek yolları içermektedir.

Yakın zamana kadar, tapusuz toprak mülkiyeti yaygındı ve tarımsal arazilerin çoğu resmi tapuya sahip değildi. Hükümet, ülke genelinde tamamlanan bir toprak kayıt sistemi uygulayarak bu sorunu çözmeye çalıştı. Ancak, çok büyük bir alan parseli birden fazla paydaşın mülkiyetidir ve bir tapunun varlığı tüm hak sahiplerinin adlarının ve adreslerinin tescilli olduğu anlamına gelmez.

Çoğu alanda, arazi kullanımı, yerleşik paydaş(lar)ın karları paylaşmadan toprağı ekeceğı ve resmi bir kira sözleşmesi yapılmayacağı geleneksel bir sistem üzerinden yönetilmektedir. Bu durum, parsellerin bir süre içinde birden fazla aile üyesi tarafından miras alınması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir arazi sahibi öldüğünde, kayıt sistemi vefat eden mal sahibinin arsa paylarının miras haklarına göre tüm mirasçılara dağıtılmasını şart koşar. Arazi parsellere bölünmemiş, ancak tüm grup tarafından sahiplenilmiştir. Genelde, yerleşik varis(ler) diğer mirasçılara ulaşamayabilir veya bölgede bulunmayan hissedarlar haklarının tescili için ileriye dönük para ve çaba harcamakla ilgilenemezler.

Arazi parselindeki hızla artan hissedar sayısı, arazi paylarının o kadar az olduğu ve uygulanabilir tarımsal arazi kullanımının mümkün olmadığı durumlara yol açar. Projeler, geniş alanları satın almaya veya kiralamaya çalıştığında, çoğu Proje, aşağıdakiler de dahil olmak üzere, bir dizi sorunla karşı karşıya kalır:

- Proje ile ilgili bilgiler ve müzakere davetleri, adresi kaydedilmemiş pay sahiplerine ulaşmaz;
- Mevcutlu olarak bölgede bulunmayan toprak sahiplerine ulaşma girişimleri sıklıkla başarısız olur;
- Müzakere toplantılarına katılım yetersizdir;
- Müzakerelerin başarısızlığı, ilave hissedarların belirlenmesi ve aranması için uzun ve pahalı çabalarla sonuçlanır;
- Her pay sahibinin, özellikle de mevcutlu olmayanların beklediğı tazminat miktarı, pay sahiplerinin bölgeye seyahat etmek için zaman ve harcama yapmasına değmeyecek kadar düşük kalmaktadır.
- Tazminat ödemeleri tüm hissedarlar adına yapıldığından, fiili arazi kullanıcıları dezavantajlıdır ve arazi için hak ettikleri tazminat paylarını alamazlar;
- Her payın parasal değeri çok küçük olabileceğinden, mal sahipleri müzakere toplantılarına katılmakla ilgilenmeyebilir;
- Bu ilgisiz hissedarlar ayrıca bir notere gitmeyi reddedebilir ve kendi adına müzakerelere katılmak için yerleşik hissedar adına bir vekalet ücreti ödemek istemeyebilir;

- İhtiyacı olan pay sahipleri, mevcutlu olmayan paydaşların müzakere toplantılarına katılmak istemediği durumlarda uzun mahkeme prosedürlerinden sonra tazminat alabilir; ve
- Resmi kira sözleşmelerinin olmaması durumunda, arazi kullanıcıları olumsuz etkilenecektir, çünkü tazminat tüm hissedarlar adına bir banka hesabına yatırılır, diğer hissedarlarla yapılar, ağaçlar, üzüm bağları ve mevcut ürünler için tazminat ödemeleri gerekecektir. (Ön YYEP, 2014)

Mülkiyet meseleleriyle ilgili ihtilaflar ortaya çıktığında, resmi bir tapu sicil sistemi kuruluncaya kadar birçok alanda hakları geleneksel arabuluculuk mekanizmaları veya modern mahkemeler belirler. Modern yasalar, intifa hakkı ("zilyet") sistemi aracılığıyla, kullanıcılar araziye en az 20 yıl boyunca herhangi bir ihtilaf veya kesinti olmadan kullandıklarını gösterebiliyorsa, mülkiyet hakkını tanır.

Orman arazilerinin korunmasına ilişkin düzenlemeler ve uygulamalar son zamanlarda daha katı hale gelmesine rağmen, Devlet arazisinin kullanımı ülke genelinde yaygındır. Ormanlık alanların kullanımı artık "zilyet (intifa hakkı)" olarak tanınmamaktadır. İnsanların bu tür bir arazide resmi mülkiyeti olduğu durumlarda bile, haklarını kaybedebilirler. Proje Alanındaki köylerin, her biri farklı bir Hükümet departmanı aracılığıyla yönetilen Hazine Arazilerini ve Mera Arazilerini yaygın olarak kullandığı bildirilmiştir.

Hazine arazisi çoğu zaman kiralanır ve tarımsal üretim için kullanılır, bu araziye kullanmak isteyen bireyler, köy muhtarı aracılığıyla belirli bir Milli Emlak İl Müdürlüğüne talepte bulunurlar. Hazine topraklarının erişilebilir olduğu ve erişimin kolay olduğu bildirildi. Mera arazisi, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü aracılığıyla da kiralanmaktadır, ancak her köye toplu olarak kullanılan bir kota uygulanmaktadır. Bölgede ek mera arazisinin bulunmadığı İl Tarım Bakanlığı tarafından bildirilmiştir, bunun FGD sırasında doğrulandığı, ancak bu bilgilerin doğrulanması için ilave görüşmeler yapılması gerekmektedir. Hayvancılık üretimine olan güven nedeniyle, Mera arazisinin yerel geçim kaynağı olarak kritik olduğu ve Projenin etkisinden dolayı kotasından kaybedecek olan PAV için bir endişe yarattığı bildirilmiştir.

2014 Ön YYEP araştırması, fiziksel olarak yeniden yerleştirilecek olan hanelerin yaklaşık dörtte birinin, tüm köylerde büyük çapta arazi kullanımında (500 dekardan fazla) sadece 10 dekardan (1 hektardan) daha az alanı kullandığını tespit etmiştir. Tamamen su altında kalan köylerdeki PAH'ların neredeyse yarısı 10 dekarlık bir alanı (%45) kaybederken,

yalnızca arazi kaybedilen köylerde, PAH'ların % 88'i 50 dekarlık bir alanı kaybetmiştir. 2014 araştırması, PAH'ların dörtte birinin tamamen su altında kalmış yerleşim birimlerinde başka topraklara sahip olduğunu belirtmiştir. Projeye sadece arazi kaybeden yerleşim yerlerinde yaşayan PAH'ların neredeyse %70'inin tarım için uygun başka arazileri mevcuttur. Tamamen su altında kalmış yerleşim yerlerinde kalan ortalama arazi 45 dekadır, kısmen su basmış yerleşim yerlerinde 25 dekar ve arazi kaybına uğrayan yerlerde sadece yerleşim yeri 35 dekadır. Etkinin yalnızca arazi kaybında olduğu yerler için, PAH'ların %30'u, Proje sonucunda "topraksız" kalacağı belirtilmiştir.

Kamulaştırma ekibinden elde edilen 2019 verileri (bkz. Tablo 3-2) Proje tarafından arazileri alındıktan sonra PAV tarafından elde edilebilecek arazi yüzdesini göstermektedir.

Tablo 3-2: Proje Tarafından Kullanılan Arazi

Her Etkilenen Köy için proje tarafından arazi alındıktan sonra elde kalan kullanılabilir arazinin %'si				
#	Köy adı	Yüzde		
		Özel	Mera	Hazine
1	AKKONAK	5	1	2
2	AKPINAR	23	1	0
3	ALAGÜN	0	1	0
4	ALİGEDİK	5	14	12
5	A.ALAGÖZ	2	5	0
6	A.HACİBEY	13	0	6
7	BAĞIÇI	85	52	0
8	DEĞERLİ	7	6	41
9	DUMLUSU	2	0	0
10	KAYALIDERE	37	75	20
11	YURTTUTAN	0	1	0
12	KAYALIK	17	9	22
13	KAYALIKALE	0	16	0

Her Etkilenen Köy için proje tarafından arazi alındıktan sonra elde kalan kullanılabilir arazinin %'si

#	Köy adı	Yüzde		
		Özel	Mera	Hazine
14	KUMLIKIYI	2	3	0
15	KUŞLUK	0	17	0
16	MESCİTLİ	4	3	0
17	ÖZENÇ	5	34	2
18	SANLICA	20	14	0
19	TAŞDİBEK	6	5	49
20	ULUSIRT	9	2	1
21	ZORABAT	2	8	0
22	TEPE	15	15	62

Bu veriler hem Kayalıdere hem Bağıcı'nın özel ve mera arazilerini kaybedeceğini ve Tepe'nin Hazine arazisini kaybedeceğini göstermektedir. Bu arazinin, mevcut geçim seviyelerini korumak ve geçim kaynağı restorasyon önlemlerini almak için Projeye kaybedilen arazi boşluğunu kapatmaya yeterli olup olmadığının takibi gerekecektir. Buna ek olarak, fiziksel olarak yeniden yerleştirilen haneler, yeniden yerleştirme alanlarına taşındıktan sonra geri kalan arazilerine doğrudan erişemeyebilir.

Proje Alanı içerisinde, her biri farklı bir değere sahip çeşitli arazi tipleri bulunmaktadır. Örneğin, nehre yakın sulanan araziler daha üretken ve dolayısıyla daha değerlidir. 2014 araştırması, PAH'ların neredeyse yarısının Projeden etkilenecek olan araziye suladığını tespit etmiştir. Anket verilerine göre, tamamen su altında kalan yerleşim yerleri, Projeden etkilenen büyük sulak alanlara sahiptir (ortalama 47 dekar). 2014 araştırması, araziye dört tipe ayırmıştır: sulak arazi, kuru araziler, meyvelik ve bahçeler ve mera arazileri.

2014 anketine göre, genel PAH'ların yaklaşık üçte biri kuru araziye sahiptir Kuru arazi mülkiyeti, tamamen su altında kalan yerleşim yerlerinde en düşük düzeydedir, tamamen su altında kalan yerleşim yerlerinde ortalama 56 dekara ve kısmen su altında kalan

yerleşim yerlerinde 75 dekara sahiptir. Çok sayıda paydaşı olan bir kuru araziye sahip PAH'ların sayısı, ortalama olarak 11 kişiyle özellikle kısmen su altındaki köylerde belirgindir.

Ortalama olarak PAH'ların dörtte birinde meyve bahçesi veya bahçe vardır. Tamamen su altında kalan yerleşim yerleri hane başına ortalama olarak 16 dekara ulaşan daha yüksek bir araziye sahipken, kısmen su altında kalan köylerde (yaklaşık 6 dekar) ortalama meyve bahçesi büyük ölçüde azdır.

3.5 Konut Altyapısı ve Hizmetleri

PAV'da konut genellikle dökme demir çatılı, cüruf briketli beton bloklar kullanılarak yapılır. Kanalizasyon tesisi olmamasına rağmen, tüm köylerde merkezi bir su sistemi, elektrik ve yol vardır. Her köye erişim, değişen kalitedeki mevcut yollardan sağlanabilmektedir.

Proje kırsal bir bölgede yer aldığından, şu anda konutların büyük çoğunluğu aile evlerinden, ahırlar, samanlıklar, kilerler ve tavuk kümeslerinden oluşan yardımcı binaların yanı sıra bostan olarak kullanılan bir alandan oluşmaktadır. Ahırlar hem tarımsal ekipmanların depolanmasında hem de hayvan barınakları olarak kullanılmaktadır. Şekil 3-3 aşağıda, PAV'larda bulunan tipik konutların bazı fotoğrafları sunulmaktadır.

Sanlıca konut

Tepe konut

Kayalidere'de Ahır

Kayalidere ev ve eve döüştürölmüş kulübe
(sonlandırma tarihinin ardından)**Şekil 3-3: Proje Alanında Tipik Konutlar**

Tüm köylerde bir okul ve bir caminin yanı sıra öğretmenler ve imam konaklama yerleri, oyun alanları şeklindeki spor tesisleri, ortak su kaynakları, mezarlıklar ve toplantı evleri gibi ortak yapılar bulunmaktadır. Köylerde ayrıca, ölüler için dua etmek amacıyla kullanılan taziye evlerin yanı sıra, çobanların hayvanlarını tutmak için kullandıkları ahır tipi bir yapı olan çoban evlerinin de bulunduğu görölmektedir.

3.6 Eğitim

Projeden etkilenen yerleşimlerde eğitim düzeyi çok düşüktür. Proje alanındaki genel ortalama okuryazar olmama oranı, Türkiye ortalamasının neredeyse dört katıdır %19 (2014). Kadınların okuryazarlık oranı erkeklerden çok daha düşüktür, kadınların %29'unun okuma yazma bilmediğı bildirilmiştir.

PAV okullarında örgün eğitim ancak 4. sınıfa kadar mümkündür. 4. sınıftan sonra (10 yaş), öğrenciler eğitimlerine devam etmek için en yakın ilçeye gitmelidir. 2014 yılında eğitimlerine devam etmek isteyen öğrencilerin okulu terk etmek zorunda kaldıkları ve okulu bırakma oranlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. 2014 yılında PAH ile yapılan görüşmeler, yerli halkın, özellikle kız çocukları yatılı okula göndermemeyi tercih ettiğini, çünkü çocuklarının genç yaşta ailelerinden uzak durmalarını istemediklerini belirtmiştir.

2014 raporunda yükseköğretime erişim açısından önemli bir cinsiyet farkı bulunmuştur; 30 erkek üniversite mezunu ve 26 erkek üniversite öğrencisine karşın sadece 2 kadın üniversite mezunu ve 7 kadın üniversite öğrencisinin bulunduğu görölmüştür

3.7 Hassas Gruplar

IFC, hassas kişileri, “cinsiyet, etnik köken, yaş, fiziksel veya zihinsel engel, ekonomik dezavantaj veya sosyal statü nedeniyle, yeniden yerleşimden daha olumsuz etkilenebilecek ve talepte bulunma kapasiteleri sınırlı olan ve buna bağlı kalkınma faydalarından sınırlı yararlanabilen kişiler olarak tanımlamaktadır”(IFC, 2012).

Hassasiyet; potansiyel olarak hassas hanelerin, bireylerin veya grupların, sosyal, ekonomik, teknolojik, kurumsal ve kültürel kaynaklara erişimde sosyal ve ekonomik olarak sorun yaşamasıyla ortaya çıkan bir durumdur. Hassas bireyler ve gruplar, olumsuz etkilere genellikle daha açıktır veya olumlu etkilerden yararlanmak için sınırlı olanaklara sahiptir.

Bu bölümde, Proje kapsamında hassas olarak tanımlanan bireyler ve gruplar açıklanmaktadır. Bu bilgiler, 2014 hane anketi bulgularına, 2019 saha anketi faaliyetlerine ve ulusal standartlara dayanmaktadır.

Düşük Gelirli Haneler Düşük gelirli haneler, ani değişikliklerle başa çıkmalarına yardımcı olacak, tasarruflar da dahil olmak üzere, daha az kaynağa sahiptir ve buna bağlı olarak, geçim kaynaklarının veya diğer geçiş dönemi hususlarının bu haneler için bir risk kaynağı olduğu görülmektedir. Proje kapsamında, düşük gelirli haneler, bir Devlet Yoksulluk Ödeneği Programı ile birlikte gıda tüketimini desteklemek için geçimlik tarım faaliyetlerine güvenmektedir. Hükümet, uygun hanelere aylık ödenek sağlayan bir yoksulluk sistemine sahiptir. Uygunluk; düzenli olarak güncellenen bilgiler, gelirler, varlıklar ve bir evdeki birey sayısını içeren bir dizi faktöre göre belirlenir. Hükümet ayrıca insanları yoksulluk düzeyleri, yani çok fakir, fakir ve düşük gelir düzeylerine göre sınıflandırmaktadır. Projeden Etkilenen Köylerdeki haneleri tanımlamak için düşük gelirli haneler ile ilgili devlet bilgileri kullanılmıştır. Temmuz 2019'da ilgili iki bölgeden toplanan bilgiler, fiziksel ve ekonomik yeniden yerleşimden etkilenen yaklaşık 325 kişinin Hükümet tarafından hassas grup kapsamında değerlendirildiğini tespit etmiştir. Ekonomik yeniden yerleşimden etkilenen hassas kişilerin sayısı, Varto'daki Kaymakamlık tarafından kişilerin isimlerini sunulmadığından, ve bu nedenle, verileri 2017 varlık anketiyle karşılaştırmak mümkün olmadığından dolayı bilinmemektedir. Bununla birlikte, söz konusu 22 köyde hassas olduğu düşünülen toplam 1503 kişi mevcuttur, bu kişilerin bazıları PAP grubundandır.

Topraksızlar: Arazi, Proje Alanı kapsamında önemli bir bileşendir ve otlatma, hayvan yemi üretimi ve benzeri geçim kaynakları toprağa bağlıdır. Arazi sahibi olmayanlar ya

devlet arazisini (tarımsal üretim için hazine arazisi ve otlatmak için devlet mera arazisini) ya da kiracı oldukları araziye kullanarak arazi erişimi sağlayabilir. Kiracı tarımı Proje Alanında yaygındır ve pek çok durumda, kiracıyla arazi sahibi arasında yalnızca sözlü bir anlaşma yapılarak arazi kullanılır, arazi kullanımının sözlü olarak devri kolaydır zira arazi sahibi ya bir aile üyesidir ya da artık Proje Alanında yaşamadığı için araziye kullanmıyordur. . Bununla birlikte, doğrudan kendi topraklarına sahip olmayanlar güvencesiz bir konumdadır ve arazi kullanımı ve erişimindeki değişikliklere karşı daha savunmasızdır.

Kadın Tarafından Yönetilen Haneler Kadınların ev dışındaki geçim faaliyetlerine erişme yetenekleri sınırlıdır ve gelir kazanma fırsatlarına erişimleri çok düşüktür. Hayvancılık ürünlerinin üretimi ve satışı ile nakış, kadınların para kazanması için tek fırsattır. Türk hukukuna göre kadınlar toprağa sahip olabilir, ancak Proje Alanında bu durum nadirdir. Kadınlar ayrıca daha düşük eğitimsel seviyelerine ve daha yüksek okur-yazar olmama oranlarına sahiptir, bu durum kadınların belirli fayda ve fırsatlara erişim kabiliyetini sınırlamaktadır. Bu faktörlerin yanı sıra, köyde karar alma ve bilgi paylaşımı bakımından kadınlarla paylaşım seviyeleri düşüktür ve kadınlar tarafından yönetilen haneler hassas gruptadır.

İkinci/ Üçüncü Eşler Çok eşlilik Türkiye'de yasa dışıdır, ancak yine de hanelerin bazılarında üç kadınla evlenme gibi olayların bildirdiği Proje Alanında çok eşlilik uygulanmaktadır. İkinci veya üçüncü eşlerle evlilik geleneksel olarak yapılır ve kanunen kabul edilmemektedir. Bu, ilk eşlerden daha az yasal haklara sahip oldukları ve genellikle resmi istatistiklere dahil olmadıkları anlamına gelir. 2019 yılına kadar, ikinci veya üçüncü eşler Proje tarafından konut ve bostan erişimini kaybetme ihtimalinden etkilenecek olmalarına karşın Proje tarafından tanınmamıştır. İkinci veya üçüncü eşler için yasal bir başvuru olmadığı için, bu grubun hassas olduğu görülmektedir.

Yaşlılar Tarafından Yönetilen Haneler Yaşlı bireyler aile üyeleri tarafından sıklıkla desteklendikleri için Proje kapsamında otomatik olarak hassas gruba dahil edilmezler. Bununla birlikte, çocuklarından veya diğer akrabalarından destek almayan yaşlı hane yöneticileri, belirli geçim faaliyetlerine katılma konusunda daha az fiziksel yetenekleri olduğu ve alternatif geçim kaynaklarına daha az girebilecekleri için hassas gruptadır.

Bazı haneler birden fazla kategoriye girebilir ve gruplar arasında bağlantılar vardır. Örneğin, bir hane düşük gelirli olabilir çünkü topraksızdır ya da kadın tarafından yönetilen topraksız bir aile olabilir. Uygun azaltma önlemleri geliştirmek için bir hane halkını hassas

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

duruma sokan tüm faktörleri anlamak önemlidir. Bu, genellikle tazminat ve geçim restorasyonu dahil bir takım haklar anlamına gelir.

4 YENİDEN YERLEŞİM ETKİLERİ

4.1 Genel bakış

Bu bölüm, Alpaslan II Proje Alanının arazi istimlakından kaynaklanan fiziksel ve ekonomik yer değiştirme etkilerini, yer değiştirme ve geçim etkilerinin türlerini ve kapsamını sınıflandırmakta ve tartışmaktadır. Bu bölümde aşağıdakiler tanımlanır:

- konut ve konut dışı yapılar gibi varlıkların kaybı dahil olmak üzere fiziksel kaynaklar ve ikamet amaçlı olmayan yapılar üzerindeki etkiler;
- tarımsal araziler, tarım alanları, meralar gibi geçim kaynaklarına erişimin kaybı da dahil olmak üzere doğal kaynaklar üzerindeki etkiler; ve
- sosyal altyapı kaybı ve sosyo-kültürel etkiler dahil olmak üzere sosyal kaynaklara etkiler.

Son bölüm, yerlerinden edilmiş haneler arasındaki etki seviyesinin ayrı ayrı ele alınmasının önemini tartışıyor, böylece uygulama sırasında daha fazla etkilenen hanelere daha fazla odaklanılır.

4.2 Konut Kaybı

Toplam 3 köy (Tepeköy, Kayalıdere ve Bağıcı) ve 1 Mezra (Akkonak Köyü'ndeki Göçmenler mahallesi), tüm evlerin kaybına neden olacak şekilde tamamen su altında kalacaktır. Şanlıca adı verilen bir başka köy kısmen su altında kalacak ve Aligedik köyünde 4 ev su altında kalacaktır. 2017 varlık envanteri raporuna göre, fiziksel ve ekonomik yeniden yerleşim tazminatı gerektiren 279 hane vardır bu haneler 1891 kişiyi temsil etmektedir, (aşağıda açıklandığı gibi, çok sayıda kişinin tümü köylerde bulunamayan çok haneli mülk sahipleri nedeniyle). Bu kişiler kamulaştırma tazminatı alma sürecindedir. Bu sayının 211 hanesi kalıcı hane olarak kabul edilir; 158 ev sahibi ve 53 kiracı yaşamaktadır, bu 211 haneye, kamulaştırma tazminatı ve Hak Matrisine göre ek tazminat ödenecektir.

Haneler, su basmadan önce yeniden yerleşim yerlerinde kullanacakları malzemeleri evlerinden kurtarma hakkına sahiptir. Kesilmiş odunun köylere taşınmasını destekleyen Proje ile birlikte, haneler de su basmadan önce çıkarılan ahşaba erişebilecektir.

Proje Alanındaki ev sahipliği ve ev kullanımı modelleri oldukça karmaşıktır. Bazı sakinlerin birden fazla evi vardır ve hepsini kullandıklarını beyan ederler, diğerleri ise bölgede yaşamayan ev sahiplerinin evlerini kullanırlar ve kendi evlerini çocuklarına veya

kardeşlerine verirler. Ayrıca, bazı evlerin aynı çatı altında yaşayan birden fazla çekirdek ailesi vardır.

Bölgede bulunmayan mal sahipleri, yani Proje Alanını düzenli olarak ziyaret etmeyen ve geçim kaynaklarını başka bir yerde belirleyenler yaygındır. Sahibi bölgede olmayan evler başkaları tarafından, birçok durumda resmi bir kiracılık sözleşmesi olmadan kullanılmaktadır, düzeltici önlemler alınmadığı sürece, proje sonucunda evsizliğe maruz kalan bireylerin oluşması muhtemeldir. Bu konu, Temmuz 2019'daki saha araştırması sırasında tartışılmıştır; bu doğrultuda bölgede yaşamayan ev sahibi ev için tazminat almıştır fakat güncel olarak evde ikamet eden kişiler tazminat için uygun bulunmamıştır. Bölgede bulunmayan insanların evlerinde yaşayanlar köyde kalıcı olarak bulunmaktadır ve çok fakir olabilirler, bir akrabasının kendisine ücretsiz olarak sunduğu konutlara bağımlıdırlar, ancak şu anda özellikle hassas durumda olanlar için yapılan tazminat sürecine dahil edilmemişlerdir.

Projeden etkilenecek hane sayısına ilişkin bilgilerin şikayet mekanizması yoluyla öncelik olarak gözden geçirilmesi gerekecektir. Temmuz 2019'da toplanan bilgiler, bazı ev sahiplerinin konut sahibi olarak kayıtlı olmadıklarını ve buna bağlı olarak, bekarlarsa, mülkleri Devlet arazisine inşa edilmişse veya bölgede 5 yıldan daha uzun bir süre boyunca yerleşik değillerse, ek tazminat alamayacakları belirlenmiştir. Ayrıca, kocasını kaybeden ikinci veya üçüncü eşler de ek tazminat için kaydedilmemiştir. Buna ek olarak, FGD sırasında, etkilenen köylerin, 2011'deki varlık envanterini takiben evlerinde herhangi bir değişiklik yapamayacakları konusunda bilgilendirildikleri duyurulmuştur. Bu, artık kendi evlerine ihtiyaç duyan çocuklar için evlerin genişletmediği anlamına gelmektedir. Bu durum aşırı yoğunluğa ve amaca uygun olmayan konutlaşmaya yol açmıştır.

Fiziksel yeniden yerleşimden etkilenmeyen bir köy olan Zorabat'ta, Temmuz 2019 tarihli FGD'de görüldüğü üzere, bölgede hanelerin yaygın aşırı kalabalıklaşması dikkat çekmektedir. Evlerin aşırı kalabalık olması, özellikle artan sayıda aile üyesine bakmakta zorluk çeken kadınlar için, tekrarlayan bir şikayet sebebi olmuştur. Şekil 3-3 Kayalidere'de yetişkin çocukları ağırlamak için kullanılan bir kulübünün fotoğrafı. Konut olarak kullanılan kulübe; ailenin ana evden çıkması ve Eylül 2017 sonlandırma tarihinden sonra kulübeye taşınması nedeniyle yeniden yerleştirme veya tazminat işlemine dahil edilmemiştir.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

4.3 Arazi Kaybı

Proje, bu arazilerin 1.640 hektarı kapsayan yarısından fazla kısmı Özel arazi olarak sınıflandırılan 3.240 hektarlık (ha) arazinin satın alınmasını gerektirmektedir. Bunu, 1,282 hektarla mera arazisi ve 318 hektar ile hazine arazisi takip eder. Tablo 4-1 aşağıda, Proje için gereken toplam alan ve her bir kategoriye giren arazi miktarları belirtilmiştir.

Tablo 4-1: Proje Alanında Arazi Kullanımı

Arazi Kullanım Tipi	Toplam Alan (Ha)	Toplam Alana %'si
Özel Arazi	1.640	51
Hazine arazisi	318	10
Mera arazisi	1.282	39
Toplam	3.240	100

Kaynak: Varlık Anketi 2017

Arazi kaybından kaynaklanan etkiler iki ana kategoriye ayrılır; Özel alanların kaybı ve öncelikle hayvanların otlatılmasında kullanılan hazine alanlarının kaybı. Özel arazi, hayvancılık üretimini desteklemek için hayvan yemine odaklı tarımsal üretim için kullanılır. Nehre yakın köyler tarlalarını sulayabiliyor, ancak Kayalidare sakinleri tarlalarını sulayamadıklarını, bu nedenle çoğunlukla saman ve diğer hayvan yemi üretimine odaklandıklarını bildirmiştir. Yerine yenisi verilmemiş özel arazilerin kaybedilmesi, etkilenen hanelerin kış aylarında hayvan yemi satın alması ve hane harcamalarının artması anlamına gelecektir. Alternatif olarak, hanelerin, ekim yapmak için Hazine arazisini kiralayabilecekleri bildirdi.

Proje Alanındaki arazinin %50'sinden fazlası hem Hazine arazisini hem de Mera arazisini kapsayan Devlete aittir, yani etkilenen haneler bu arazinin kaybı için tazminat alamazlar. Hanelerin, Hazine arazisi kaybının, diğer araziler kullanılabileceği için bir sorun olarak görmediğini, ancak mera arazilerinin köy düzeyinde tahsisi nedeniyle, bu arazilerin kaybının önemli olduğunu belirtmiştir. Tazminat veya yenisi verilmeden, mera arazilerinin kaybı, hanenin hayvanlarını yaz aylarında besleyebilme olanaklarını etkileyecektir, bu da

PAV içinde önemli bir geçim faaliyetini sekteye uğratacaktır.. Tablo 4-2 aşağıda, Proje sonucunda kaybedilen toplam mera alanı, etkilenen haneler ve geriye kalan kalan mera alanı hakkında bilgi verilmektedir.

Tablo 4-2: Mera Alanı Kaybı

Etkilenen Köy Grubu	Yerleşim Sayısı	Toplam Kaybedilen Mera Alanı (Ha)	Kalan Mera Alanı (Ha)
Tamamen Su Altında Kalan	4	502	593
Kısmen Su Altında Kalan	2	285	194
Sadece Arazi	14	421	10.267
Sadece Mera	2	72	1852
Toplam	22	6.914	

Kaynak: Varlık Anketi 2017

Etkilenen hanelerle yapılan FGD'de (Hedef Grup Tartışması), otlatma için, yeteri kadar olanakları olmadığı düşünülen iki yerleşim yeri, Proje sonucunda mera arazilerinin bir kısmını kaybedeceklerini, ancak hayvanlarını beslemek için yeterli meralara bulunduğunu ve/veya diğer köylerden mera kiralamak veya hasat edilmiş saman/yem alanlarını kullanmak gibi alternatifler bulabileceklerini bildirmiştir. FGD, etkilenen tüm hanelerde yapılmamıştır; bu nedenle, bütün arazilerini kaybetmeyen haneler için bile, erişimdeki sınırlamalarının hayvan sayısını üzerinde etkili olup olmayacağı hususu açık değildir. Türkiye'de ortalama olarak, sığır başına gerekli olan mera, Tarım Bakanlığına göre yaklaşık 0,5 hektardır buna rağmen, Bölgesel Kalkınma Ajansları sağlıklı hayvanlar yetiştirilmesi için sığır başına minimum 1 hektar gerektiğini bildirir. Tablo 4-2'de sunulan rakamlara göre, Proje sahasında kalan mera alını sadece 5-10 sığır kapasitesine sahiptir ve hayvancılığın potansiyel gelişim kapasitesini sınırlayabilir.

Şu anda, veriler parsel numaralarıyla kaydedildiği için, kaç hanenin sadece tarım arazisi veya sadece mera arazisi kaybedeceği ve kaç arazinin her ikisini de kaybedeceği açık değildir. Etkilenen alanların dışındaki arazilere erişimi olduğunu bildiren haneler, artan seyahat sürelerinden etkilenebilir.

Tarımsal üretim ve hayvancılıkta otlatma için kullanılan arazi kaybına ek olarak, fiziksel olarak yerinden edilen haneler, konutlarına yakın bahçelere erişimini de kaybedecektir. Önerilen orijinal ikam konut tasarımı, haneler için çok önemli bir geçim faaliyeti olan bahçecilik için kullanılabilir alanları içermiyordu. Haneler artık kendi evlerini inşa etmek istediklerine karar vermişlerdir ve Yeniden Yerleşim Komisyonu tarafından tahsis edilen parseller bostancılık faaliyetlerine izin vermektedir, Proje, konut temellerinin hazırlanması ve düzenlenmesi için sorumlu olacaktır. Her yeniden yerleştirme sahasında hane başına sağlanan toplam arsa, 300m2'dir, konut için 200m2, bahçeler için 100m2 olarak planlanmaktadır. Yeniden yerleştirilen köyler ile Proje arasında, yeni oluşturulacak bahçelerin, hanenin geçim düzeylerine olumsuz etkileri sınırlandırmak için, konutların mümkün olduğunda yakınına konumlandırılması için anlaşma yapılmalıdır.

4.4 Ağaç ve Bitki Kaybı

2019 verileri, fiziksel ve ekonomik yer değişiminden etkilenen 211 haneden 84'ü, 9384 ağacın kaybindan etkilenmektedir. Ekonomik olarak etkilenen hanelerin kaçının ağaç kaybedeceği bilinmemektedir. Ağaç kaybı iki kategoriye ayrılır: meyve ağaçları veya özellikle kavak ve söğüt olmak üzere gölgelik ağaçlar. Meyve ağaçları çeşitlidir ve kiraz, elma, erik, dut, kayısı ve cevizleri içerir.

Birey başına kaybedilen ağaç sayısı önemli ölçüde değişmektedir. Bazı hanelerde bir veya iki söğüt ağacı veya birkaç meyve ağacı bulunurken, diğerlerinde 500 kavak ağacı, 70 söğüt ağacı ve 50 meyve ağacı olabilir.

Mahsul kaybını anlamak daha karmaşıktır. Mahsul kaybı için tazminat, sadece arazi kaybindan önce hasat yapamayanlar için sağlanacaktır. Bunun anlamı, yeniden yerleşim ekibinin, toplam ürün kaybı hakkında bilgi tutmak yerine, yalnızca ürün kaybı için tazminat alanlara ilişkin bilgi tuttuğudur.

Mahsul kaybı tazminatı, aşağıdakiler tarafından belirlenen "aktifleştirme geliri akımına" göre hesaplanır:

Ürün maliyetinin belirlenmesi, Muş İl Tarım Bakanlığı tarafından yayınlanan, ürün miktarı, satış fiyatı, program ve maliyetler hakkında bilgiler içeren bir yıllık rapor aracılığıyla yapılır. Maliyetlerin hesaplanmasında, diğerlerinin yanı sıra, çiftçilik, işçilik, tohumlar, gübre, sulama, pazarlama ve satış fiyatı dikkate alır (bkz. Ek B). An itibarıyla,

sağlanan değerin/oranın, IFC PS tarafından belirlenen tam ikame maliyetiyle karşılaştırılabilir olup olmadığı açık değildir.

Tüm hanelerin yaşam alanlarının yakınında bostan vardır, fiziksel olarak yerinden edilmiş haneler bu olanaklarını da kaybetmiş olacaktır. Fiziksel olarak yerinden edilmiş haneler, ilk tazminat ödemeleri kapsamında bostanların kaybedilmesi hususunda tazmin edildi, fakat ödemeler bostanlardan sorumlu kadınlar yerine erkek ev reislerine verildi. Hane mahsullerini hasat edebilecektir, bunun yanı sıra önerilen yeni konut arsaları hanelerin bostanlarını yeniden oluşturabilecekleri doğrultuda tasarlanmış olacaktır.

4.5 Yardımcı Yapıların Kaybı

2019 yılında elde edilen verilere göre, hem fiziksel hem de ekonomik yer değiştirmeden etkilenen 211 hanenin 88'nin; ahırlar, garajlar, odun depoları, samanlıklar ve tavuk kümesleri benzeri küçük hayvan ağılları gibi 220 farklı altyapı türünü kaybedeceğini göstermektedir.

Türk konut düzenlemeleri, hayvan ağıllarının konutlardan en az 300 metre uzakta olmasını öngörmektedir, bu nedenle fiziksel olarak yerinden edilmiş haneler, ağıllarını konutlarına yakın şekilde yeniden kuramayabilir. Bu durum, fiziksel olarak yerinden edilen toplam 71 haneyi etkileyecektir. Bu haneler, tavuk kümesleri ve/veya ahırları konutlarının yakınında bulundurmakta, bu kümes ve ahırlarda hayvan ve tarım ekipmanlarını tutmaktadır.

4.6 Ortak Kaynaklara Etkiler

Proje için arazi alımı, tamamen veya kısmen su altında kalacak köylerde, örnekleri aşağıda sıralanan bir dizi temel ortak kaynağın kaybıyla sonuçlanacaktır:

- Okullar ve öğretmenler lojmanları
- Camiler ve imam evleri
- Mezarlıklar
- Oyun alanları
- Ortak su kaynakları
- İstasyon binaları, taziye evleri ve çoban evleri gibi ortak yapılar

Köydeki ortak kaynakların kaybı Tablo 4-3'te gösterilmiştir.

Tablo 4-3: Ortak Kaynak Kaybı, Köye göre

Köy Adı	BAĞIÇI	KAYALIDERE	GÖÇMENLER	SANLICA	TEPE	MESCITLI
Altyapı						
OKUL	1 sınıf	2 sınıf	2 sınıf	2 sınıf	4 sınıf	Yok
ANAOKULU	1	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
HALK EVİ	Yok	1 Tip 1	1 Tip 1+1	1 Tip 1+1	Yok	Yok
CAMI	90m ²	80m ²	90m ²	76m ²	100m ²	Yok
İMAM EVİ	91m ²	99m ²	120m ²	76m ²	80m ²	Yok
TAZIYE EVİ	90m ²	Boşluk 112m ²	130m ²	95m ²	70m ²	Yok
İÇME SUYU	Evet	evet	evet	evet	evet	Yok
ÖZEL İŞ	1 Bakkal	1 Bakkal	1 Bakkal	1 Bakkal	Bakka Alabalık Çiftliği	Yok
MEZARLIK	Etkilendi	Etkilendi	Etkilendi	Yok	Etkilendi	Yok
ARKEOLOJİK ALAN	Yok	Urartu Kalesi	Yok	Yok	Tumulus	Kız Kalesi
ARI KOVANLARI	2	Yok	Yok	1	2	Yok

Kaynak: 2017 Varlık Anketi

Bu kayıpların etkilenen topluluklar üzerindeki etkisi, yeniden yerleşim yerlerinde bu hizmetlerin yenisini edinmek için geçen süreye bağlı olacaktır. Başlangıçta bu, Kamulaştırma Kanununa dayanarak tazminat ödenmesiyle birlikte projenin sorumluluğuydu. Bununla birlikte, yerel yönetimin, bu ortak kaynakların hanelerin yerleştirildiği yere zamanında konumlandırılmasını sağlayacak kaynaklara sahip olmadığı anlaşılmaktadır. EnergoPro şimdi tüm değiştirilen ortak kaynakların inşasından sorumlu olacağını kabul etti. Mezarlıkların kaybı aşağıdaki 4.8 Bölümünde daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

4.7 Küçük İşletmelere Etkiler

Kamulaştırma işleminde tazminat tutarları resmi Hükümet oranlarına dayanarak hesaplanmıştır. Ek olarak, yeniden konumlandırma alanları bu ticari işletmeler için ticaret

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

alanlarının ve balık havuzunun kurulması kararlaştırıldı (FGD sırasında balık havuzu sahibi ile teyit edilmiştir).

4.8 Kültürel Mirasa Etkiler

4.8.1 Mezarlıklar

Göçmenler Mezrası, Bağici, Kayalidere ve Tepe'de bulunan Proje arazi istimlakı sonucunda toplam 4 mezarlık kaybolacaktır. Bu dokümanın yazıldığı sırada bireysel mezarlar araştırılmamıştı ve her alanda kaç tane mezar bulunduğu belli değildi. Mezarların kaldırılması veya yerinden konumlandırılması Mezarlıklar Kanunu tarafından kontrol edilir, bu kanuna göre Hükümet memurlarından ve köy imamından oluşan bir komisyonun kurulması ve bu komisyonun yeni yerleşim biriminde veya birimin yakınında mezarlığın konumunu kararlaştırması gerekmektedir.

Eylül veya Ekim 2019'da komisyon, ailelere mezarları taşımak veya bulundukları yerde tutmak isteyip istemediklerini soracaktır. Komisyon, gerekli dini törenlerin düzenlemelerin yanı sıra ilgili izinlerin alınmasından da sorumlu olacaktır. EnergoPro, mezarların taşınması için tazminat ödemekten sorumludur, ancak süreci yönetmekten sorumlu değildir.

4.8.2 Arkeolojik Alanlar

Mezarlıkların yerinin değiştirilmesine ek olarak, Proje kapsamındaki arazi istimlakından etkilenecek 3 arkeoloji sahası da bulunmaktadır. Bunlar Tepekoy, Kayalidere ve Mescitli'de bulunmaktadır (bkz.Şekil 4-1), haritada aslen etkilenecek dört alan gösterilir, ancak Energo Pro, izleme sonuçlarını 4 etki alanını yerine 3 etki alanına indirmiştir. Her bir alanın ayrıntılı haritaları Ek F'de verilmiştir. Tepe'de arkeolojik yüzey araştırması tamamlanmıştır, Kayalidere'de bulunan Urartu Kalesi olarak bilinen bölge için bir araştırma devam etmektedir. Mescitli'de bulunan Kız Kalesi olarak bilinen üçüncü bölgede arkeolojik araştırma henüz başlamamıştır.

Tüm arkeolojik araştırmalar Kültür Bakanlığı ve Muş Müzesi tarafından tamamlanmıştır. Uzmanlardan oluşan bir arkeolojik komisyon kurulacaktır ve önemli olan kalıntıları yönetmek üzere Muş Müzesi ile birlikte sorumluluk sahibi olacaktır.. Komisyon tarafından başlatılacak olan bu süreci tamamlamak için izin gerekli olacaktır. EnergoPro bu süreçle ilgili masrafların karşılanmasından sorumludur ve sürecin Aralık 2019'a kadar süreceği tahmin edilmektedir.

Şekil 4-1: Arkeolojik Alanlar

4.9 Diğer Etkiler

4.9.1 Yeniden Yerleşim Gecikmelerine Bağlı Geçim Faaliyetlerinin Kesintiye Uğraması

Göçmenler Mezrası sakinleri, tazminatlarının %100'ünü aldıklarını ancak henüz iskân edilmediklerini bildirmiştir. Bu durum onların topraklarına erişimini kaybetmelerine neden oldu, yeni yerleşim yerine taşınmak için beklerken geçim faaliyetlerini sürdüremediler. Temmuz 2019'daki Hedef Grup Tartışmaları sırasında, katılımcılar tarlada çalıştıklarını ancak şimdi tarım alanlarını kaybettikleri için hayvancılıkla uğraştıklarını bildirdi. Bunun yanı sıra, toprağa erişimdeki azalma ve bunun sonucunda suya erişim ile ilgili sorunlar nedeniyle ellerinde bulundurdıkları hayvan sayısını azaltmak zorunda kaldılar. Yeniden yerleşim alanına taşındıktan sonra bu sorunların çözüleceğine inanıyorlar, ancak şu anda ailelerin geçimini nasıl sağladıkları hususu belli değildir. Haneler, ikamet yerlerine yakın bahçelerde yetişen yiyecekleri kullanmaya devam edebilmesine karşın, mahsul çiftçiliğinin artık mümkün olmadığı bildiriliyor.

Hedef Grup Tartışmasının Göçmenler'deki katılımcıları, Proje'nin Enerjisa'ya ait olduğu süreç içinde, arazilerini istekli alıcı-istekli satıcı anlaşması kapsamında, istihdam imkanları sunulması koşuluyla sattıklarını belirtmiştir. Buna bağlı kalındı ve bazı köylüler Enerjisa tarafından istihdam edildi, ancak şu anda Proje tarafından istihdam edilen sadece 6 kişi mevcuttur. Katılımcılar bu durumu EnergoPro'ya bir sorun olarak bildirdi, ancak henüz bir gelişme yaşanmadı.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

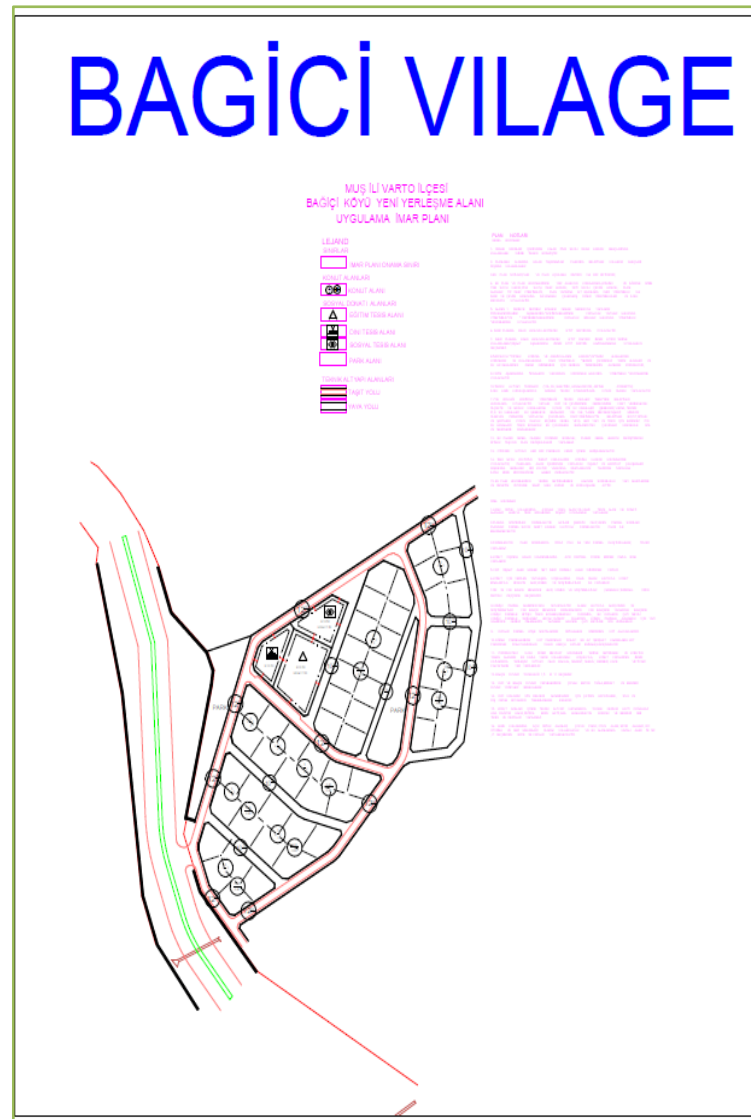
4.9.2 Topluluk Uyumuna Etkiler

211 hanenin fiziksel olarak yerinden edilmesi ve taşınması, bu haneler için önemli sosyo-kültürel değişime neden olabilir ve şöyle sonuçlanabilir:

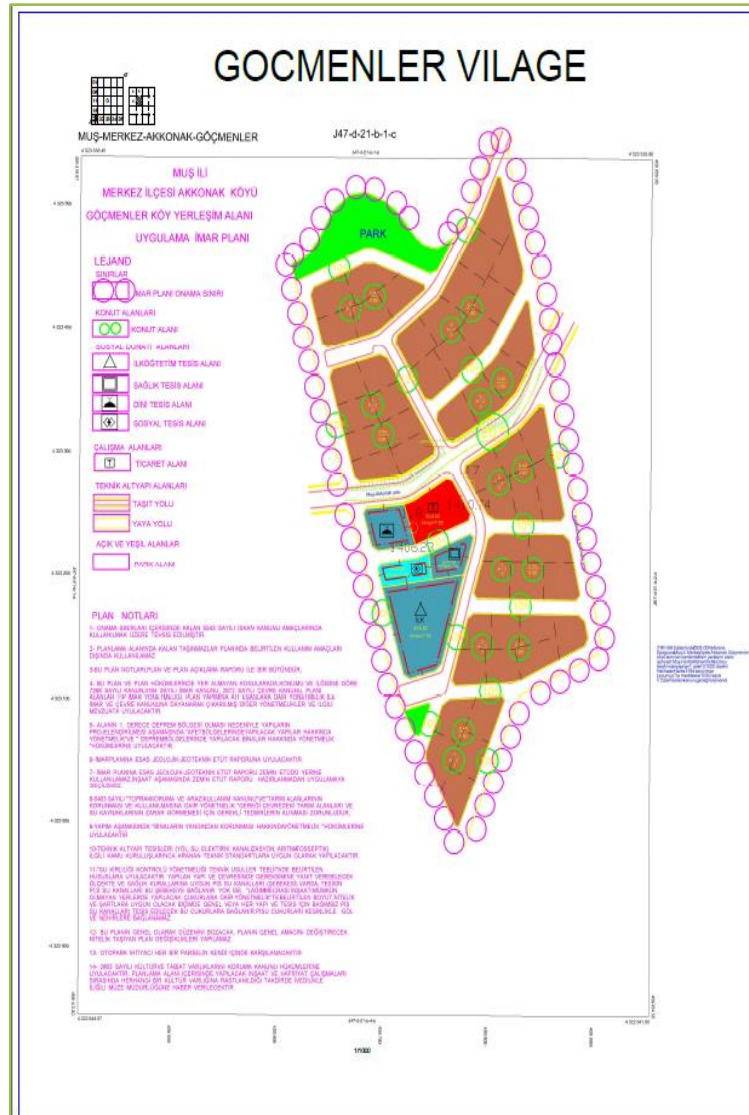
- Geniş aileden uzaktaki ailelerin Türkiye'deki diğer bölgelere taşınması nedeniyle sosyal dayanıklılığın bozulması (örneğin Tepe, Muhtar hanelerin yaklaşık %40-50'sinin ekonomik fırsatların eksikliği nedeniyle bölgeden uzaklaşacağını bildirdi ve / veya
- konut düzenindeki ve dağılımındaki değişikliklerden dolayı sosyal düzen/uyum kaybı;
- Haneler arasında yeni konutların yeniden inşası konusunda anlaşmazlıklar ve farklı haklardan kaynaklanan kıskançlıklar.
- Bölgede yıllardır yaşayan kiracıların tazmin edilmemesi, ancak bölgede yaşamayan "mal sahiplerinin" tazmin edilmiş olması.

Bu rapor yazılırken, fiziksel olarak yeniden yerleştirilecek olan çoğu hane, konutlarını inşa etmek yerine, kendi evlerini inşa etmeyi tercih ediyor. Yeniden Yerleşim Komisyonu, yeniden yerleşim alanlarındaki evler için arsaların dağılımını tahsis etme sürecindedir (Şekil 4-2 ila Şekil 4-6). Bu konutların orijinal köyle aynı formata yerleştirilip yerleştirilmeyecekleri açık değildir, ancak yerel sakinlerin yanında kimlerin yaşayacaklarına karar vermeleri muhtemeldir. Böylelikle aile birimlerinin yan yana kalması sağlanacak ve etkiler sınırlanacaktır.

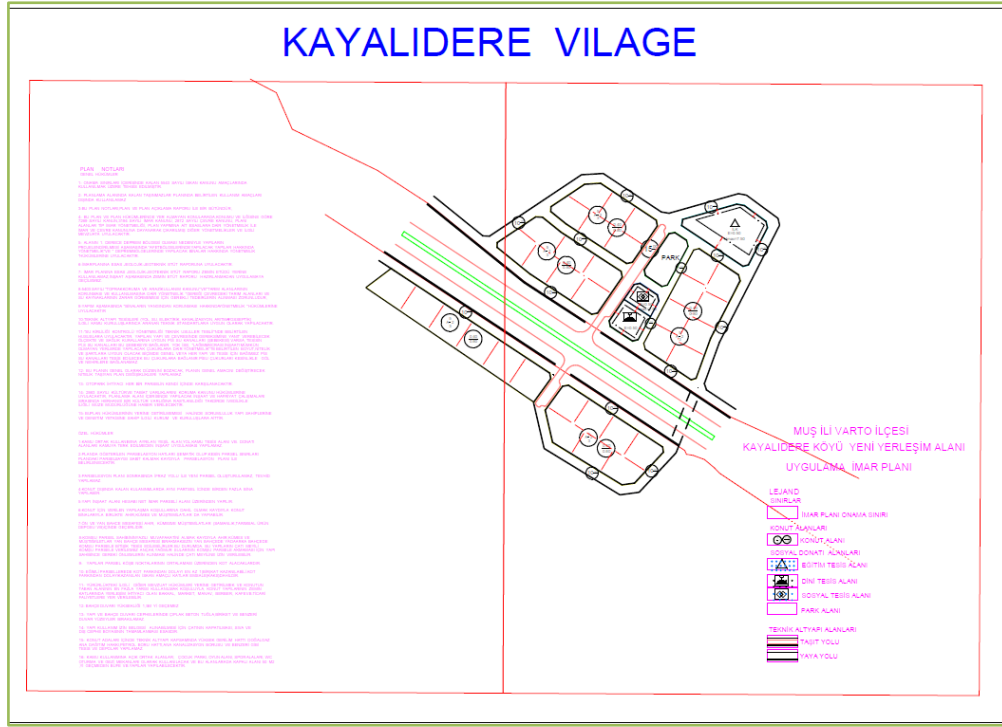
Tepeköy köyünde haneler arasında yeniden yerleşim alanının yeri konusunda bir anlaşmazlık vardır ve bazı hanelerin birbirine yakın bir yerde yaşamaları durumunda gerilimler daha da artabilir.

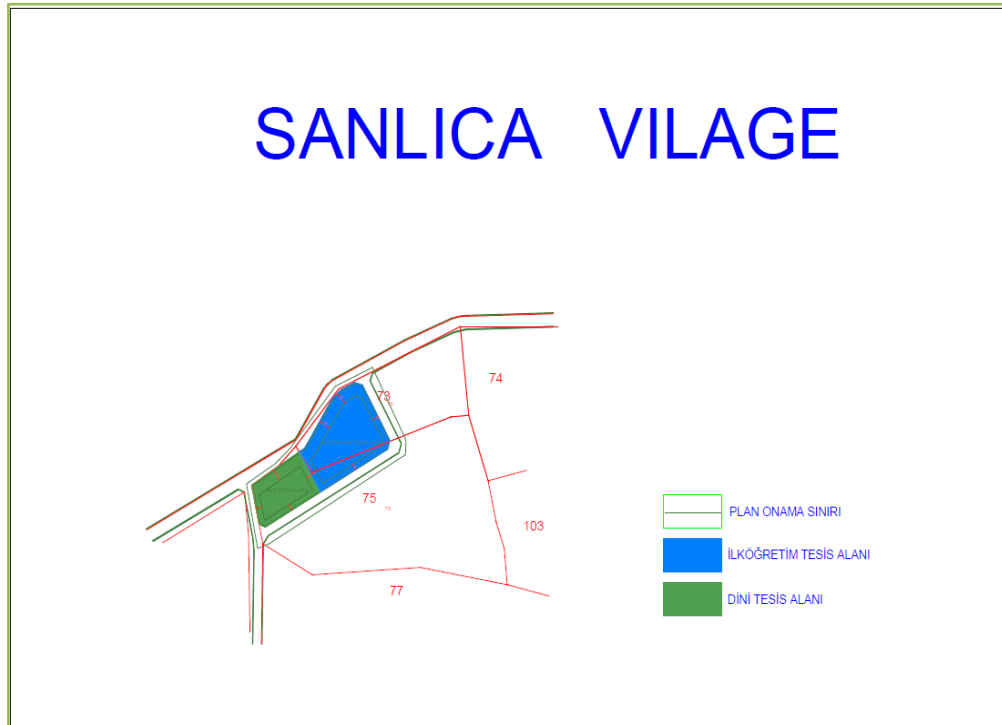
Şekil 4-2: Bağıcı Yer Değiştirme Alan Taslağı

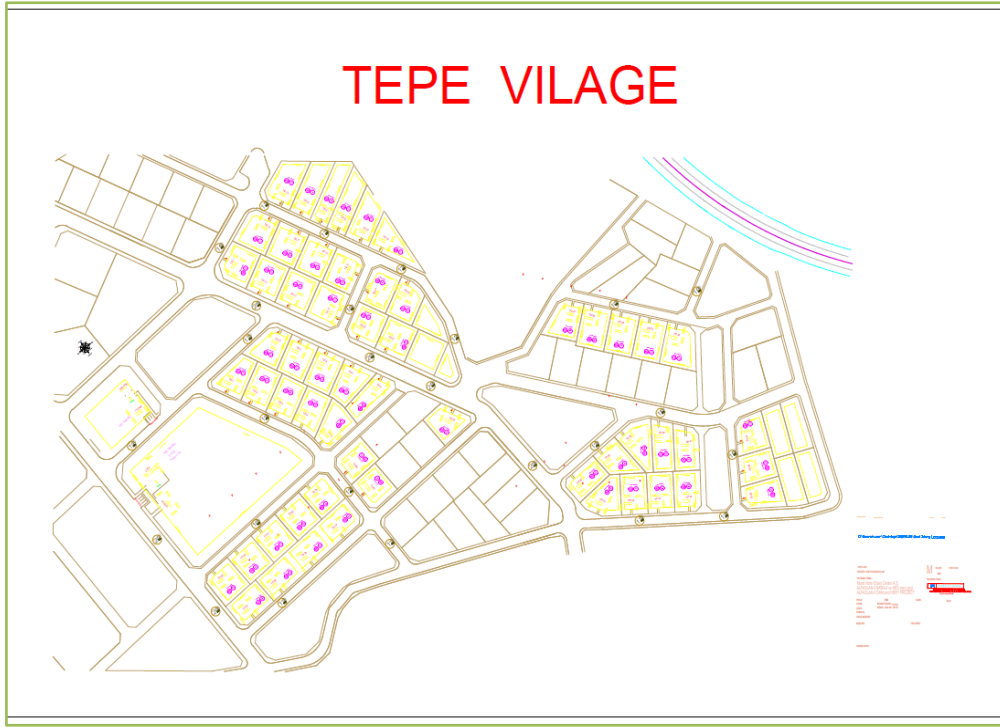
Şekil 4-3: Göçmenler Yer Değiştirme Alan Taslağı

Şekil 4-4: Kayalidere Yer Değiştirme Alan Taslağı

Şekil 4-5: Şanlıca Yer Değiştirme Alan Taslağı

Şekil 4-6: Tepe Yer Değiştirme Alan Taslağı

4.10 Yer Değişiminin Etki Seviyesi

4.10.1 Genel bakış

Etkilenen her hane, fiziksel ve/veya ekonomik yerinden edilmeden kaynaklanan etki seviyesini belirleyecek özel koşullara sahip olacaktır. Bir hane düzeyinde yaşanan yer değiştirme etkisi düzeyi, bir dizi değişkene bağlı olacaktır. Bunlar arasında aşağıdakiler bulunmaktadır:

- Hanenin fiziksel ve ekonomik olarak yerinden edilmiş veya yalnızca ekonomik olarak yerinden edilmiş olup olmadığı (hiçbir hane yalnızca fiziksel olarak yer değiştirmeyecektir, ekonomik etki olacaktır);
- Projeden etkilenecek geçim faaliyetlerine devam edebilme seviyesi; ve
- hanenin kaybettiği arazi miktarının toplam hane arazisine oranı.

Arazilerini kaybeden haneler arasında, hali hazırda başka yerlerde arazilere sahip olanlar veya şu anda Projeden etkilenmeyecek geçim kaynaklarına sahip olanlar vardır, bu haneler kayıptan göreceli olarak etkilenmeyecektir. Buna karşılık, ekonomisi büyük ölçüde Proje Alanı içinde kalan haneler önemli geçim ve gelir kaybı yaşayacaklardır.

Haneler arasındaki etki seviyesinin farklılıklarını anlamak, Proje değişikliklerinden yüksek seviyede etkilenecek, kısmen etkilenecek veya etkilenmeyecek olan hanelerin tespit edilmesini sağlar. Bu sınıflandırma, geçim kaynakları restorasyonu dahil, özel etki azaltma önlemleri alınarak, yer değiştirmeden etkilenen hanelerin yönetilmesini ve yeterli düzeyde destek almalarını sağlayacaktır. Bu analizin, haneler üzerindeki etkilerin yönetilmesi için kilit bir faktör olan hassasiyet analizi ile birleştirilmesi gerekliliği belirtilmiştir.

Bu bölüm, yüksek seviyede etkilenen, kısmen etkilenen veya etkilenmeyen haneler arasındaki değişkenleri açıklamaktadır. Bilgilerdeki sınırlamalar, her gruptaki hane sayısının miktarının tespitini önlemiştir, bu nedenle, bireysel hane seviyesindeki etkileri ele almak için ek veri toplanmalıdır.

4.10.2 *Etkilenmeyen Haneler*

Etkilenmeyen haneler, Projeden etkilenmeyecek geçim faaliyetlerine dayanan hanelerdir. Bu kategorideki haneler şu anda maaşlı bir istihdama veya su altında kalma sonrasında devam edebilecekleri bir dizi geçim faaliyetine bağlı olabilir. Bu haneler arasında, arazilerinin sadece küçük bir kısmını kaybeden ve büyük ölçüde Proje Alanı dışındaki arazilere bağlı yaşayan haneler bulunmaktadır.

Şu anda kaç hanenin bu kategoriye girdiği belli değil; ancak, etkilenmemiş hane sayısını artırmak için etki azaltma önlemleri gibi tazminat önlemleri ve mevcutsa ikame arazinin sağlanması gereklidir.

4.10.3 *Kısmen Etkilenen Haneler*

Kısmen etkilenen hanelerin geçim faaliyetlerinin bir bölümünü yerinden edilecektir. Bu gruba dahil etme eşiği önceden belirlenemez ve vaka bazında değerlendirilmelidir. Her hanenin karşılaştığı etki düzeyini belirleyecek çeşitli koşullar mevcut olacaktır, ancak geçim faaliyetlerinin %40'ını kaybedenler de olacaktır sadece %10'unu kaybedenler de. Kısmen etkilenen hanelere örnekleri, tarımsal faaliyete dayanan ve etkilenmemiş arazi alanlarına erişimi olan hanelerdir.

Bu grup üzerindeki etkiler, geçim restorasyon programı yoluyla büyük ölçüde hafifletilebilir, daha yüksek düzeyde desteğe ihtiyacı olanlara yenileme arazisi gibi haklar sunularak etki oranı düşürülebilir.

4.10.4 Yüksek Düzeyde Etkilenen Haneler

Fiziksel olarak yerlerinden edilecek olan tüm haneler yüksek düzeyde etkilenenler olarak sınıflandırılır, zira çoğunlukla topraklarını ve konutlarını kaybederek yeni bir yerde ikamet etmeleri gerekecektir, bu durum geçim kaynaklarının büyük oranda kaybıyla birleşerek yüksek miktarda kayba neden olacaktır. Bu kategoriye girecek olan diğer haneler, sadece toprak kaybedecekler ancak mevcut geçim faaliyetlerinin % 0'sinden fazlasını kaybetmiş olacaklar. Yüksek düzeyde etkilenen haneler, geçim ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerinin azalmasıyla birlikte gelir kaybı yaşayacaktır.

Yüksek düzeyde etkilenen haneler, projeyle ilgili etkileri azaltmak için tazminatın yanı sıra bir dizi geçim kaynağı restorasyon önlemi talep edebilir. Bu haneler, özellikle de hassas olanlar, geçim kaynaklarını tamamen geri alana kadar yani uzun bir süre için geçici destek talep edebilirler. Etkilenen tüm hanelerin durumunun mümkün olan en kısa sürede tespit etmek ve sorunları çözmek için düzenli olarak izleme yapmak önerilir.

4.10.5 Hassas haneler

Proje Alanı dahilinde, bir dizi hassas grup belirlenmiştir (bkz. Bölüm 3). Projeden Etkilenen tüm Hanelerin bir veya daha fazla hassas hane üyesi içermesi muhtemeldir. Bu durum, hassas bir hane varlığının, o hanedeki bütün üyelerin hassas olarak değerlendirilmesine yol açmayacağı anlamına gelir. Bütün bir hanenin hassas olarak tanımlanması, aşağıdakileri içeren çeşitli faktörlere bağlı olacaktır; hane geliri, yetişkinlerin kazandığı aktif gelir seviyesi ve hane reisinin yaşı ve cinsiyeti.

Yoksulluk Yardımı (doğru referansı ekleyin) gibi Hükümetin desteğine muhtaç olan haneler ya da ana gelir kaynağı olarak bir emekli maaşı, dul veya yetim yardımı alanlar bu grupta kabul edilebilir. Kadınların veya yaşlıların yönettiği haneler de hassas olarak kabul edilmektedir. Hassas olan diğer haneler, geçim gereksinimlerini tamamen araziden karşılayan, başka geliri olmayan hanelerdir.

Hassas haneler, şoklara karşı daha az dayanıklıdır, bu da arazi ve varlık kaybının o haneleri orantısız şekilde etkileyeceği anlamına gelir. Mevcut kaynakların eksikliği ve geçim kaynaklarının güvencesiz yapısı, hassas hanelerin Proje değişikliklerine daha az adapte olabileceği veya daha az fayda elde edebileceği anlamına gelir. Hassas haneler; tazminat, odaklanmış katılım, etkin geçim kaynağı restorasyonu ve Projenin getirdiği değişikliklerin yönetiminde yardım gibi hususlar kapsamında düzenli izlenmeli ve ek yardım almalıdır.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

5 PAYDAŞ KATILIMI

5.1 Genel bakış

Paydaş katılımı, herhangi bir yeniden yerleşim sürecinin çok önemli bir unsurudur. Bu bölüm, YYEP Güncelleme Raporunun bir parçası olarak yürütülen faaliyetler de dahil olmak üzere 2011'den bu yana gerçekleşen katılım faaliyetlerinin ana hatlarını sunmaktadır. Gündeme getirilen kilit konular ve sonraki adımlar hakkında bilgi sunulmuştur.

5.2 Arka plan

Enerjisa 2010-2014 yılları arasında, proje, teknik ve inşaat çalışmaları, etki değerlendirmesi ve arazi edinme süreçleriyle ilgili bir dizi taahhüt faaliyetinde bulunmuştur. Bunun yanı sıra, 2011 yılında, Muş ilçe merkezinde ve proje sahasında proje ofisleri açılmıştır. Katılım faaliyetleri dahildir:

- 2011 yılındaki yerel ÇED süreci boyunca paydaşlarla toplantılar. Bu toplantılara, şu kurum ve kişilerle yapılan toplantılar da dahildir; yerel topluluklar, Valilik, Kaymakamlık, Muş Belediye Başkanı, Varto Belediye Başkanı, Devlet Su İşleri (DSİ), İl Özel İdaresi, Milli Emlak Genel Müdürlüğü ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Mayıs 2014'te, köyleri etkileyen 22 proje ile ilgili sayım anketi yapılmıştır.
- Mayıs 2014'te, Projeden etkilenen yerleşim bölgelerine Proje bilgi broşürleri dağıtıldı.
- Haziran 2014'te, Projeden etkilenen yerleşim bölgelerinde sosyo-ekonomik araştırmalar yapıldı.
- Haziran 2014'te, Projeden etkilenen 22 köyde gençler, çalışanlar ve kadınlarla grup toplantıları yapılmıştır.
- Ekim 2014'te mera kullanımı ve özel sektöre odaklanan grup toplantıları yapılmıştır.
- Ekim 2014'ten itibaren Projeden etkilenen köylerde haftalık topluluk toplantıları yapılmıştır.

Katılım, 2014'ten bu yana öncelikle köy liderleriyle ve büyük ölçüde hükümet yetkililerinden oluşan Yeniden Yerleşim Komitesi ile iletişime odaklanmıştır. Hane düzeyinde doğrudan bir ilişki olmamasına rağmen, bireysel arazi ve ev sahipleri ile müzakereler yapılmıştır. Ayrıca, kadınlarla veya hassas gruplarla herhangi bir ilişki olmamıştır.

Proje, tamamen su altında kalacak olan köylere kurulan şikayet kutularıyla bir şikayet mekanizması oluşturmuştur. Şikayetler bir rapor defterinde toplanmıştır; rapor edilen tüm sorunların ele alınması ve kapatılması için net sorumluluk hatları ve hedefler vardır. Bu süreçle ilgili ayrıntılı bilgi, bu RAP Güncelleme belgesine paralel olarak hazırlanan SEP'te bulunabilir.

5.3 Paydaş Tanımlaması

IFC, paydaşları şu şekilde tanımlar “... bir projeden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen kişiler veya bir projeye ilgi duyanlar ve/veya proje sonucunu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecek kişiler”. *Paydaşlar arasında, yerel olarak etkilenen toplulukları veya bireyleri ve bunların resmi ve gayri resmi temsilcilerini, ulusal veya yerel hükümet otoritelerini, politikacıları, dini liderleri, sivil toplum kuruluşlarını ve özel ilgi alanlarına sahip grupları, akademik toplulukları veya diğer işletmeleri sayabiliriz.* ”⁴

Paydaş tanımlama ve haritalama faaliyetinin amacı, paydaşların katılım için ihtiyaçlarını ve her paydaş tipine uyumlu bir katılım elde etmek için onların beklentilerini anlamaktır.

Bu YYEP Güncelleme belgesinin geliştirilmesine paralel olarak, bir Proje Paydaş Katılım Planı da geliştirilmiştir. Böylelikle her bir paydaş için kullanılacak olan yaklaşımın yanı sıra Proje paydaşlarının tanımlanması ve harita çıkarılması hakkında ayrıntılı bilgi sağlanır. Ek x, bu sürecin bir parçası olarak tanımlanan tüm paydaşların bir listesini içermektedir.

5.4 Katılım Faaliyetleri

Zaman kısıtlamaları nedeniyle, bu YYEP Güncelleme Raporu, paydaşlarla derinlemesine bir ilişki kuramadı. Ancak, Hükümet yetkilileri ve diğer kilit paydaşlarla yapılan toplantılarla birlikte etkilenen köylerde bir dizi FGD düzenlenmiştir (bkx. Şekil 5-1 ve Tablo 5-1).

⁴ IFC (2007) Paydaş Katılımı: Gelişmekte Olan Piyasalarda İş Yapan Şirketler İçin İyi Pratıklar El Kitabı Aşağıda Mevcuttur: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/affbc005-2569-4e58-9962-280c483baa12/IFC_StakeholderEngagement.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jkD13-p (Erişim tarihi 30.07.19)

Şekil 5-1: Hedef Grup Tartışmaları

Gocmela Mezrası erkeklerle toplantı

Gocmela Mezrası kadınlarla toplantı

Sanlıca erkeklerle toplantı

Sanlıca kadınlarla toplantı

Kayalıdere erkeklerle toplantı

Kayalıdere kadınlarla toplantı

Tepe erkeklerle toplantı

Tepe kadınlarla toplantı

Bagici erkeklerle toplantı

Bagici kadınlarla toplantı

Zorobat erkeklerle toplantı

Zorobat kadınlarla toplantı

Katılımcıların bazıları, toplantının SRM raporunun üretildiği 2014'ten bu yana Projeye kurdukları ilk temasları olduğunu, bazıları ise yapılan bu toplantıların Projeye kurdukları ilk temas olduğunu belirtti. Aşağıdaki Tablo 5-1'de Temmuz 2019'daki saha araştırmasında yapılan FGD hakkında bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5-1: Hedef Grup Tartışmaları, Temmuz 2019

Tarih	Paydaş	Katılımcı Yok	Proje Temsilcileri
07/23/2019	Göcmelar Mezrası	9 erkek	Sosyal Yönetici Sosyal Sorumlu Yeniden Yerleşim Yöneticisi
07/23/2019	Göcmelar Mezrası	8 Kadın	Sosyal Yönetici
24.7.2019	Yeniden Yerleşim Komisyonu Temsilci - Adem Köse	1 Erkek	Sosyal Yönetici Sosyal Sorumlu Yeniden Yerleşim Yöneticisi
24.7.2019	Muş Tarım Müdürlüğü Mehmet Salik Cinik	1 Erkek	Sosyal Yönetici Sosyal Sorumlu Yeniden Yerleşim Yöneticisi
24.7.2019	Kayalidere	19 erkek	Sosyal Yönetici Sosyal Sorumlu Yeniden Yerleşim Yöneticisi Kürtçe Tercüman
24.7.2019	Kayalidere	5 Kadın	Sosyal Yönetici Kürtçe Tercüman
25.7.2019	Sanlica	14 Erkek ve 3 Kadın	Sosyal Yönetici Sosyal Sorumlu Yeniden Yerleşim Yöneticisi Kürtçe Tercüman
25.7.2019	Sanlica	6 Kadın	Sosyal Yönetici Kürtçe Tercüman
25.7.2019	Tepe	12 Erkek ve 5 Kadın	Sosyal Yönetici Sosyal Sorumlu Yeniden Yerleşim Yöneticisi Kürtçe Tercüman
25.7.2019	Tepe	5 Kadın	Sosyal Yönetici Kürtçe Tercüman
26.7.2019	Varto Kaymakamı Erkan Kacmaz	1 Kişi	CLO Sosyal Sorumlu Yeniden Yerleşim Yöneticisi

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Tarih	Paydaş	Katılımcı Yok	Proje Temsilcileri
			Kürtçe Tercüman
26.7.2019	Bağici	24 erkek	CLO Sosyal Sorumlu Kürtçe Tercüman
26.7.2019	Bağici	11 Kadın	CLO Kürtçe Tercüman
27.7.2019	Zorobat	5 erkek	CLO Sosyal Sorumlu Yeniden Yerleşim Yönetici Yardımcısı Kürtçe Tercüman
27.7.2019	Zorobat	6 Kadın	CLO Kürtçe Tercüman

5.5 Paydaşların Gündeme Getirdiği Önemli Konular

Aşağıdaki bölüm, Temmuz 2019'da yapılan görüşmelerde Paydaşların gündeme getirdiği ana konuları açıklamaktadır. Aynı konuların birçoğu farklı köylerde gündeme geldi, ancak etkilenen tüm köylerin bu sürece dahil edilmediğine dikkat etmek önemlidir.

5.5.1 Yerel İstihdam Eksikliği

2014 yılında hazırlanan Ön YYEP raporu, inşaat sırasındaki istihdamın% x'inin yerel işçilerden oluşacağını ve özellikle de Projede Etkilenen Köylerin istihdam edileceğini belirtti. Şu anda çalışanların sadece %9'u Proje Etkilenen Köylerden istihdam edilmektedir ve bu durum paydaşlar arasında kilit bir konu olarak gündeme gelmiştir. Göçmenler'de, Proje Enerjisa tarafından yürütülürken daha fazla kişinin çalıştığı, ancak şimdi projede yalnızca 6 kişinin çalıştığı bildirildi. Katılımcılar bunu Genel Müdüre bir sorun olarak ilettiklerini, ancak bir gelişme yaşanmadığını bildirdi. Projeden Etkilenen Köylerde bulunanlara daha az odaklanıldığı, ve çalışanların Proje Alanı dışından istihdam edildiği hissi var.

Kayalıdere'de katılımcılar şu anda köyde Proje'de istihdam edilen hiç kimse olmadığını bildirdi. Sanılca'da bir kişi Proje tarafından istihdam edilmekle birlikte, neden daha fazla

kişinin işe alınmadığına dair genel bir soru durumu hakim. Bazı köylerdeki katılımcılar, köyde Proje için faydalı olabilecek nitelikli insanlar olduğunu bildirdi.

5.5.2 Yeniden Yerleşimde Gecikme

Fiziksel olarak yerinden edilecek olan köylerde yeniden yerleştirilme süresinde yaşanan gecikme ortak bir Proje eleştirisidir. Kayalidere'de hem kadınlara hem de erkeklere 2011'de evlerini genişletmemeleri söylendiği ve bu yüzden evlerin aşırı kalabalık hale geldiği belirtildi. Normal şartlar altında, aynı arazi üzerinde çocukları için fazladan konut inşa ederler. Artık aileler yeniden yerleşmeyi bekleyene kadar aynı çatı altında yaşamaya zorlanıyorlar.

Göçmenler'den katılanlar yaz aylarında balıkçılık ve tarım üretimi gibi bir dizi geçim faaliyeti içerisinde bulunduklarını bildirdiler. Bununla birlikte, Proje artık topraklarını ele geçirmiştir, ancak hayvancılıktan ayrı olarak yapacakları çok az şeyle köyde kalmaktadırlar. Ayrıca, daha az toprak ve su bulunduğundan, hayvan sayısını %50 azaltmak zorunda olduklarını bildirdiler. Katılımcılar, sorunun yeni yerleşim alanına taşındıktan sonra çözüleceğine inanıyor.

Saha ziyareti sırasında, yeniden yerleşim sürecindeki gecikme ile ilgili olarak ortaya çıkan ek bir sorun olmuştur, bu da fırsatçılık yaparak tazminat talep edenleri önlerken, tüm uygun grupların dahil edilmesinin nasıl sağlanacağıdır. Düzenli konsültasyon eksikliği (aşağıda tartışıldığı gibi) PAV'da kimlerin uygun olduğu ve neden bazılarının dahil edilip diğerlerinin dahil edilmediği konusunda kafa karışıklığına neden olmuştur. Bazı insanlar, 2011 varlık envanterini takip eden süreçte bölgeye geri döndü, ancak 2017 sonlandırma tarihinden başkalarının neden tazminat alıp kendilerinin almadığını sordu.

5.5.3 Bilgi ve Danışma Eksikliği

2014 Ön YYEP raporu veri toplama sürecinde yapılan istişareler haricinde, Proje ile ilgili yapılan bütün istişareler köy liderleri ve erkek hane reisleri ile olmuştur. Yeniden yerleştirme sürecinin hiçbir aşamasında kadınlara danışılmadı ve bilgi paylaşmak için erkeklere güvenildi. FGD katılımcıları ayrıca istişare biçiminin sorunlu olduğunu, Proje tarafından sağlanan bilgilerde sorun yaşandığını, etkilenen kişilere fikirlerini paylaşma veya endişelerini dile getirme fırsatı verilmediğini bildirdi.

İstişare düzensizdir ve bilgi paylaşımı ile istişare arasındaki süre önemli olabilir.

5.5.4 **Şikayet Giderme**

Bazı FGD katılımcıları, özellikle inşaat faaliyetleri sırasında sağlık ve güvenlik konularında şikayette bulunduklarını, ancak bu şikayetlerinin dikkate alınmadığını bildirdi. Katılımcılar, her ikisi de Ankara'da bulunan Genel Müdür veya Proje Müdüründen doğrudan şikayetçi olduklarını söylemelerine rağmen, bu şikayetlerin nasıl ele alındığı açık değildir. Temmuz 2019'daki YYEP ekibi ziyareti sırasında, şikayetlerin sosyal ekip tarafından düzenli olarak kaydedildiği ve Ankara personeline bildirildiği, ancak şikayetlerin bazılarının cevapsız kaldığı görüldü.

Sosyal ve Yeniden Yerleşim ekibinin düzenli olarak şikayetleri toplamak için fiziksel yer değiştirmeden etkilenen köyleri ziyaret ettiği, ancak ekonomik yer değiştirmeden etkilenenlere şikayetlerini bildirmek için aynı fırsatın sağlanmadığı anlaşılmıştır.

5.5.5 **Sağlık ve Güvenlik**

Bazı köylerdeki FGD katılımcıları, patlatma, güvensiz ağır taşıt hareketleri ve toz dahil olmak üzere Proje faaliyetleri ile ilgili sorunlar bildirdi. Kayalıdere'de katılımcılar, evlerinde patlamalardan kaynaklanan çatlaklar olduğunu ve gürültünün çocukları korkuttuğunu bildirdi. Endişelenmemeleri gerektiğini açıklaması dışında, Projeden patlatma hakkında herhangi bir bilgi almamışlardır. Katılımcılar, evlerinde çatlakları EnergoPro'ya bir şikayet olarak dile getirdiklerini, ancak o zamandan beri hiçbir gelişme olmadığını bildirdiler.

Aynı mesele, ortasından yol geçen Bağıcı köyünde de rapor edildi. Katılımcılar, patlatma ile birlikte yol yapımında yüksek düzeyde toz ve gürültü yaşadıkları için projeden çok rahatsız olduklarını bildirdiler. Katılımcılar, patlamanın evlerinde çatlaklara neden olduğunu ve çocuklar için korkutucu olduğunu bildirdiler. Bu durum, Projeye iletildi, ancak herhangi bir gelişme yaşanmadı.

5.5.6 **Tazminat ve Haklar**

Düzenli ve devam eden istişarelerin olmayışı sonucunda, önerilen ikame konut ve yeniden yerleşim yerleriyle ilgili anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve tazminat miktarıyla ilgili karışıklık yaşanmıştır.

Kamulaştırma prosesinde verilen tazminat, 2011 varlık araştırmasına dayanmaktadır, uygun olan tüm gruplara, 2011 ve 2019 yılları arasındaki arazi değerlerinde yapılan değişiklikleri kapsayan bir jest olarak 130,00TL teklif edilmiştir. Katılımcılar bunun yeterli olmayacağından ve 2017 aktif envanterine dayanarak tazminat ödenmesi gerektiğinden

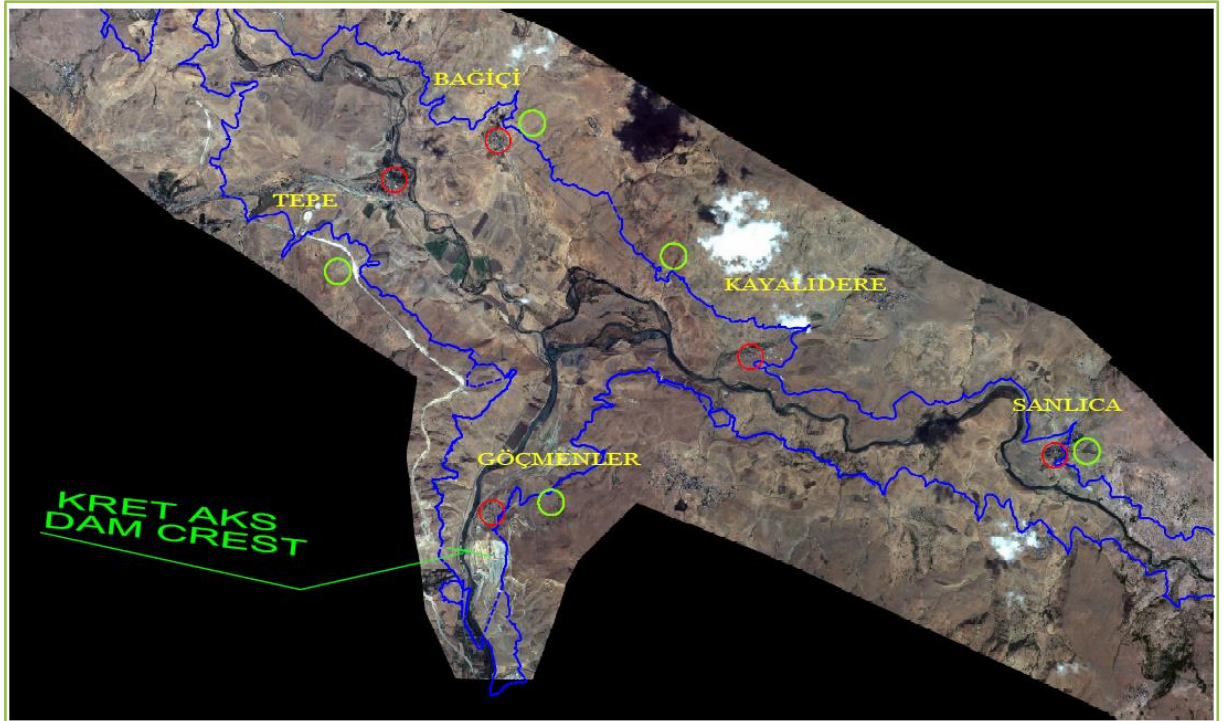

şikayet ediyorlardı. 130.000TL ödemesinin, 2011 ve 2017 arazi değerleri arasındaki ödeme farklarının üstünde olacağını açıklamak için ek çalışma yapılması gerekmektedir.

Erkek hane reislerine, muhtarlar ve Yeniden Yerleşim Komitesine orijinal ikame konut tasarımın gösterildi ve Proje, bu alanda bir anlaşma yapıldığını bildirdi. Kadınlara danışılmadı ve kadınların hiç biri konut tasarımlarını görmedi. FGD katılımcıları yeni bir konut tasarımı gördüklerini doğruladılar ancak hepsi şimdi bu tasarımı reddettiklerini ve kendi konutlarını inşa etmek istediklerini bildirdiler. Reddetme sebebi olarak teklif edilen konutların çok küçük olmasını öne sürdüler

Benzer şekilde, yeniden yerleşim yerlerinin tespit edilmesi süreci, muhtarlar tarafından erkek hane reislerine danışılarak tanımlanmış ve Yeniden Yerleşim Komitesine sunulmuştur (yeniden yerleşim alanlarının yeri için bakınız Şekil 5-2). Bunun tek istisnası, köy için seçilen alanın uygun olmadığını şimdi bildiren Tepeköy'dür.. Katılımcılar, önceki muhtarın yeniden yerleşim yerini kabul ettiklerini, ancak muhtar değişikliği nedeniyle tüm köyün bu teklifi reddettiğini bildirdi. Köy, yeni bir yer belirledi, ancak jeo-teknik araştırmalar ve valinin onayı halen beklenmektedir.

Şekil 5-2: Yer Değiştirme Alanları (yeşil renkle gösterilmiştir)

Katılımcılar, tarım arazilerinin çoğunu kaybedeceklerini, ancak bunun yerine arazi kiralayabilecekleri için bir sorun olmadığını bildirdiler. Projeden Etkilenen Köyler için asıl mesele, ana geçim faaliyeti olan hayvancılık için yeterli mera arazisi bulunmamasıdır.

5.5.7 Hane Döküm Çıkarma Prosesi

Tamamen su altında kalmış köylerdeki FGD katılımcıları, ilave yeniden yerleşim tazminatı için tüm evlerin hane döküm sürecine dahil edilmediğini bildirmiştir (not: kamulaştırma tazminatına dahil edilmişlerdir). Bunun nedeni, ya 5 yıldan daha az süre boyunca bölgede bulunmaları, mevsimlik evlerinin olması ya da bekarlar olmalarıdır. YYEP Güncelleme ekibi bu durumlarda YYEP Komitesinin bu haneleri sayım sürecine dahil etmediğini öğrenmiştir. Sanlıca'da, İmam ve karısı, evlerinin köy arazisine inşa edilmesinden dolayı ek yeniden yerleştirme sürecine dahil edilmediklerini bildirmiştir.

5.6 Ek Danışma ve Katılım için Gereksinimler

Proje SEP'i (2019), bütün katılım özelliklerini açıkça belirlemiş, bu süreçte paydaş türü, Proje aşaması, kilit performans göstergelerine etkin bir şekilde katılması gereken materyaller tanımlanmıştır.

Katılımdaki boşluklar ve bu boşlukları kapatmaya yönelik gerekli eylemler hakkındaki bilgiler bu raporun çeşitli bölümlerinde detaylandırılmıştır (bağlantıyı ekleyin). Ancak, özet olarak temel danışma ve katılım önceliği aşağıdaki faaliyetlere verilmelidir:

- Projeden Etkilenen Köylerdeki hanelerle doğrudan iletişim kurmak, iletişimi düzenli olarak yani yeniden yerleşim öncesinde ve sonrasında sürdürmek.
- Kültürel ve eğitimsel gereksinimlere bağlı olarak, çeşitli materyaller aracılığıyla, haneleri ve köyleri Proje ilerlemesinden haberdar etmek.
- Proje Etkilenen Köyleri haftalık olarak ziyaret etmek ve çeşitli paydaşlarla toplantılar düzenlemek. Hedef grup tartışmaları büyük toplantılardan ziyade tercih edilen yaklaşımdır.
- Patlama faaliyetleri ile ilgili haberleri ve riskleri çocuklara ve kadınlara hemen ulaştırmak, ve titreşim izleme faaliyetlerinin her konumda yapıldığı hakkında bilgilendirmek.
- Tüm danışma ve katılım faaliyetlerini kaydetmek ve bir paydaş katılım günlüğü tutmak.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

- Uygun çalışanlar aracılığıyla (yani Kürtçe konuşan kadınlar) doğrudan kadınlar ve hassas gruplarla iletişim kurmak.
- Hedef grubu, tamamen veya kısmen su altında kalacak köyleri dahil edecek şekilde genişletmek. Katılım faaliyetleri, sadece arazi kaybeden köylerin yanı sıra su baskınından etkilenebilecek köyleri de içermelidir.
- Etkilenen tüm köylerin şikayet mekanizmasına dahil edilmesini sağlanmalı ve 22 köyün tamamında prosedürün varlığını doğrulanmalıdır. Etkilenen tüm köylere şikayet kutuları kurulmalıdır
- Şikayet prosedürünü gözden geçirin ve tüm personelin, sorunları taahhüt edilen zaman diliminde ele almanın öneminden haberdar edin.

6 UYGUNLUK VE HAKLAR

Bu bölüm, tazminat, yeniden yerleşim yardımı ve geçim restorasyonu dahil olmak üzere, hak kazanmaya uygunluk hususuna genel bir bakış sunar. Ayrıca, Türk Kamulaştırma Kanunu uyarınca yapılan tazminat ödemelerinin durumu ve uluslararası iyi uygulama gerekliliklerini yerine getirmek için gereken ilave tedbirler hakkında da bilgi verilmektedir.

6.1 Uygunluk Kriterleri

6.1.1 Uygunluk Değerlendirme Süreci

Proje, Ulusal Kamulaştırma Yasasını uygunluk belirleyicisi olarak kullanmış, ayrıca aşağıda belirtilen tazminat ve hak kazandırma işlemine dahil edilecek kişi veya hanelerin sayısını ve türünü anlamak için bazı önemli faaliyetlerde bulunmuştur.

6.1.1.1 Değerleme Süreci

2011 yılında bir varlık envanteri ve değerlendirme işlemi yapılmış, bu envanterle evlerin, arazilerin ve varlıkların kime ait olduğu ve tazminat olarak ne kadar değer biçilmesi gerektiği belirlenmiştir. Bu uygulamanın ardından tazminat ödenmiştir, ancak tazminat ödemelerinde ve yeniden yerleştirmedeki zaman aşımı nedeniyle, Eylül-Kasım 2017'de Muş'taki EnergoPro ofisi tarafından güncel bir değerlendirme işlemi yapılmıştır.

Arazi ve varlıkların değerlendirilmesinde kullanılan metodoloji Muş Milli Emlak bilgilerine dayanarak yapılmıştır ve Muş İl Tarım Müdürlüğü'nün sağladığı standartlara uygundur. Varlık verileri, fiyatlandırmaları doğrulamak için saha incelemeleri yapan Ankara Üniversitesi tarafından hazırlanan raporlara göre yıllık dalgalanmalar dikkate alınarak düzenli olarak güncellenecektir.

Bu bilgi, 2011 ve 2017 yılları arasında fiyat ve tazminat ödemelerindeki değişiklikleri tahmin etmek için kullanıldı; etkilenen tüm ev ve arazi sahipleri için bir ek ödeme hesaplandı. Hükümetin kamulaştırma düzenlemesi uyarınca, yalnızca kamulaştırma öncesinde 5 yıl boyunca bölgede yaşayan kişilerin tazminat sürecine dahil edilmektedir. Ancak, EnergoPro, tazminat için uygunluğun 2017 varlık envanterine dahil edilmeye bağlı olduğunu belirtmiştir.

6.1.1.2 Sonlandırma Tarihi

Yukarıda belirtilen iki değerlendirme prosesi temelinde, Projeye iki resmi sonlandırma tarihi uygulamıştır. İlk sonlandırma tarihi, varlık envanterinin tamamlanmasının ardından 2011 yılında yayınlanmıştır. Her köyde ilan edilmiştir ve kamuya duyurulmuştur. 2011

sonlandırma tarihinden sonra, fiziksel ve ekonomik olarak yerlerinden edilmiş hanelere ilk kamulaştırma ödemesi yapılmıştır.

İkinci bir varlık envanterinin tamamlanmasının ardından 6 Eylül 2017 tarihinde ikinci bir sonlandırma tarihi açıklanmıştır.

Duyuru bildirimi, her köyde 15 günlük bir süre için yapılmış ve Proje hiçbir şikayet almamıştır. Ek olarak, Proje aynı zamanda sonlandırma tarihinin sona erdiğini ilan eden bir bildiri yayınladı.

6.1.1.3 Yeniden Yerleşim Komitesi

Ocak 2018'de PAV'daki Muhtarlar, Projenin bir Yeniden Yerleşim Komisyonu kurmasını talep etmiştir. Yeniden Yerleşim Komitesi, Muhtarlardan gelen taleplere dayanarak geçici olarak toplanır ve Vali Yardımcısı, İl Müdürlüğü, Sosyal Yardım Müdürlüğü, Orman Çevre ve Şehircilik İdareleri ve ilgili Muhtarlar dahil olmak üzere 10 üyeden oluşur.

Yeniden Yerleşim Komitesinin odak noktası, yeniden yerleşim yerlerinin planlanmasına ve fiziksel yeniden yerleşime erişebilecek hane halklarının sayısının belirlenmesine yardımcı olmaktır, bu nedenle yeniden yerleşim yardımının kime verilebileceğinin belirlenmesinde kilit öneme sahiptirler.

6.1.2 Uygun Grupların Tanımlanması

Bu bölüm, IFC PS5'te belirtilen ek gerekliliklerin yanı sıra, Türk hukukunda tanımlandığı şekilde hak kazanma sürecine dahil edilmeye uygun grupları özetlemektedir.

6.1.2.1 Konut

Türk Kamulaştırma Kanununun 12. maddesi tazminat sürecine dahil edilmeye uygun üç ayrı grup tanımlar:

- Konutlarını veya yapılarını özel mülk sahipleri.
- Geçim kaynaklarının büyük bir bölümünü kaybettikleri için evlerini terk etmek zorunda kalanlar.
- Kamulaştırmadan en az 3 yıl önce etkilenen yerleşim yerlerinde yaşayan ve kendi evi olmayanlar.

Bugüne kadar, Proje, bu kategorilerden herhangi birine giren hanelere tazminat ve hak vermektedir. Proje aynı zamanda 2014 yılında mevsimsel yaşayan, bölgede ikamet etmeyen ve çok hissedarlı hanelere aynı tazminatı sağlama taahhüdünde bulunmuştur, ancak yeniden yerleşim yardımını yalnızca daimi ikamet eden hane ve hane sakinleri

alacaktır. 2014'teki bu taahhüdüne rağmen, Temmuz 2019'daki saha ziyareti sırasında, mevsimlik ev sahiplerinin varlık anketine dahil edilmediği ve tazminat sürecine dahil olmadığı bildirildi.

2014 yılında, Ön YYEP, resmi sözleşmeleri olan kiracıların hak kazanma sürecine dahil edildiğini bildirmiştir, bununla birlikte, farklı kiracılar arasında, yani resmi kiracılık sözleşmeleri olan aileler, yeniden yerleştirme yardımı alacakken, resmi asgari ücretten daha fazla kazanan emekliler, esnaflar ve küçük tüccarlar yeniden yerleşim yardımıyla yararlanma hakkına sahip olmayacaktır. Temmuz 2019 alan araştırması, resmi sözleşmeleri olan veya olmayan kiracıların yeniden yerleşim sürecine dahil edilmediğini tespit etti.

Bu nedenle, şu anda hak kazanma sürecine dahil olmayan, ancak IFC PS5 kapsamında uygun görülenler arasında kiracılar, mevsimlik ev sahipleri ve bekar bireyler bulunmaktadır.

Bölüm 4.2'de tanımlandığı gibi, kişilerin resmi bir kiracı anlaşması olmadan PAV içinde konut işgal ettikleri birçok durum vardır. Bu kişiler, esasen sahibi bölgede bulunmayan konutlarda veya bir aile üyesine ait konutlarda yaşayan insanlardır. Kırsal alanlarda bu yaygın bir uygulamadır ve yeniden yerleşim süreci olmasaydı resmi bir anlaşmaya gereksinim duymadan insanlar bu evlerde yaşayabilirdi. Kiracılar sürekli ikamet eden kişilerdir, genellikle orada tüm hayatları boyunca yaşarlar ve çoğu durumda boş olan evi önemli bir süre (10 yıldan fazla) işgal ederler. Birçok kiracının, fakir oldukları için boş evlerini işgal ettiği ve kendi evlerini inşa edecek durumlarının olmadığı, yani özellikle hassas gruba dahil oldukları bildirildi. Kiracıların kentsel yerleşimlerde ev işgal ettiği durumlarda, alternatif konutlar mevcuttur; ancak, Proje Alanı gibi kırsal bir ortamda, bu evlerin kaybı kiracılar için evsizlik anlamına gelecektir. Bu değişkenlere dayanarak kiracıların hak kazanma sürecine dahil edilmesi gerekir, ancak vaka bazında değerlendirmelerin yapılması önemlidir.

Bir bireyin bekar veya evli olması IFC PS 5 uyarınca önemsizdir ve her durumda, ev sahipleri tazminat ve hak kazanma işlemlerine dahil edilecektir. Benzer şekilde, mevsimlik ev sahipleri de dikkate alınmalıdır. 2017'den sonra bölgeye taşınanlar, varlık envanterine dahil edilmedikleri ve sonlandırma tarihinden sonra bölgeye taşındıkları için IFC PS 5 kapsamında değerlendirilmezler. Arazilerini Devlet topraklarına kuranların (örneğin, bir İmam evinin Devlet topraklarına inşa edildiği durum gibi) durumu vaka bazında gözden geçirilecektir.

6.1.2.2 Arazi

Türk Kamulaştırma Kanununun 3. Maddesi uyarınca, aşağıdaki gruplar özel mülkiyet olan arazi kaybının tazmini için uygun sayılır:

- arazinin yasal tapusuna sahip olanlar ve arazi ile taşınmaz mal ve mahsuller için tam tazminat alma hakkına sahip olanlar.
- toprağı işleyen ancak yasal tapusu olmayanlar. Bu, kullanıcılar/kiracılar veya tapusu olmayan sahipleri olabilir. Bu grup; ürünler, ağaçlar, üzüm bağları ve binalar için tazminat alma hakkına sahiptir.

Yasalar, kamu arazilerini işleyenlere veya yasa dışı olarak özel alanları kullananlara hak tanımaz. Ancak, yasalar kamuya ait arazilerde uzun süredir tarım yapanları, yani 20 yıl boyunca araziye kesintisiz olarak işleyen kullananları, arazi sahibi olarak tanımaktadır.

Yukarıdakilere ek olarak, IFC PS 5, varlık araştırması sırasında ortak arazileri ya da devlet arazilerini kullananları tanır.

6.1.2.3 Varlıklar

Türk hukuku, resmi olarak mülkiyetinde bulunan özel mülkü ve tapulu araziye kaybedenlere tazminat hakkı sağlamaktadır. Bu durum, kaybedilen ürünlerin ve ağaçların piyasa değerinde tazminatını içermektedir. Bugüne kadar Proje, kamu arazilerini kullananları kapsamamıştır, ancak özel arazileri herhangi bir tapu olmadan kullananlara, varlık envanterine dahil oldukları sürece, mahsuller ve ağaçlar için tazminat ödemeyi taahhüt etmiştir.

Proje aynı zamanda kiracı çiftçilere kayıp mahsuller için tazminat ödemeyi taahhüt etmiştir. bununla birlikte, yapı ve arazi iyileştirmeleri için arazi sahibine tazminat ödenmesi ve mal sahibiyle kiracı arasında bu tazminatın nasıl bölüneceği konusunda resmi bir anlaşma yapılması gerekmektedir.

Proje, daimi sakinler, mevsimsel sakinler ve çok hissedarlı özel mülkiyet arazilerine sahip olanlar için, tapu sahibi olup olmamasından bağımsız olarak, aynı tazminat koşullarını uygulamıştır. Mevcutlu olmayan mal sahipleri sadece uzun ömürlü ağaçlar için tazminat alacaklardır. 2014 yılında Proje, kiracı çiftçilere varlık kayıpları için tazminat sağlamayı taahhüt etmiştir.

Varlık kayıpları için uygunluk genellikle IFC PS5'ye göre belirlenir.

6.1.2.4 Geçiş Desteği

Proje, varlık anketinden önceki 3 yıl boyunca bölgede ikamet etmiş olanlara, yasal tapuları olup olmamasına bakılmaksızın, bir taşınma ödeneği sağlamayı taahhüt etmiştir. Bir evin birden fazla hissedara ait olduğu durumlarda, yalnızca kullanıcı ödenek alacaktır. Mevcutlu olmayan ev sahiplerine taşınma ödeneği verilmeyecektir.

2014 yılında, Proje, resmi kiracı anlaşması olmayan evsiz bireylere veya hassas kişilere aynı yardım yapmayı da taahhüt etmiştir; fakat bu yardımın içeriği tartışılmamıştır.

2014 raporunda, Proje, yeniden yerleşim yardımına uygun olan tüm hanelerin işlem masraflarını ödemeyi taahhüt etmiş ve bunu orijinal tazminat paketine dahil etmiştir. Bununla birlikte, tazminat ödenmesine rağmen, etkilenen hanelerin taşınmadığı ve ikinci bir tazminat ödenmesi gerektiği görülmüştür, Proje işlem masraflarının ikinci tazminat ödemesinden kesilmesi gerektiğini belirtmiştir.

IFC PS5 şunu belirtmektedir *“Ekonomik olarak yerinden edilmiş kişilere geçiş desteği gerekli olduğu sürece sağlanmalıdır, bu destek, gelir kazanma kapasitelerini, üretim seviyelerini ve yaşam standartlarını eski haline getirmek için gereken zamanla ilgili makul bir zaman tahmini temelinde yapılmalıdır”*

Bugüne kadar, Proje tazminat paketindeki kiracılar için rahatsızlık ödeneği veya kira ödeneği gibi herhangi bir ek geçici destek hakkı bulunmamıştır.

6.1.2.5 Hassas Gruplar

Bölüm 3.7'de belirtildiği gibi, düşük gelirli haneler, kadın ve yaşlılar tarafından yönetilen haneler, topraksızlar ve ikinci/üçüncü eşler de dahil olmak üzere, YYEP Güncelleme sürecinin bir parçası olarak tespit edilen bir dizi hassas grup bulunmaktadır. Şu anda, hassas gruplarla etkileşime girmeye çalışmak veya yeniden yerleşim sürecinde herhangi bir ek yardım sağlamak için alınan herhangi bir özel önlem yoktur.

Uluslararası iyi uygulamalar; hassas olarak tanımlananlara, yeniden yerleştirme sürecine katılmak için yeterli fırsat sağlanmasını gerektirir; bu durum, özel olarak hazırlanmış bir hak kazandırma sürecine hedef grup katılımı gibi ek önlemler gerektirebilir. Bu, yeniden yerleştirmenin sonraki aşamalarında Proje için kilit bir faaliyet alanı olacaktır.

6.1.3 Uygunluk Özeti

Yukarıdaki bölümlerde sunulan bilgilere dayanarak, aşağıdaki kişi ve grupların hak kazanma sürecine dahil edilmeye uygun oldukları kabul edilir.

Tablo 6-1: Uygunluk Tablosu

Etki	Uygun Birey/Grup
Konut Kaybı	<p>Tapu sahibi ev sahipleri:</p> <p>Tapuya sahip 211 daimi ev sahibi</p> <p>Tapuya sahip olan, bölgede mevsimlik yaşayan 60 ev sahibi</p> <p>Tapuya sahip olan ancak bölgede yaşamayan 40 ev sahibi</p> <p>Tapu sahibi olmayan ev sahipleri:</p> <p>Sonlandırma tarihinden geriye doğru 3 yıl boyunca ikametgahta yaşayan 20 tapusuz ev sahibi.</p> <p>Tapuya sahip olmayan, bölgede mevsimlik yaşayan 10 ev sahibi</p> <p>Tapuya sahip olmayan ve bölgede yaşamayan 10 ev sahibi</p> <p>Kiracılar:</p> <p>Resmi anlaşması olan kiracı sayısı 0'dır.</p> <p>Resmi anlaşması olmayan kiracı sayısı 50'dir.</p>
Arazi Kaybı	<p>Tapu sahibi arazi sahipleri:</p> <p>Bireysel veya ortak tapuya sahip 3118 arazi sahibi.</p> <p>Tapu sahibi olmayan arazi sahipleri:</p> <p>Tapu sahibi olmayan 0 arazi sahibi.</p> <p>Resmi anlaşmaları olan arazi kullanıcıları:</p> <p>Resmi bir anlaşma ile arazi kiralayan 60 arazi kullanıcısı</p> <p>Tapu olmayan arazi kullanıcıları:</p> <p>Resmi bir kiracılık sözleşmesi olmadan arazi kullanan 70 kişi şu anda özel araziye erişmektedir.</p> <p>Şu anda Devlet arazisine 100 arazi kullanıcısı erişmektedir</p>
Bitki ve Ağaç Kaybı	3018 bireysel arazi sahibi/kullanıcısı mahsul ve/veya ağaç kaybedecektir
Yardımcı Yapıların Kaybı	88 Yardımcı yapı kaybolacaktır
Ortak Kaynak Kaybı	Ortak kaynakların kaybı için tazminatlar sorumlu kuruma ödenecektir.
Küçük İşletmelerin Kaybı	<p>Ayrıntıları aşağıda sunulan toplam 11 küçük işletme:</p> <p>5 bakkal</p> <p>1 alabalık çiftliği</p> <p>5 arıcı</p>
Kültürel Mirasın Kaybı	<p>4 mezarlık kaybolacaktır, bu mezarlıkların yer değişimi işlemi etkilenen köyler ve komisyon tarafından yönetilecektir.</p> <p>3 arkeolojik alanın kaybı Muş Müzesi tarafından yönetilecektir.</p>

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Etki	Uygun Birey/Grup
Orta Düzeyde Etkilenen Haneler	Proje etkileri nedeniyle geçim kaynaklarının %20'sini veya daha fazlasını kaybedecek olan haneler.
Hassas haneler	Önceden var olan hassasiyet nedeniyle orantısız şekilde etkilenecek olan haneler

6.2 Hak Kazanma İlkeleri

Tazminat ve geçim restorasyonu desteğine hak kazandıran temel ilkeler şunlardır:

- Türk kanunlarına uymak ve IFC Performans Standardı 5 ve iyi uygulamalara uymak;
- tüm uygun grupların tanımlandığından ve hak kazandırma sürecine dahil edildiğinden emin olmak;
- hassas gruplar gibi belirli gruplar için gerekli olabilecek ek önlemleri belirlemek; ve
- yer değiştirme etkilerini en aza indirmeye ve geçim faaliyetlerine olanak tanımak amacıyla, belirlenen zaman dilimi içinde uygun olan kişilere adil bir tazminat ve diğer hakları garanti etmek.

6.3 Hak Matrisi

Tablo 6-2 Alpaslan II hidroelektrik baraj projesi için hak matrisini sunar. Hak matrisi, yer değiştirme etkilerini hafifletmek için hem tazminat hem de diğer önlemleri içerir, bu matris iyi uygulama aracı olarak kullanılır.

Hak kazanma matrisi Bölüm 4 ve 7 tarafından desteklenir, bu bölümler, yeniden yerleştirme ve geçim restorasyonu için uluslararası iyi uygulamalar koşullarını karşılamak için gereken ek önlemler hakkında ayrıntılı bilgi sağlar.

Tablo 6-2: Hak Matrisi

Etkilenen Varlıklar	Uygunluk	Enerjisa SRM RAP Taahhütleri (2014)	Yeniden Yerleşim Hakkı		IFC Gap 2019 Ek Taahhüt Gerekçesi
			Devlet Kamulaştırmasının Durumu	IFC Uyumluluğu için EnergoPro Taahhütleri	
Konut Kaybı	Tapulu	<p>Uygun hanelere aşağıdaki seçenekler sunulur:</p> <p>kendi kendine yeniden yerleşim, yani yeniden yerleştirme sürecini kendi başına sürdürmek isteyen ev sahiplerine nakit tazminat,</p> <p>Proje tarafından yönlendirilen yeniden yerleşim, yani fiziksel olarak yerinden edilmiş haneler için evler inşa etmek (mevsimlik veya mevcutsuz ev sahipleri hariç); veya</p> <p>devlet destekli yeniden yerleşim; yani, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından kırsal veya kentsel yerleşim alanlarında sağlanan konutlar.</p> <p>Müştemilat de dahil olmak üzere, evler ve bahçe arazileri için tam yenileme değeri esas alınarak ücretlendirilir.</p> <p>Kamulaştırma yoluyla ev alımı yapılacaktır. Kamulaştırma bedellerinin tam ikame değerinden düşük olması durumunda, Enerjisa, kentsel yeniden yerleşimi tercih eden PAP'ları nakit ödemeye tazmin edecektir.</p> <p>Kamulaştırma işlemiyle ilgili tüm yasal ve tapu masrafları karşılanacaktır.</p> <p>Sağlanan taşınma ödeneği (<i>mevcutlu olmayanlar hariç</i>).</p> <p>Birden fazla hissedarın olduğu durumlarda, sadece kullanıcıya ikame konut önerilecektir.</p>	<p>2011 yılında gerçekleştirilen varlık envanteri ve değerlemesi esas alınarak kamulaştırma bedeli tazminatını nakit alan 75 hane vardır. Çoğu durumda, evlerin birkaç sahibi vardır ve tazminat sahipleri arasında para bölünmüştür.</p> <p>Bölgeden sadece 37 hane taşınmıştır. Kalan 211 hane parayı harcamıştır, ancak evlerini terk etmemiştir.</p>	<p>2017 varlık anketine dahil olan ve yeniden yerleşimden etkilenen köylerdeki tüm haneler için ek 130.000TL sağlanacaktır (Hükümet tarafından daha önce kullanılan 5 yıl kriterleri uygulanmaz, Eylül 2017 sonlanma tarihinde uygunluk kriteri aranır)</p> <p>130,000TL idari masrafları ve arazinin haneye transfer maliyetini içerir</p> <p>Proje 5 yeni yerleşim yeri tespit etmiştir.</p> <p>Aligedik'teki etkilenen evler, Aligedik Köyünün etkilenmeyen bölümlerinde yeniden inşa edilecektir</p> <p>İki alanda çalışmalar başlatılmıştır (Tepe ve Göçmenler Mezrası), bununla birlikte köyde bazı hanelerin Tepe'de bulunan alanı reddettiği görülmüştür.</p> <p>Muhtarlar, önerilen ikame evler için yapılan tasarımları sundu. Tasarım başlangıçta kabul edildi, ancak şimdi çok küçük oldukları iddia edilerek etkilenen ev sahipleri tarafından reddedilmektedir, hane sahipleri kendi evlerini inşa etmeyi tercih ettiklerini ve süreç ve tasarımlar üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmak istediklerini bildirmiştir.</p> <p>Proje, yeni yerleşimler için alan temizleme ve temel sağlama işlerini yapacağını kabul etmiştir.</p>	<p>Bekar ve mevcutlu olmayan ev sahipleri tazminat sürecine dahil değildir.</p> <p>Mevcut yeniden yerleşim yerinin seçimi sürecinde verilen kararları onaylayan hiçbir paydaş katılım kaydı yoktur.</p> <p>FGD tartışmaları, yeniden yerleşim alanları ve ev tasarımlarıyla ilgili istişarelerde bulunduğunu, ancak görüşmelerin sadece erkek hane üyeleri ile yapıldığını doğruladı.</p> <p>Yeniden yerleşim alanları, erkek köy liderleri ve Yeniden Yerleşim Komitesi ile yapılan istişarelere dayanarak seçildi. Jeo-teknik araştırmalar tamamlanmış olmasına rağmen, yeniden yerleşim yeri seçim süreci ile ilgili kayıt yok.</p> <p>Hanelere iki farklı ikame konut tasarımı sunulmuş ve yeni konutlar tasarlanırken mevcut konut ihtiyaçları dikkate alınmıştır.</p>
	Tapusuz	<p>Tapu hakkı olmayanlara, konutlarını, sonlandırma tarihinden 3 yıl öncesine kadar işgal etmiş olmaları şartıyla, tapulu kimseler ile aynı haklar sunulacaktır.</p> <p>Birden fazla mal sahibinin olduğu durumlarda, konut kayıplar için tazminat yalnızca etkilenen konutun güncel kullanıcısına sağlanacaktır.</p> <p>Tapusuz bir konutun birden fazla mevsimlik veya mevcutlu olmayan sahibi varsa, bu kişiler kamulaştırma kanununa göre nakit olarak tazmin edilecektir.</p> <p>Taşınma ödeneği sadece daimi ikamet edenlere ve mevsimlik ikamet edenlere verilir. Birden fazla sahip olması durumunda, ödenek güncel kullanıcıya sağlanacaktır.</p>	Yukarıdaki gibi	Yukarıdaki gibi	Yukarıdaki gibi

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Etkilenen Varlıklar	Uygunluk	Enerjisa SRM RAP Taahhütleri (2014)	Yeniden Yerleşim Hakkı		IFC Gap 2019 Ek Taahhüt Gerekçesi
			Devlet Kamulaştırmasının Durumu	IFC Uyumluluğu için EnergoPro Taahhütleri	
	Resmi Anlaşmalı Kiracılar	Kiracılara, inşa edilen her yapı veya dikilen her ağaç için tazminat ödenecektir. Taşınmaz mallar için verilen tazminatın arazi sahibi ile kiracı arasında bölüşülmesi gerekmektedir, bu sürecin nasıl yönetileceği etkilenen kişilerin takdirine bırakılmıştır.	Kıralık konutlar için tazminat ödenmez.	Kiracılara (köyde en az 5 yıl ikamet eden), evsiz kalacakları için 65.000 TL tazminat ödenecektir.	Kiracının izlenmesi, önerilen tazminatla etkileri azaltmak için çalışılması gerekmektedir.
	Resmi Anlaşmasız Kiracılar	Yasal kiralama sözleşmesi olmayan kiracılar, hak kazanma sürecine, izleme ve aynı yeniden yerleştirme yardımı dışında dahil edilmez (tanımsız)	Kıralık konutlar için tazminat ödenmez.	Kiracılara (köyde en az 5 yıl ikamet eden), evsiz kalacakları için 65.000 TL tazminat ödenecektir.	Kiracının izlenmesi, önerilen etki azaltma faaliyetiyle etkileri azaltmak için çalışılması gerekmektedir.
	Mevsimlik ev sahipleri (köyde yılda 10 aydan az yaşayanlar)	“Tapulu veya tapusuz” ayrımı olmaksızın	“Tapulu veya tapusuz” ayrımı olmaksızın	Taşınma ödeneği. 2019 oranlarına göre ek kamulaştırma tazminatı.	Tanımlanmadı.
	Eylül 2017 sonlandırma tarihinden sonra bölgeye taşınan HH	Bölgede 3 yıldan daha az bir süre ikamet eden kiracıların hakları yoktur	Konut için tazminat ödenmez.	Eylül sonlandırma tarihinden sonra tazminat ödenmez.	Tanımlanmadı.
	Çok Eşli Haneler	Bilgi sunulmadı.	İkinci veya üçüncü eşe tazminat ödenmez	İkinci ve veya üçüncü eşe “tapulu veya tapusuz haneler” ile aynı miktar sağlanacaktır (her vaka ayrı ayrı ele alınacaktır).	Tanımlanmadı.
Arazi Kaybı	Tapulu	Net gelir aktifleştirilmesi yerine ⁵ arazi değerine dayanan tazminat. Daimi ikamet edenlere, mevsimsel sakinlere ve mevcutlu olmayan sakinlere aynı tazminat oranı sağlanacaktır. Birden fazla hissedarlı arsalar için eşit ücret dağıtımı yapılacaktır.	8. ve 10. maddeler uyarınca nakit tazminat. Birden fazla mal sahibi bulunan birkaç arazi mevcuttur. Net gelir aktifleştirme değişikliğine dayalı tazminat (ürünler için kullanılan arazi türünün değeri, kuru veya ıslak arazi olması, sulamanın kullanılabilirliği göz önünde bulundurulur). EnergoPro, 8. ve 10. maddeler uyarınca arazi sahipleri ile pazarlık sürecindedir.	Haneler, arazilerinin %20'sinden fazlasını kaybederse geçim restorasyonu programına erişebilirler. İstekli alıcı-istekli satıcı anlaşmasını kabul edenlere 2019 oranında yansıtan tazminat ödenmesi.	Geçim kaynağı toprak temelli olduğundan, ikame arazinin sunulmasına öncelik verilmelidir. FG'de, Hazine veya özel arazilerden kiralanabilecek alanların bulunduğu belirtilmiştir. Mera arazisine erişim sorunları. Etkilenmiş hanelerin geçim restorasyonu sürecine dahil edilmesi
	Tapusuz	Hazine, orman veya kamuya ait diğer arazilerin kullanıcıları şu anda tazminata uygun olarak kabul edilmemektedir. Rapor; mera alanı kaybının geriye kalan arazilerde verim artışı yoluyla azaltılmasını tavsiye etmektedir.	Arazi için tazminat ödenmedi.	Geçim restorasyonu programına erişim.	Ortak veya devlet arazilerini kullananlar için hak yoktur. IFC, toprak kaybı için tazminat gerektirmez, yalnızca geçim kaynağı restorasyonuna dahil edilmeyi gerektirir.
	Resmi Anlaşmalı Kiracılar	Yasal anlaşmaları olan kiracılar, yardım programına sadece aile olmaları ve bölgede	Yukarıdaki gibi.	Yukarıdaki gibi.	Tüm kiracılar, kayıp seviyelerine göre düzenlenmiş geçim restorasyonu programlarına dahil edilmelidir.

⁵ Bitkilerin sayısı/alanı x bitkileri korumak için yıllık maliyet = değer/oran

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Etkilenen Varlıklar	Uygunluk	Enerjisa SRM RAP Taahhütleri (2014)	Yeniden Yerleşim Hakkı		IFC Gap 2019 Ek Taahhüt Gerekçesi
			Devlet Kamulaştırmasının Durumu	IFC Uyumluluğu için EnergoPro Taahhütleri	
		sonlandırma tarihinden geriye doğru üç yıl boyunca yaşamaları şartıyla dahil edilir. Resmi asgari ücretin üzerinde kazanç elde eden emekli, esnaf veya küçük tüccar olan kiracılar için tazminat ödenmez.			
	Resmi Anlaşmasız Kiracılar	Yasal arsa tapusu olmayanlar için tazminat veya hak ödenmez. Proje den etkilenen arazi yi tapusuz olarak işleyen hassas grup üyelerine aynı tazminat sunulacaktır, ancak bunun ne olabileceği ile ilgili bir tanım yoktur.	Yukarıdaki gibi.	Yukarıdaki gibi.	Resmi anlaşması olmayan kiracılar için hak yoktur. IFC, toprak kaybı için tazminat gerektirmez, yalnızca geçim kaynağı restorasyonuna dahil edilmeyi gerektirir.
Bitki ve Ağaç Kaybı	Tapulu	Uzun ömürlü ve mahsuller net gelir aktifleştirme değişimine bağlı olarak telafi edilecektir. İnşaat sırasında oluşacak ürün veya ağaç zararları tam değiştirme değerinde tazmin edilecektir. Daimi sakinlere, mevsimlik sakinlere, çoklu hissedarlara veya devamsız sahiplere aynı tazminat verilecektir.	Ağaç ve mahsul kaybı, resmi hükümet tarafından Muş İli için belirlenen oranlara göre nakit tazmin edilir (tam ikame değerine eşdeğer). Tazminat ancak mahsulün hasat edilmemesi halinde ödenir.	2019 oranlarına göre ek kamulaştırma tazminatı.	Beklemede olan oranların değerlendirilmesi 'Aktifleştirme geliri akışı' oranı ile ikame oranı arasındaki farkı anlamak gerekir. Etkilenmiş hanelerin geçim restorasyonu sürecine dahil edilmesi.
	Tapusuz	Uzun ömürlü ve mahsuller net gelir aktifleştirme akımına bağlı olarak telafi edilecektir. İnşaat sırasında oluşacak ürün veya ağaç zararları tazmin edilecektir. Daimi sakinlere, mevsimlik sakinlere ve çoklu hissedarlara aynı tazminat verilecektir. Mevcutlu olmayan mülk sahipleri, uzun ömürlü ağaçların kendilerine ait olduğunu kanıtlamaları durumunda ödeme alacaktır.	Yukarıdaki gibi	Yukarıdaki gibi	Beklemede olan oranların değerlendirilmesi 'Aktifleştirme geliri akışı' oranı ile ikame oranı arasındaki farkı anlamak gerekir. Etkilenmiş hanelerin geçim restorasyonu sürecine dahil edilmesi.
	Resmi Anlaşmalı Kiracılar	Kiracılara yalnızca mevcut ürünler için tazminat ödenecek.	Yukarıdaki gibi.	Yukarıdaki gibi.	Beklemede olan oranların değerlendirilmesi 'Aktifleştirme geliri akışı' oranı ile ikame oranı arasındaki farkı anlamak gerekir. Etkilenmiş hanelerin geçim restorasyonu sürecine dahil edilmesi.
	Resmi Anlaşmasız Kiracılar	Resmi anlaşması olmayan kiracılar için hakkında bilgi eklenmemiştir.	Yukarıdaki gibi.	Yukarıdaki gibi.	Beklemede olan oranların değerlendirilmesi 'Aktifleştirme geliri akışı' oranı ile ikame oranı arasındaki farkı anlamak gerekir. Etkilenmiş hanelerin geçim restorasyonu sürecine dahil edilmesi.
Mera Kaybı	Proje den Etkilenen Köy ve Hükümet	Hazineye ödenen tazminat ve kalan meraların verimini arttırmak.	Devlet tarafından belirlenen ve devlete ödenen saman bedeli	Geçim restorasyonuna erişim	

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Etkilenen Varlıklar	Uygunluk	Enerjisa SRM RAP Taahhütleri (2014)	Yeniden Yerleşim Hakkı		IFC Gap 2019 Ek Taahhüt Gerekçesi
			Devlet Kamulaştırmasının Durumu	IFC Uyumluluğu için EnergoPro Taahhütleri	
Yardımcı Yapıların Kaybı	Tapulu	Müştemilatlar için tam değiştirme maliyetinde ödenecek tazminat.	Nakit tazminat 8. ve 10. maddeler uyarınca ve Hükümet tarafından yayınlanan, yapı türlerine göre m2 cinsinden oranlara göre yapılır.	2019 oranlarına göre ek kamulaştırma tazminatı.	Beklemede olan oranların değerlendirilmesi 'Aktifleştirme geliri akışı' oranı ile ikame oranı arasındaki farkı anlamak gerekir.
	Tapusuz	Bilgi verilmedi	Nakit tazminat 8. ve 10. maddeler uyarınca ve Hükümet tarafından yayınlanan, yapı türlerine göre m2 cinsinden oranlara göre yapılır.	2019 oranlarına göre ek kamulaştırma tazminatı.	Beklemede olan oranların değerlendirilmesi 'Aktifleştirme geliri akışı' oranı ile ikame oranı arasındaki farkı anlamak gerekir.
	Resmi Anlaşmalı Kiracılar	Bilgi verilmedi	Tazminat ödenmez..	Sahipler ve kullanıcılar arasında karşılıklı anlaşma..	Beklemede olan oranların değerlendirilmesi 'Aktifleştirme geliri akışı' oranı ile ikame oranı arasındaki farkı anlamak gerekir.
	Resmi Anlaşmasız Kiracılar	Bilgi verilmedi	Tazminat ödenmez..	Sahipler ve kullanıcılar arasında karşılıklı anlaşma..	Beklemede olan oranların değerlendirilmesi 'Aktifleştirme geliri akışı' oranı ile ikame oranı arasındaki farkı anlamak gerekir.
Ortak Kaynak Kaybı	İlgili Hükümet Kurumları	Okullar, cami, köy muhtarlık idaresi, taziye evi, su deposu vb. kamu binaları için tazminat ödemeleri; ilgili bakanlıklara ve köyün tüzel kişiliğine, yapı türüne bağlı olarak yapılacaktır. Bu yapıların tazminat değerleri bu binaların ikame değeri üzerinden hesaplanacaktır. Bu binaların arazileri için tazminat, değerlendirmeler temelinde, sorumlu kurumlara ödenecektir.	EnergoPro, yeniden yerleşim yerlerinde ikame toplumsal kaynakların inşası için sorumluluk almayı kabul etmiştir. Bu alanların inşaatının ne zaman başlayacağı belli değildir. Altyapı tasarımları, çeşitli resmi il kurumlarında onaylanma sürecindedir, onaylamanın ardından Özel İl Müdürlüğünden onay almak gerekecektir.	Gerekli değil.	Kamu kurumları ve EnergoPro arasında ortak kaynakların oluşturulmasında sorumluluk açısından bir MZ (Mutabakat Zaptı) olup olmadığı belirsizdir. Mart 2020'de gerçekleşecek su tutma işleminden önce ortak kaynaklar inşa edilip edilmeyeceği belirsizdir.
Küçük İşletmelerin Kaybı	Bireysel İşletme Sahipleri.	Köyde yaşayan mal sahipleri, mal sahibinin ticari varlıktan elde ettiği gelirin restorasyonuna dayalı olarak tazmin edilecektir.	Ticari faaliyetin M2 bazında nakit tazmini.	Proje, yeni yerleşimlerin ticari alanlar içermesini garanti edecektir. Geçim restorasyonu programına erişim.	Tanımlanmadı.
	Çalışanlar	Yasal kira sözleşmesi olmayan çalışanlar ve yöneticiler, hassas gruplar içinde tanımlanabilir ve izleme ve değerlendirme aşaması boyunca yakından izlenebilir. Bu kişiler, Enerjisa'nın tazminat planına göre tazmin edilecektir.	Tanımlanmadı.	Tanımlanmadı.	Tanımlanmadı.
Kültürel Mirasın Kaybı	Projenin Etkilenen Köyler	Mezarların kaldırılması veya yerinden konumlandırılması Mezarlıklar Kanunu tarafından kontrol edilir, bu kanuna göre Hükümet memurlarından ve köy imamından oluşan bir komisyonun kurulması ve bu komisyonun yeni yerleşim biriminde veya birimin yakınında mezarlığın konumunu kararlaştırması gerekmektedir.	Mezarlıklar, PAP'ların tercihlerine göre proje rezervuar alanının dışında veya yeni yerleşim alanı dışında, ilgili belediyeler ve valilikten izinlerin alınmasından sonra, Enerjisa tarafından yeniden yerleştirilecektir. Mezarlıkların ve mezarların yer değiştirmesi ve dini törenlerle ilgili masrafların ödenmesi VEYA üzerinde PAP ile anlaşılan nakit tazminat	Gerekli değil.	Tanımlanmadı.
	Arkeolojik Alanlar	Bilgi verilmedi	3 site etkilenecektir (kale kalıntıları). Tepeköy Höyük'te (Tepe), Urartu Kalesi'nde (Kayalıdere) ve Kız Kalesi'nde (Mescitli) bulunan arkeolojik	Gerekli değil.	Tanımlanmadı.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Etkilenen Varlıklar	Uygunluk	Enerjisa SRM RAP Taahhütleri (2014)	Yeniden Yerleşim Hakkı		IFC Gap 2019 Ek Taahhüt Gerekçesi
			Devlet Kamulaştırmasının Durumu	IFC Uyumluluğu için EnergoPro Taahhütleri	
			alanlarla ilgili süreç Kültür Bakanlığı, Muş Müzesi ve bir Komisyon tarafından yönetilmektedir. Müze önemli olan kalıntıları alacaktır. İncelemeler ve taşınma işlemleri ile ilgili ödemeler EnergoPro tarafından yapılacaktır.		
Sosyal İzolasyon	Projeden Etkilenen Haneler	<p>1942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 12. maddesi, Proje kamulaştırma bölgesinde mevcut sosyo-ekonomik ortamını bozulması durumunda, bu varlıkların kamulaştırılabileceğini belirtir.</p> <p>Bir ev sahibi Projenin ekonomik ve sosyal ortamını değiştirdiğini, komşularının/akrabalarının taşınmak durumunda kaldığını ve bu nedenle evinin tecritte kaldığını kanıtlarsa, evinin kamulaştırılmasını talep edebilir.</p> <p>Bu işlem, etkilenen evin konut arazisini veya bahçesini de içerir. Etkilenen hane, yeniden yerleştirme konusunda da yardım isteyebilir. Ancak, böyle bir yeniden yerleşim, topluluk temelli yeniden yerleşim Projesinin bir parçası olmalıdır. Etkilenen mal sahibi, kendi tercih ettiği bir alanda bireysel bir ev isteyemez.</p>	Şu anda bilgi bulunmamaktadır.	Proje değişiklikleri veya etkileri izleyecek ve her bir vaka hakkında görüşmek gerçekleştirecektir.	Tanımlanmadı.
Proje öncesi hassasiyet nedeniyle yeniden yerleşimin etkileri ile başa çıkmadaki zorluklar	Hassas olarak tanımlanan bireyler/gruplar	<p>Resmi kira sözleşmesi olmayan kiracılar ve evsiz bireyler hassas gruba dahil edilir ve bunların ihtiyaç ve içinde bulundukları duruma bağlı olarak düzenlenen aynı yeniden yerleşim faydaları kendilerine sunulur.</p> <p>Yasal kira sözleşmesi olmayan çalışanlar ve yöneticiler, hassas gruplar içinde tanımlanabilir ve izleme ve değerlendirme aşaması boyunca yakından izlenebilir. Bu kişiler, Enerjisa'nın tazminat planına göre tazmin edilecektir.</p>	Şu anda bilgi bulunmamaktadır.	<p>Etkilenen her varlık ve PAP uygunluğu için aynı önlemler uygulanır, hassas gruplar için özel yardım ve ödenek sağlanır.</p> <p>Yaşlılar ve kadınlar tarafından yönetilen hanelerin kaybettiği ağaçlar geçim için kullanılıyorsa, bu ağaçların tekrar dikilmesi için yardım sağlanacaktır. Dikim işlemine yardımcı olmanın yanı sıra fideler tedarik edilecektir.</p> <p>Hassasiyet olarak tanımlanan HH için belirli bir taşınma ödeneği sağlanacaktır.</p>	<p>2013'te tespit edilen hassas gruplarla doğrudan bağlantı kurma konusunda bugüne kadar hiçbir çalışma yapılmamıştır.</p> <p>Hassas gruplara veya bireylere ek yardım sağlamak için belirli bir önlem alınmamıştır.</p> <p>Aynı önlemler tanımsız bırakılmış ve yürürlüğe girmemiştir.</p> <p>Bireysel hane halkı danışma ve katılımı gereklidir.</p> <p>Hassas bireylerin ve Hanelerin desteklenmesi amacıyla geçim kaynağı restorasyonu önlemlerinin belirlenmesi.</p>
Yer değiştirme etkisinin büyüklüğü nedeniyle yer değiştirme ile başa çıkma güçlüğü	Yüksek oranda etkilenen olarak tasnif edilen haneler	Bilgi verilmedi	Bilgi verilmedi	Bilgi verilmedi	<p>Farklı etki seviyelerine göre Haneleri tanımlamak için bugüne kadar hiçbir çalışma yapılmamıştır.</p> <p>Yüksek oranda etkilenen hanelere ek yardım sağlamak için belirli bir önlem alınmamıştır.</p> <p>Bireysel hane halkı danışma ve katılımı gereklidir.</p> <p>Belirlenen hane için geçim kaynağı restorasyon önlemlerinin tanımlanması.</p>

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

7 HAYVANLARININ YENİLENMESİ

Bu bölüm Geçim Kaynakları Restorasyonu Programını (LRP) sunmaktadır. LRP'nin amacı, ailelerin, geçim kaynaklarını en azından proje öncesi seviyelere getirmeleri için desteklenmesidir. Programın ana hedefi, Proje kapsamında kaybedilen varlıklar için ödenen tazminatı tamamlamak ve ailelerin kaybedilen geçim kaynaklarını yenilemelerini veya geçim kazanmanın yeni yollarını benimsemelerini sağlamaktır.

Geçim kaynağı, hanelerin ayakta durmasını destekleyen tüm unsurları ifade eder. Geçim için gerekli olan tüm yetenekleri, varlıkları ve faaliyetleri içerir. Sürdürülebilir geçim kaynağı; şoklardan ve streslerden korunabilen ve geçim olanaklarını iyileştirmek için varlıkları ve kapasiteleri geliştirebilen geçim kaynağıdır.

Proje Alanında ağırlıklı olarak hayvancılık ve yem üretimi yapan haneler bulunmaktadır ve az miktarda hane satışı yapılabilecek mahsul üretmektedir. Bu LRP, mevcut geçim uygulamaları, becerileri ve Proje Alanındaki varlık ve kaynaklara erişim çerçevesinde geçim stratejilerini göz önünde bulundurmalıdır. Hanedeki erkekler ve kadınlar için çoklu geçim stratejilerinin gerçekliğini kabul etmelidir. Geçim kaynağı restorasyonu, bu çoklu ihtiyaçları karşılamak amacıyla, etkilenen hanelerin beş yıllık bir süre boyunca ilgi alanlarına ve kapasitelerine uygun veya bu kapasiteleri artıracak seçenekleri tercih edebilecekleri bir fırsat paketi olarak sunulmaktadır.

Haneler, geçim kaynaklarını geri kazanabilmek ve mümkün olduğunda geçim kaynaklarını arttırmak için fırsatların bir kombinasyonunu tercih edebilmelidir. LRP, özellikle Proje kapsamında arazi istimlakından etkilenen hanelere yöneliktir. Programın amacı, Proje tarafından etkilenmiş olan hanelerin geçim kaynaklarının yenilenmesidir.

7.1 Geçim Kaynağı Restorasyonu Yol Gösterici İlkeler

Geçim kaynağı restorasyonuna yaklaşım şu ilkelere dayanır:

- **Geçim kaynakları çok yönlü stratejilerdir:** geçim kaynağı restorasyonu; gelirin restorasyonu, toplum destek ağlarının yeniden kurulması, toplumun güçlendirilmesi vb. süreçleri destekleyen yaklaşımların bir kombinasyonu olmalıdır.
- **Aktif katılım:** geçim kaynaklarında sürdürülebilir iyileştirmeler için, hedef yararlanıcıların planlama ve karar almaya aktif olarak katılmaları, yerel gerçekleri ve öncelikleri yansıtmak bu süreçlere yansıtılmaları gerekmektedir.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

- **Kendi kaderini belirleme:** mümkün olan her yerde, ailelere geçim restorasyon seçeneklerinden en iyi şekilde nasıl yararlanabilecekleri hususunu kendileri belirleyebilecekleri seçimlerle sunulmalıdır.
- **Hassas haneler,** değişikliklere veya şoklara daha az adapte olabilmektedir ve bu nedenle geçim restorasyonunun planlanması ve uygulanması yoluyla odaklanmış dikkat ve destek gerektirmektedir.
- **Geçiş ödeneği:** gerekli olabilir ancak net bir uygunluk ve tanımlanmış sonlandırma noktaları gerektirir.
- **Mevcut bilgilerin kullanımı:** Geçim kaynağı seçenekleri mevcut bilgilerin kullanımına odaklanmalıdır, zira insanların yeni fikirleri veya yaklaşımları anlamaları zaman alabilmekte ve bu durum onları ilgisizliğe ve başarısızlığa götürebilmektedir.
- **Kapasite geliştirme:** geçim kaynağı restorasyonu faaliyetleri, kapasite ve özel beceriler geliştirmek için teknik destek içermelidir. Kapasite geliştirme, kadınların, erkeklerin ve savunmasız grupların kapasite gelişimine ilişkin farklı ihtiyaçları olduğunu kabul eder.
- **Ortaklıklar:** Proje, Programı planlamak ve uygulamak için yeterli teknik ve kurumsal kapasite ve uzmanlığın bulunmasını sağlamalıdır. Bu durum, deneyimli ve teknik açıdan nitelikli kurumlar ve hizmet sağlayıcılarla ortaklığı gerekli kılabilir.

7.2 Geçim Kaynağı Boşlukları ve Zorluklar

Sürdürülebilir geçim restorasyonu seçeneklerinin geliştirilmesi için şu anda Projeyle bazı zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorluklar, etkilenen tüm gruplar için hane düzeyinde mevcut geçim kaynaklarını anlama hususunda veri boşluklarının bir sonucu olarak veya Proje Alanı konumunun ve özelliklerinin sonucu olarak ortaya çıkar. Etkilenen hanelerin geçim kaynaklarında veya hane tüketiminde herhangi bir boşluk olmaması için bu zorlukların her birinin kısa bir sürede aşılması gerekecektir. Bu zorluklar aşağıda açıklanmaktadır:

7.2.1 Veri Boşlukları

Hali hazırda geçim kaynakları hakkında bilgiler, yalnızca Proje tarafından fiziksel olarak yerinden edilecekler ve 2014 yılı verilerinde bulunanlar için mevcuttur. Mevcut bilgiler, gerçekleştirilen ana geçim faaliyetleri, her bir faaliyetten elde edilen gelir ve geçim düzeyleri ve bunların Projeden nasıl etkileneceği hakkında genel bir anlayışı içerir.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Ekonomik olarak yerinden edilmiş olanlar için, arazinin şu anda nasıl kullanıldığı hakkında bazı bilgiler mevcuttur, ancak bu arazilerin daha geniş bir hanenin geçim stratejisine nasıl dahil edileceği veya hanelerin alternatif arazilere erişimi olup olmadığını bilinmemektedir. Bu bilgi açığı, mevcut geçim kaynaklarının eskisi gibi devam edip etmeyeceği veya haneler üzerinde önemli bir etki yaratıp yaratmayacağı da dahil olmak üzere, Proje tarafından verilecek zararın boyutunu anlama yeteneğini sınırlamakta, geçim kaynağı restorasyon seçeneklerinin geliştirilmesine büyük engeller oluşturmaktadır. Bu da şu anda bu grup için sağlıklı geçim restorasyonu çözümleri oluşturmanın mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Sağlıklı geçim restorasyonu müdahaleleri geliştirme kapasitesini sınırlayan bir başka veri açığı, toprağın kimlere ait olduğu ve toprağı kimlerin kullandığı hakkında bilgilerde yaşanmaktadır. Veri toplama süreci bugüne kadar Türk Kamulaştırma Kanununa odaklanmıştır, alan hakkındaki bilgi sadece arazide parsel sahibi olan kişilere odaklanmıştır, araziye kimlerin kullanmakta olduğu, kullanan kişilerin arazi sahibi mi yoksa farklı kişiler mi olduğu hakkında herhangi bir bilgi toplanmamıştır. Bu bilgi eksikliği, bireylerin veya hanelerin geçim kaynaklarının olumsuz yönde etkilenebileceği, fakat bu etkilenenin geçim restorasyonu sürecine dahil edilmemiş olabileceği anlamına gelir.

Bir diğer önemli veri açığı, ikame araziler hakkında bilgi eksikliğidir. Tarımsal temelli geçim kaynakları kullanımında arazi değişimi, teklif edilen arazinin eşit veya daha yüksek kalitede olması durumunda tercih edilir. Mümkünse etkilenecek olan tüm hanelere, bu mümkün değilse, en azından topraklarının önemli bir bölümünü kaybedecek olan hanelere, mevcut geçim kaynaklarına ciddi zararlar verileceği için, ikame arazi teklif etmek normal bir uygulamadır.

Sosyoekonomik veriler aracılığıyla, etkilenen köyler arasında farklılıklar olduğu görülmektedir, bununla birlikte benzerlikler de mevcuttur, bu da tamamen su altında kalan köyler için geliştirilen bazı önlemlerin aynı zamanda sadece toprak kaybı yaşayan köyler için de işe yarayabileceği anlamına gelir. Acil olarak tanımlanan veri boşluklarının kapatılması ve hane düzeyinde etkilerin net bir görüntüsünü elde etmek için ek verilerin toplanması gereklidir. Bu şekilde, mevcut gelir düzeyini etkin olarak korumak veya geliştirmek için uygun geçim kaynağı restorasyonu seçenekleri oluşturulacaktır.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

7.2.2 *Proje Alanının Zorlukları*

Proje Alanı izoledir ve yerel STK'ların kapatılmasına ve hükümetin yönlendirdiği hizmetlerin durmasına neden olan tarihi güvenlik sorunları yaşanmıştır. Şu anda yerel bölgede faaliyet gösteren hiçbir STK yoktur, tarım veya hayvancılık birliği ve tarımsal yayılım hizmeti sunan herhangi bir kuruluş bulunmamaktadır.

Restorasyon projelerinin sunumunda, güncel geçim kaynağı uygulamaları konusunda bilgisi olan iş ortaklarının desteği çok önemlidir. Bu ortakların eksikliği, uygulama sırasında Projeye ciddi zorluklar yaratacaktır ve sürdürülebilirliği garanti etmek için uygulama öncesinde test edilmesi gereken özel programları geliştirmek üzere harici uzmanları gerekli kılacaktır. Bu durum, restorasyon projelerinin sunumunda ek gecikmelere neden olabilir ve geçici destek gibi ilave önlemler alınmadığı takdirde geçim kaynaklarını etkileyebilir.

7.2.3 *Geçim Kaynağı Restorasyonu Planlamasında Gecikmeler*

Geçim kaynağı restorasyon planlaması ihtiyacı ilk olarak 2014 Ön YYEP'de tanımlanmış, olumsuz etkileri azaltmak için alınabilecek önlemler ile birlikte geçim kaynakları üzerindeki etkilerin nasıl kompanse edileceği hakkında bilgiler sunulmuştur. Bununla birlikte, Proje 2014 raporunun yayınlanmasının ardından Türkiye Milli Gerekliklerini takip ettiğinden, hane seviyesindeki etkileri belirlemek veya herhangi bir proje veya girişim oluşturmak için hiçbir çalışma yapılmamıştır. Buna ek olarak, 2014 raporunda, Projeden Etkilenen Köylerin inşaat sırasında istihdamdan faydalanacağını, becerilerini ve kapasitelerini bu şekilde geliştirebileceği söylenmiştir. İlk amaç, inşaat personelinin %30'unun etkilenen köylerdeki sakinlerden istihdam etmektir. Şu anda inşaat % 65 oranında tamamlanmıştır ve yerel istihdam %9 seviyesindedir; bu veriler, inşaat aşamasının bir parçası olarak beceri geliştirme fırsatının artık mevcut olmadığı anlamına gelmektedir.

Kapasite geliştirme açısından kaçırılan bu fırsata ek olarak, restorasyon planlamasındaki gecikme, yerel geçim kaynaklarının halihazırda, herhangi bir projeye başlamaya fırsat kalmadan etkilenmesi gibi bir riskin bulunduğu anlamına geliyor. 2020 yılının Mart ayında topraklar kaybedilecektir, bu durum bize, bilinen boşluklarla ilgili veri toplamak ve analizini tamamlamak, proje ortaklarıyla iletişime geçmek ve projelere başlamadan önce etkilenen hanelere öneride bulunmak ve fikir birliği oluşturmak için bir dizi önlem geliştirmek için 8 aylık bir süremiz bulunduğunu gösteriyor. Bu kısa zaman dilimi, 2020

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

yılıının Mart ayından sonra gerçekleşmesi planlanan başlangıç aşamasında ve proje gelişimi boyunca geçim kaynaklarının azalmasını garanti etmek için kısa, orta ve uzun vadeli önlemler geliştirmemizi gerekli kılıyor.

7.2.4 Yerel Ekip Kapasitesi

Proje kapsamında, Ankara'daki bir ekibin gözetiminde, sahada faaliyet gösteren yerel bir Sosyal Yönetim ve Yeniden Yerleşim Ekibi kurulmuştur. Bu YYEP Güncellemesi sırasında yerel ekiple ilk görüşme, bireylerin ulusal YYEP sürecine katıldıklarını ve bu süreçten bilgi sahibi olduklarını, ancak uluslararası standarda uymak için hangi ek önlemlerin gerekli olduğu ve bu önlemlerin neden önemli olduğu konusunu anlamaları bakımından bir boşluk bulunduğunu göstermiştir. YYEP Güncelleme ekibi bazı kapasite artırımı çalışmalarını başlattı, ancak yeniden yerleşim ve geçim kaynağı restorasyon aşamalarının uygun şekilde tamamlanmasını sağlamak için daha fazla çalışma yapılması gerekiyor. Bu, yerel ekibin kapasitesini artırmayı gerektiriyor, ancak EnergoPro'nun uygulamanın sonraki kritik aşamalarında, sahada sürekli veya rotasyon esasına uygun olarak çalışmak üzere uluslararası bir uzmanla iletişime geçmesi de tavsiye edilmektedir. Böylelikle, sosyal çalışmalara ve yeniden yerleşim çalışmalarına daha dinamik bir yaklaşım, geçim ve yeniden yerleşim konularına çözüm bulmak için yeni fikirler ve sorunların giderilmesi için farklı bir bakış açısı elde edilecektir.

7.3 Geçim Kaynağı Restorasyon Seçeneklerini Tanımlama Süreci

Geçim kaynağı restorasyon seçenekleri, gelişime yönelik olarak kanıt merkezli yaklaşıma dayanacaktır. Ağustos ve Eylül 2019'da gerçekleştirilecek veri toplama ve birleştirme ile birlikte 2014 sosyo-ekonomik anket ile bilgilendirilecekler, bu anket mevcut geçim kaynağı stratejilerini ve zorluklarına ilişkin bir kavram oluşturmak amacıyla kullanılacaktır.

Genel olarak, PAV'daki geçim kaynağı faaliyetlerinin güncel olarak öncelikle bazı maaşlı istihdam ile desteklenen hayvancılık, mısır üretimi ve geçimlik tarıma odaklandığı bilinmektedir. Proje sonucunda, yerinden edilecek ve araziye erişimini kaybedecek toplam 211 hane halkı, toprak mülkiyeti haklarını kaybedecek 3118 özel bireyler ve pastoral araziye erişimini kaybedecek iki köy bulunmaktadır. Arazilerin şiddetli seviyelerden düşük seviyelere kadar olan kayıpların etkileri (bkznz. Bölüm 4.10) kayıp seviyesine bağlı olarak geçim kaynağı restorasyon programlarına farklı erişim gerektirecektir.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

LRP'nin genel amacı hane halklarının geçim kaynaklarının kayıp formlarını devam ettirmelerini veya değiştirmelerini veya yeni geçim kaynağı edinme yollarını benimsemelerini sağlamaktır. Zamanın sınırlı olması nedeniyle, tanımlanmış boşluklar hakkında bilgi almak, kilit paydaşlar ile çalışmak, aynı zamanda etkilenen hane halklarına vermek üzere çeşitli geçim kaynağı seçenekleri geliştirmek için çok yönlü bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Aşağıdakileri gerçekleştirmek amacıyla Ağustos ve Eylül'de veri birleştirme ve toplama gerekli olacaktır:

- Değişim arazisinin uygun olup olmadığı ve hane halkının mevcut geçim kaynağı faaliyetleri ile devam etmek isteyip istemedikleri dahil olacak şekilde, Projeden Etkilenen Hane Halkındaki mevcut geçim kaynakları ve önceliklerin onaylanması;
- Geçim kaynaklarının kadınlar, erkekler ve zayıf gruplar arasında nasıl değişkenlik gösterdiğini anlamak için farklı gruplarla birlikte çalışma;
- Proje Alanında bulunan spesifik kültürel oluşum içerisinde kadınların geçim kaynaklarının nasıl desteklenebileceği ve geliştirilebileceğini anlamak amacıyla yerel liderler ve etkilenen hane halkı ile birlikte çalışma;
- Güvenlik konularından önce teklif aşamasında bulunan önceki projeler veya uzatma hizmetleri hakkında mevcut olan bilgilerin olup olmadığının anlaşılması;
- Örneğin kısa bir sürede düşük maliyetle geliştirilebilecek yerel geçim kaynakları ile ilgili konular gibi 'kolay kazançlar'ın tespit edilmeye çalışılması;
- Proje Alanında çalışan ve destek programlarının geliştirilmesine ilişkin önceden tecrübesi olan uzmanlar olup olmadığını anlamak için ihtiyaç duyulan bilgiler;
- Restorasyon projelerinin geliştirilmesine nasıl destek olabileceklerini tespit etmek amacıyla uygun devlet kurumlarıyla birlikte çalışma;
- Mevcut lokasyonu ve pazarlara erişimi, ayrıca yerel halkın bu pazarlara erişimini engelleyen faktörleri tespit etme;
- Lokasyon ve eğitime erişimi ve organizasyonların hizmet sunabilmeleri için Proje lokasyonuna gelmelerinin sağlanıp sağlanmadığı dahil olacak şekilde eğitim seçeneklerinin tespit edilmesi;

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

- Makul şartlarda kredi kullanılıp kullanılamayacağını ve yerel hane halkının bu kredilere nasıl erişebileceğinin anlaşılması; ve
- Daha geniş bir Proje Alanındaki başarılı geçim kaynağı projelerinin örneklerini tespit etme.

Bu bilgiler alındıktan sonra, EnergoPro Sosyal Ekibi RAP Update ekibinin desteğiyle birlikte çeşitli geçim kaynağı restorasyon seçeneklerini formalize etmeye başlayabilir. Kapsamlı bir geçim kaynağı restorasyon sürecine ilişkin ilk teklifler ve geliştirme çerçevesi bir sonraki bölümde detaylı biçimde anlatılmıştır.

7.4 Geçim Kaynağı Restorasyon Planı

Tam bir GKRP yürütmek için zamanın kısıtlı olması sebebiyle, bu belge etkilenen ev hanelerine üç farklı zaman diliminde (kısa, orta ve uzun vade) destek olmayı amaçlayan daha detaylı bir plan geliştirilmesi için bir çerçeve sunar. Burada amaç, geçim kaynağı restorasyonu sebebiyle topraklarını kaybeden ev hanelerinin geçiş dönemi esnasında tüketim seviyelerinde düşüş veya gelir kaybı yaşamamalarını sağlarken orta ve kısa vadede geçim kaynaklarını yeniden sağlayıp güçlendirmek konusunda destek olmaktır.

Her bir zaman aralığında birden fazla inisiyatif bulunduğu için faaliyetlerin tarihlerinde çakışma olabilir fakat kısa vadeli inisiyatifler genel olarak **Ağustos 2019 ve Ağustos 2020** tarihleri arasında gerçekleştirilecek faaliyetler olarak tanımlanmıştır; orta vadeli inisiyatifler **Ocak 2020 ve Ocak 2022** tarihleri arasında, uzun vadeli inisiyatifler ise **Ocak 2022 ve Ocak 2025** tarihleri arasında gerçekleştirilecektir. Faaliyetlerin her biri aşağıda belirtilen zaman aralığı içinde gerçekleştirilecektir fakat kısa vadeli faaliyetler esnasında derlenen bilgiler ışığında orta ve uzun vadeli faaliyetlerde güncelleme veya yeniden değerlendirme yapılması gerekebilir.

7.4.1 Kısa, Orta ve Uzun Vadeli İnisiyatifler

Kısa vadeli inisiyatiflerin amacı, Mart 2020 tarihli arazi erişimi kaybı öncesinde ve sonrasında ciddi sorunlarla karşılaşan ev haneleri ile ilgilenmektir. Bunlar veri boşluklarının doldurulması, kayıp seviyelerinin ev hanesi seviyesinde belirlenmesi ve geçim kaynaklarında yapılan değişikliklerden etkilenen insanlar için gelir edinmesini ve tüketim seviyelerini desteklemek için birtakım seçenekler geliştirmek için gereken acil eylemler olarak görülebilir. Kısa vadede gerçekleştirilen eylemler aynı zamanda orta ve uzun vadeli inisiyatiflere zemin hazırlar.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Kısa vadede gerekli olan temel adımlar ve zamanlama, görevler ve sorumluluklar ve sonuçlar ile ilgili bilgiler aşağıda Tablo Table 7-1'de verilmiştir. Bazı bilgiler farklı inisiyatifler için geçerli olarak sunulmuştur fakat etki ev hanesi seviyesindeyse seviye ile ilgili yeni bilgiler elde ettikçe bunların yeniden değerlendirilmesi ve tamamlanması gerekecektir.

Bunun ardından orta ve uzun vadeli önlemlere ilişkin başlangıç çerçevesini tanımlayan Tablo 7-2 ve 7-3 gelir. Bu iki tablonun Tablo xx kısa vadeli inisiyatiflerde sunulan inisiyatiflerin sonuçlarına bağlı olarak güncellenmesi gerekebilir. Geçim kaynağı restorasyon süreci akışkan olmalı ve başarı ve başarısızlık geribildirimleri için yeterli kapsam sağlamalıdır. Süreç çok sıkı olursa hedeften şaşılabilir ve bu durum yerel geçim kaynaklarının sürdürülebilirliğini etkiler.

Geçim kaynağı restorasyonunun etkinliğinin izlenmesi, programın başarıyla uygulanması için önemli bir unsurdur. Her bir tabloda bir izleme gereksinimi bulunur, daha fazla bilgi için aşağıda Bölüm □'e bakınız

Table 7-1: Geçim Kaynağı Restorasyon Seçenekleri

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
A.1	Otlama ve mahsul yetiştirme için kullanılabilir genel toprak dahil olası ikame toprak alanlarının belirlenmesi. Mevcut kullanım ve mülkiyet durumu, toprak testleri, su varlığı ve iskân bölgelerinden ulaşılabilirliği içeren arazi uygunluğu analizinin yapılması.	Haziran-Ağustos 2019	EnergoPro Sosyal ve İskân Ekibi İEP Güncelleme Ekibinin desteği	İkame arazi varsa belirle Mevcut arazinin miktar ve kalitesini belirle Mevcut arazinin farklı ev haneleri için ikame olmaya yeterli olup olmadığını belirle Fazla etki görmüş ve/veya savunmasız olarak kabul edilen ev hanelerine odaklanılmalıdır.
A.2	Fiziksel ve ekonomik olarak yerinden edilmiş ev hanelerine ilişkin ek veri toplama ve analiz faaliyetleri yürüt. Proje sebebiyle kaybedilecek olan arazileri kullanan ev hanelerinin ve bu arazilerin nasıl kullanıldığının da eklenmesi son derece önemlidir. Kadınlara özel etkinlikler düzenleyerek geçim kaynağı restorasyon ihtiyaçlarının anlaşılması gereklidir. Bunun için eğitimli kadın Proje çalışanlarının çalışmalarına dahil olması gerekir (bkz. C.2)	Ağustos-Eylül 2020	EnergoPro Sosyal ve İskân Ekibi İEP Güncelleme Ekibinin desteği	Hem fiziksel hem de ekonomik açıdan yerinden edilmiş ev haneleri için ev hanesi seviyesinde kayıpların belirlenmesi. En savunmasız ev hanelerinin tespit edilmesi. Mevcut geçim kaynakları ile ilgili güncel bilgilere dayanarak restorasyon seçeneklerini geliştirmeye başlamak.

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
A.3	Kadınlar, çiftçiler ve yerel idare yetkilileri ile Odak Grubu Tartışmaları.	Temmuz 2019	EnergoPro Sosyal ve İskân Ekibi İEP Güncelleme Ekibinin desteği	Pazarlar, hizmetler ve eğitim imkânlarına erişim bakımından yöre halkının karşılaştığı sorunları tespit etmek. Kadınların ev hanesi geçim kaynağı faaliyetlerine katılımını ve mevcut geçim kaynaklarının Projeden nasıl etkileneceğini belirlemek. Kadınlar için iskân sonrası geçim kaynağı seçeneklerini irdelemeye başlamak. Mevcut yerel idare hizmetlerinin mevcudiyetini anlamak.
A.4	Yerel idare, ulusal STK'lar, ulusal uzmanlar ve akademik kuruluşlar ile iletişime geçip aşağıdakileri öğrenmek: Resmi kurumların geçim kaynağı restorasyon seçeneklerinin geliştirilmesi ve uygulanması bakımından sağlayabileceği desteğin seviyesi; Ulusal STK'ların hâlihazırda yürütmekte olduğu geçim kaynağı güçlendirme ve restorasyon çalışmaları; Uygulama bakımından ulusal STK'lar ile işbirliğinin mantıklı olup olmadığını belirlemek; Benzer geçim kaynağı restorasyon projelerinin geliştirilmesi ve uygulanması	Ağustos 2019-Kasım 2020	EnergoPro Sosyal ve İskân Ekibi İEP Güncelleme Ekibinin desteği	Ortakların geçim kaynağı restorasyon projelerinin geliştirilmesi ve uygulanması konusunda ne kadar destek sağlayabileceklerinin belirlenmesi. Geçim kaynağı restorasyonunun geliştirilmesi ve uygulanması bakımından yardımcı olabilecek, çoktan tamamlanmış işleri belirlemek. Proje içeriğinin ne kadar uygulanabilir olduğunu anlamak için mevcut proje başarıları ve başarısızlıklarını incelemek.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
	<p>konusunda deneyimli ulusal uzmanlar olup olmadığını belirlemek;</p> <p>Türkiye’de ve özellikle genel Proje Alanında gerçekleştirilmiş geçmiş veya mevcut araştırmalar olup olmadığını öğrenmek için ulusal akademik kuruluşlar ile iletişime geçmek.</p>			
A.5	<p>Etkilenen ev haneleri ile farklı geçim kaynağı restorasyon seçenekleri ile ilgili olarak iletişime geçmek. Bu güncelleme aşağıdakileri içerecektir:</p> <p>Geçim kaynağı restorasyon seçeneklerinin köy seviyesinde tanımlanması ve önerilen seçeneklerin faydaları ve kısıtlamaları konusunda geniş bir tartışma başlatmak.</p> <p>Her bir seçenek için seçenek ile ilgili kişilerin katılımıyla ayrı odak grubu tartışmaları yürütmek.</p> <p>Bölüm xx’de savunmasız olan kişiler dahil olmak üzere ciddi</p>	Ekim-Kasım 2019	<p>EnergoPro Sosyal ve İskân Ekibi</p> <p>İEP Güncelleme Ekibinin desteği</p>	<p>Etkilenen ev hanelerinin geçim kaynağı restorasyonuna katılımı.</p> <p>Kabul ve katılım oranlarını arttırmayı hedefler.</p>

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
	<p>biçimde etkilenen ev hanelerinden oluşan bir örneklem ile bire bir ev hanesi toplantıları yapmak. Bu toplantılar esnasında belli ihtiyaçlara yanıt verecek seçenekler olup olmadığı ve bir veya daha fazla seçeneğin uygulanması için gereken kaynak ve kapasite sahip olup olunmadığı kararlaştırılır.</p> <p>Nihai topluluk kongresi ile bütün köyü seçenekler hakkında bilgilendirmek ve her bir seçeneğin sahip olduğu ilgi seviyesinin belirlenmesi için bir anket düzenlemek.</p> <p>Geçim kaynağı restorasyon ihtiyaçlarının ve bireysel veya ev hanesi seviyesinde ilgilenilmesi gereken alanları belirlemek için kadınlar ve savunmasız gruplar ile ayrı ayrı iletişim kurulmalıdır.</p>			

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
B.1	<p>Arazi kaybı ve geçim kaynaklarının yeniden tesisi arasında geçiş desteğine ihtiyaç duyan ev hanelerinin belirlenmesi (bkz. A.2). Geçiş desteği daima kısa vadeli ve aşağıdaki koşullara tabi olmalıdır:</p> <p>Geçiş desteğinin süresi ve seviyesi ev hanesinin etki veya savunmasızlık seviyesine göre belirlenir.</p> <p>Nakit desteğinden ziyade mümkün olduğunda 'ürün sepeti' uygulamaları tercih edilmelidir⁶.</p> <p>Geçiş desteği esnasında, geçim kaynakları ve tüketim seviyesinin tekrar tesis edilip edilmediğine bağlı olarak geçiş desteğinin devamlılığının gerekli olup olmadığını belirlemek için düzenli takipler yapılmalıdır (6 ayda bir).</p>	Mart 2020- Mart 2021	EnergoPro Sosyal ve İskân Ekibi Uluslararası Uzmanlar	Etkilenen ev hanelerinin Proje sebebiyle arazi kaybının ardından geçim kaynağı ve tüketim seviyelerinde bir kayıp deneyimlememelerini sağlamak.

⁶ Ürün sepeti, yerel ve kültürel özelliklere bağlı olarak değişen belirli bir müşteri ürünleri ve hizmetleri dizisini ifade eder. Bunlar genelde un, şeker, yağ, kurutulmuş ürünler gibi ev hanesinin vazgeçilmez tüketim kalemleri olarak kabul edilen bazı ürünleri içerir.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
	Ürün sepetinin yanı sıra, diğer geçiş desteği türleri arasında ev hanesinin etki ve savunmasızlık seviyesine bağlı olarak hastane ve okul harcamaları konusunda destek de bulunmaktadır.			
B.2	Proje tarafından arazi kullanım haklarının etkilenen ev hanelerine geçtiği bir ikame arazi satın alımı. Bu işlem A.1'de belirtildiği üzere mevcut arazi miktarı/kalitesine ve ihtiyaç seviyesine bağlı olacaktır.	Ağustos 2019-Mart 2020	EnergoPro Sosyal ve İskân Ekibi İEP Güncelleme Ekibinin desteği	Geçim kaynağı restorasyonu için birinci seçenek olarak mümkün olduğu kadar fazla etkilenen ev hanesine ikame arazi tahsisi. Öncelik olarak yüksek oranda etkilenen ve savunmasız hane halklarına özel odak.

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
B.3.	<p>A.1 ve B.2 çıktılarına bağlı olmak üzere hane halkı, ekimin yeniden kurulması ve otlatma alanına erişimin iyileştirilmesi konusunda yardıma ihtiyaç duyabilir. Bu yardım, iyileştirilmiş mahsul çeşitlerinin satın alınmasını, gübre/organik seçenekleri, alan hazırlanmasında teknik yardım ve desteği kapsayabilir. Tarımsal alanın yeniden kurulması ve tekniklerin iyileştirilmesi, Haziran 2020'deki gelecek ekim sürecine kadar tamamlanmalıdır.</p> <p>Fiziksel olarak yeniden sıfırlanan hane halkı, konuta yakın konumlanan canlı hayvan kümeslerini kaybedecektir. Bu girişim, Türkiye Milli İskan Yönetmeliği (bkz: Bölüm 5.5) sınırları içerisinde ne şekilde konumlandırılacaklarını tanımlamaktadır.</p> <p>Söz konusu girişim, süreçte yer alan mevcut tekniklerin iyileştirilmesi amacıyla sürece yardımcı olmak üzere (Bkz: A.4) uzmanların katılımını gerektirmektedir.</p>	Kasım 2019 - Haziran 2020	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>RAP Güncelleme Ekibi tarafından sağlanan destek</p> <p>Ulusal tarım uzmanı</p>	<p>Tarım uygulamalarının yeniden kurulması</p> <p>Mevcut tarım üretim tekniklerinin iyileştirilmesi</p> <p>Mevcut mahallelerin kaybında ve yeni mahallelerin kurulumunda hiçbir veya sınırlı düzeyde boşluk</p>

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
B.4	<p>İyileştirme amaçlı alanların kurulması için Projenin etkilemediği alan üzerinde mevcut tarım uygulamalarının değerlendirilmesi. B.3 ile ilişkili.</p> <p>Bu, verimin artırılmasına yönelik iyileştirilmiş yöntemleri, canlı hayvan yönetim uygulamalarını, veteriner hizmetlerine erişimi, hayvan yemine erişimde teknik desteği, tarım birliklerinin kurulmasının getireceği avantajları kapsayabilir.</p> <p>Mevcut uygulamaları değerlendirmek ve Projenin etkilememiş olduğu canlı hayvanlara yönelik iyileştirme alanlarını tanımlamak amacıyla (bkz: A.4) uzman katılımı.</p>	Eylül 2019 Mart 2020	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>RAP Güncelleme Ekibi tarafından sağlanan destek</p> <p>Ulusal tarım uzmanı</p>	Projenin etkilemediği alan üzerindeki mahsul ve çiftlik hayvanları ikincil ürün verimlerini artırmak ve bu sayede gelir ve tüketim düzeyleri arasındaki boşluk için bir köprü kurulmasına yardım etmek.
B.5	<p>Tedarik zincirindeki katma değer ve ilerlemeler için alan tanımı. A.3 ve A.4 ile ilişkili.</p> <p>Bu, pazarlara mevcut ulaşımı, ürünlerin işlenmesi ve depolanması için kullanılan teknikleri ve tedarik zincirindeki kayıpların ne şekilde kaybedileceğini kapsamalıdır.</p> <p>B.3 ve B.4'teki gibi Proje, bu girişimi teslim etmek için uzmanlarla işbirliği içerisinde bulunmalıdır.</p>	Eylül 2019 Mart 2020	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>RAP Güncelleme Ekibi tarafından sağlanan destek</p> <p>Ulusal tarım uzmanı</p>	Artan pazar erişimi ve kayıp düşüşleri, etkilenen hane halkı için geliri ve tüketimi artırmayı amaçlar.
B.6	<p>Yukarıda bahsi geçen tüm önlemler, aynı zamanda kadınların ve savunmasız grupların perspektifinden de göz önünde bulundurulmalıdır. Kadınlarla ve savunmasız olarak tanımlanan kişilerle spesifik odaklı iletişim, mevcut geçim uygulamalarını, her bir bireyin veya hane halkının Projeden ne şekilde etkileneceğini ve</p>	Ağustos 2019 - Ağustos 2020	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>RAP Güncelleme Ekibi tarafından sağlanan destek</p>	<p>Geçim kaynağı restorasyon sürecinde kadınların ve savunmasız grupların katılımı</p> <p>Tüm etkilenen grupların ihtiyaçlarını karşılayabilen önlemlerin geliştirilmesi.</p>

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
	<p>su baskını sonrası mevcut uygulamaları muhafaza etme kapasitelerini anlamak için gereklidir.</p> <p>Kurulumun ardından önlemler, yeniden kurulabilen veya iyileştirilebilen alanları tanımlamak için işbirliği sürecine bağlı olarak ertelenebilir.</p>			
B.7	<p>Projenin, Proje çalışanlarından, uzman danışmanlarından, geçim kaynağı restorasyon sürecinde yer alan ev hanesi temsilcilerinden oluşan bir Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi oluşturması önerilir.</p> <p>C.2 uyarınca tutulacak olan kadın personeller, aynı zamanda PAH kapsamında kadın temsilciler olarak katılım göstermelidir.</p> <p>Komite, sürece ilişkin ekibi güncellemek, sorunların ve problemlerin altını çizmek, bir sonraki toplantıya kadar tamamlanması gereken eylemleri belirlemek için düzenli olarak toplanacaktır.</p>	Eylül 2019 - Devam Etmektedir.	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Uzmanı</p> <p>Resmi Kurum/STK desteği</p>	<p>Geniş ölçekte paydaşlarla geçim kaynağı restorasyon sürecine ilişkin bilgi paylaşımı.</p> <p>Eylemlere değinilmesini teşvik etme ve geçim kaynağı restorasyon sürecinde hız kaybını tasvip etmeme.</p> <p>Sorunların tanımı ve grup sorun çözme</p>
C.				
C.1.	<p>Türk Ulusal Gereklilikleri ve Uluslararası İyi Uygulama arasındaki farka yönelik köprü kurmak için neyin gerekli olduğunu artırmak da dahil olmak üzere yerel ekibin kapasitesinin geliştirilmesi. Bu güncelleme aşağıdakileri içerecektir:</p>	Temmuz 2019 - Ağustos 2020	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>RAP Güncelleme Ekibi tarafından sağlanan destek</p>	<p>Yerel ekip, uluslararası standartların karşılanması için gerekli ek yükümlülükleri anlar.</p> <p>Oluşturulan paydaş katılımı yaklaşımı ve belgelendirilmesi.</p> <p>RAP Güncelleme ekibi, yerel ekibin önerilen teşvikleri gerçekleştirip gerçekleştirmediği anlamak amacıyla</p>

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
	Yeni geliştirilen Proje sosyal ve yeniden iskan belgelerinin uygulanmasına ilişkin eğitim. Tüm yeniden iskan ve geçim kaynağı restorasyon faaliyetlerinin belgelendirilmesini sağlamak amacıyla bir gözlem ve rapor sistemi kurulması. RAP Güncelleme ekibi ve yerel sosyal ve yeniden iskan ekibi arasında mevcut ve düzenli iletişim.			gözlem ve rapor sistemini inceleyebilir ve sonuçlara ilişkin geri dönüş sağlayabilir.
C.2	Kadın sosyal ekip üyelerinin işe alınması, kadınlarla genel katılım faaliyetleri için gereklidir. Bu birey, aynı zamanda geçim kaynağı restorasyon katılımından ve potansiyel projelerin tanımlanması için kadınlarla çalışma yürütmekten de sorumlu olacaktır. Kadınlar, geçim kaynağı opsiyonlarına erişmek için özellikle talep oluşturmuşlar ancak tartışmalar, yalnızca kadın Proje temsilcisi ile gerçekleştirilebilir. Kürtçe konuşabiliyor olmak bir ön koşul olmakla beraber IFC Performans Standartlarının anlaşılması tercih sebebidir ancak Proje eğitimlerine katılım, bu alanda bir kapasite oluşturabilir.	Ağustos 2019 - Devam Ediyor	Sosyal ve Yeniden İskan Ekibinden destek ile EnergoPro Şirketi RAP Güncelleme Ekibi tarafından sağlanan destek	Projeden Etkilenen Köylerde kadınlarla doğrudan tartışmalar. Proje ve tüm etkilenen bireyler arasında açık iletişim. Katılıma yönelik kapsayıcı yaklaşım
C.3	Yeniden iskan veya geçim kaynağı restorasyon uygulamalarına ilişkin sonraki aşamaların uluslararası iyi uygulama ile paralel olarak gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla sürekli olarak veya bir rotasyona bağlı olarak uluslararası uzmanların istihdam edilmesi.	Ağustos 2019 - Ağustos 2020	RAP Güncelleme Ekibinden Destek ile EnergoPro Şirketi	Proje ve proje partnerleri, yeniden iskanın ve geçim kaynağı restorasyonunun bir sonraki kritik öneme sahip aşamalarının uluslararası uzman tarafından gözlendiğine ilişkin garanti sunmaktadır. Yerel ekibe ve yeniden- güne kapasite büyütme destek sağlayabilecek uluslararası uzman

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
D.				
D.1.	<p>Etkilenen hane halkı ile katılım, geçim kaynağı restorasyon sürecinin tüm yönlerine ilişkin sürecin anlaşılması için düzenli olarak devam ettirilmelidir.</p> <p>Bu da haftalık ölçekte Proje CLO ve eğitimli uzmanların geri bildirim almak ve sorunlarla ilgilenmek amacıyla köyleri ve proje alanlarını ziyaret etmeleriyle gerçekleşmelidir.</p> <p>Kadın ve savunmasız gruplarla gerçekleştirilecek olan spesifik katılım.</p>	Ocak 2020 - Haziran 2022	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Uzmanı</p> <p>Resmi Kurum/STK desteği</p>	
E.				
E.1	<p>Geçici desteğin gözlenmesi, en geç Mart 2021'e kadar hiçbir seçilen ev hanesinin hiçbir geçiş destek türüne ihtiyacının kalmaması amacıyla devam etmelidir.</p> <p>Proje, tazminat şeklinde ve geçim kaynağı restorasyon önlemlerinin zamanında uygulanmasıyla etki azaltma aracılığıyla mümkün olduğunca geçiş desteğini sınırlandırmayı amaçlamalıdır.</p>	Mart 2020 Mart 2021	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Uzmanı</p>	
E.2	<p>Geçim kaynaklarının yeniden iskanını amaçlayan kısa vadeli teşviklerin gözlenmesi, orta vadeli restorasyon opsiyonlarına ilişkin bilgi sağlamak amacıyla geri bildirim sunabilir.</p> <p>Kısa vadeli teşvikler, acil ihtiyaçlar, bilgi toplama ve uygulama 'kolay getiri' üzerine merkezlenmiştir. Bu</p>	Ocak 2020 - Haziran 2022	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Uzmanı</p>	

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
	<p>sürecin çıktılarının ev hanesi düzeyinde gözlenmesi ve daha uzun vadeli ve sürdürülebilir geçim kaynağı opsiyonları geliştirmek amacıyla bu bilginin kullanılması, kapsamın genişletilmesini ve geçim kaynağı çeşitlerine yönelik potansiyelin genişletilmesini mümkün kılar.</p> <p>Bilgi gözlemin toplanması, Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi arasında tartışılan sonuçlarla bireysel ev hanesi düzeyinde gerçekleştirilmelidir.</p>		Resmi Kurum/STK desteği	
F.				
F.1	<p>Yaz aylarında ek geçim kaynağı olarak balıkçılığı rapor eden hane halkı. Aynı zamanda balık göletlerine sahip olduklarına ilişkin FGD esnasında rapor edilen hane halkları.</p> <p>Bu, su baskınına müteakiben yerel geçim kaynakları çeşitlerine yönelik muhtemel iki fırsat sunmaktadır. Kanıt, belli koşullar altında insan yapımı barajlara yakın köylerin balıkçılık faaliyetleriyle uğraşabileceğini önermektedir⁷. Bu, ilgili uzmanlardan ek incelemeler gerektirir.</p> <p>Alternatif olarak hane halkı, yerel pazara balık tedarik etmek amacıyla balık göletlerinin kurulması açısından desteklenebilir. Maliyetlerin, uygun kurulum ve bakım tekniklerinin, balık yemlerinin, yerel marketlerin ve nakliye masraflarının araştırılmasında destek gerekebilir.</p>	Ocak 2020 - Devam Ediyor.	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Uzmanı</p> <p>Balık uzmanı/STKdan destek</p>	

⁷ <http://www.fao.org/3/Y2785E/y2785e03.htm>

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Eylem No.	Açıklama	Zamanlama	Görev ve Sorumluluklar	Sonuç
	Seçilen hane halkının katılımı, söz konusu geçim kaynağı restorasyon opsiyonuna katılıma yönelik talebi anlamak için gerekli olabilir.			
F.2	<p>2014 Ön RAP esnasında ortaya çıkan bir sorun, Proje Alanında eğitim altyapısının eksik olmasıydı. Okuma yazma düzeyleri çok düşük olduğu gibi kadınlar, 4. sınıftan sonra eğitim seçeneklerinin eksik olmasından özellikle zarar görmüş durumdadır.</p> <p>Kapsamlı eğitim programlarının sunulması ile PAH faydası sağlayabilecek eğitim fırsatlarının tanımlanması araştırılmalıdır. Seyahat ihtiyacını sınırlandırmak ve katılım oranını artırmak üzere eğitimin Proje Alanında sunulması idealdir.</p> <p>Eğitim, beceri eğitimine ek olarak temel okuma yazma ve matematiksel beceriyi kapsamalıdır. Daha geniş proje alanında mevcut olan parametreleri ve sürece hangi kamu kuruluşlarının/STKların katkı sunabileceğini anlamak için araştırma gerçekleştirilmesi gerekmektedir.</p>	Ocak 2020 - Ocak 2021.	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Uzmanı</p> <p>Resmi Kurum/STK desteği</p>	

Tablo 7-2: Geçim Kaynağı Geliştirme Seçenekleri (orta vade)

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

* Bu bölümdeki öneriler, geçim kaynağı restorasyonunun ilk aşamasında uygun uzmanlardan alınacak destek ile beraber bireysel hane halkı ve köy düzeyinde toplanan bilgiyi temel almalıdır. Tüm öneriler, gerçekleştirilebilecek teşviklerin birer örnekleridir ve ek veri olmaksızın bunlar, kapsamlı olmakla beraber ek araştırma gerektirmez.

Tablo 7-3: Geçim Kaynağı Restorasyon Seçenekleri (Uzun vade)

Action No	Description	Timing	Roles and Responsibilities	Outcome
G.				
G.1.	<p>Etkilenen hane halkı ile katılım, geçim kaynağı restorasyon sürecinin tüm yönlerine ilişkin sürecin anlaşılması için düzenli olarak devam ettirilmelidir.</p> <p>Bu da haftalık ölçekte Proje CLO ve eğitilmiş uzmanların geri bildirim almak ve sorunlarla ilgilenmek amacıyla köyleri ve proje alanlarını ziyaret etmeleriyle gerçekleşmelidir.</p> <p>Kadın ve savunmasız gruplarla gerçekleştirilecek olan spesifik katılım.</p>	Ocak 2022 - Haziran 2025	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Uzmanı</p> <p>Resmi Kurum/STK desteği</p>	<p>Geçim kaynağı restorasyon hedeflerini karşılamaya yönelik yapıcı geri dönüş</p> <p>Proje hataları da dahil olmak üzere sorun veya problemlerin tanımlanması</p> <p>Sorunları ele almak üzere projelerin ne şekilde düzenleneceğine ilişkin mutabakat da dahil olmak üzere çözümlerin tanımlanması</p> <p>Beklenmeyen sonuçlara yönelik bilgi paylaşımı</p>
H.				
H.1	<p>Önceki aşamada oluşturulan teşviklerin gözlenmesi, Ocak 2025'de geçim kaynağı restorasyon sürecinin tamamlanmasına kadar devam etmelidir.</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi, PAH ve yeniden iskan ve sosyal ekip ile beraber bu süreçte kilit bir rol oynayacaktır.</p>	Ocak 2022 - Haziran 2025	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi</p> <p>Projeden Etkilenen Haneler</p>	<p>Geçim kaynağı restorasyon hedeflerini karşılamaya yönelik yapıcı geri dönüş</p> <p>Proje hataları da dahil olmak üzere sorun veya problemlerin tanımlanması</p> <p>Sorunları ele almak üzere projelerin ne şekilde düzenleneceğine ilişkin mutabakat da dahil olmak üzere çözümlerin tanımlanması</p>

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Action No	Description	Timing	Roles and Responsibilities	Outcome
				Beklenmeyen sonuçlara yönelik bilgi paylaşımı
I.				
I.1	<p>Uzun dönem geçim kaynağı restorasyon önlemlerinin kurulumu, önceki iki aşamanın sonuçlarına ve Projenin sonucu olarak meydana gelen değişimlere bağlı olacaktır.</p> <p>Halihazırda oluşturulan teşviklerin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi durumunda yeni önlemlere gerek olmayacaktır.</p>	Ocak 2022 - Haziran 2025	<p>EnergoPro Sosyal ve Yeniden İskan Ekibi</p> <p>Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi</p> <p>Projeden Etkilenen Hane Halkı.</p>	<p>Amaç, kendi kendine yeten bir teşvik dizisinin oluşturmasıdır. Yani Proje desteği, daha önce olmasa bile en geç Ocak 2025 tarihinde geri çekilebilir.</p> <p>Geçim kaynağı restorasyon programı, seçilen hane halklarının geçim kaynağı sonuçlarını yeniden oluşturabilmesi ve iyileştirebilmesi durumunda başarılı kabul edilecektir.</p>

* Bu bölümdeki öneriler, geçim kaynağı restorasyonunun ilk aşamasında uygun uzmanlardan alınacak destek ile beraber bireysel hane halkı ve köy düzeyinde toplanan bilgiyi temel almalıdır. Tüm öneriler, gerçekleştirilebilecek teşviklerin birer örnekleridir ve ek veri olmaksızın bunlar, kapsamlı olmakla beraber ek araştırma gerektirmez.

8 Yeniden Yerleşim Planlaması ve Uygulama Yönetimi

8.1 Genel Bakış

Bu raporda belirtilen kilit nokta, Projenin ulusal gereklilikleri karşıladığı, ancak Projenin uluslararası doğru uygulama standartlarına uymadığı bazı kritik alanlar olmasıdır. Bu duruma değinilmemiş olursa, PAH, etkilenen geçim kaynakları üzerinde uzun vadeli olumsuz etkilere neden olma potansiyeli ile Proje tarafından daha da kötüleşecektir. Bu, Projenin itibarı ve yerel topluluklarla devam eden ilişkisi için bir risk oluşturur.

Bu rapor, yetki verme matrisindeki mevcut uygulamalar ile uluslararası gereksinimler arasındaki tüm eksik yönleri vurgulamıştır (Bölüm 6.3). Bu bölümün amacı, genel bir izleme programı ve uygulama takvimi ile birlikte dikkat ve eylem gerektiren kilit bölgelerin bir özetini vermektir.

8.2 Başlıca Yeniden Yerleşim Sorunları ve Uygulama İçin Sonraki Adımlar

8.2.1 İnşaat Zaman Dilimi

8.2.1.1 Konu

Proje, 2020 Mart ayında, 211 konut, topluluk altyapısı inşa etmek, izin verme sürecini tamamlamak ve fiziksel olarak evinden edilmiş ailelerin taşınmasına izin vermek için 8 aylık bir süre bırakarak barajı kapatmayı amaçlıyor. Temmuz 2019 yılında fiziksel yer değiştirme durumundan etkilenenlere hanelere danışılması sonucunda, kış aylarında iş durdurmaya olan ihtiyacı da dikkate alarak, 2 ila 4 ay arasında tamamlanabileceği düşünüldükleri kendi evlerini inşa etmek istediklerini tespit edildi. Konut tasarımları yerel pazarlardan satın alınabilir ve Mus İl Özel İdaresi'ne 2 hafta süren onay için sunulmalıdır. Projenin bunu her hane ile teyit etmesi ve hane halkının bunun gerçekleşmesi için gereken tüm kaynaklara erişebilmesini sağlaması çok önemlidir.

Fiziksel yer değiştirme zamanlaması ile ilgili başlıca sorun yeniden yerleşim yerlerinin hazırlanmasıdır. Her bir yeniden yerleşim alanı, geoteknik bir araştırma ve Vali tarafından onaylanmayı gerektirir ve şu anda Tepeköy ve Göçmeler'da iki yeniden yerleşim alanı hazırlanmıştır. Tepeköy sahası, şimdi tartışma içinde ve etkilenen haneler artık bu yere taşınmak istemediklerini belirttiler. Hazırlanan site, değiştirilmiş olan eski Muhtar tarafından seçildi ve etkilenen haneler, bulundukları yere yeterince danışılmadığını bildirdi. Tepeköy sakinleri tarafından sözlü olarak yeni bir alan önerilmiş ve sunulmuştur, ancak ankete katılmamış veya onaylanmamıştır. Hazırlık çalışmaları başlamadan önce, diğer 3 yerleşim alanının da onaylanması gerekmektedir.

Yeniden yerleşim yerlerinin hazırlanmasındaki gecikme, genel Proje takvimi için bir risk oluşturmaktadır. Bu alanların, hane halklarının 2020 Mart ayı için zamanında ev inşa etmelerine izin vermek ve kış aylarında binada gecikmeye izin vermek için Eylül ayına kadar en geç bir ay içinde hazır olmaları gerekecektir.

Tüm yeni konutlar, bu işlemin şu andaki zamanı belli olmasa da, konut sakinleri taşınmadan ve maliyeti ikinci tazminat ödemesine dahil edilmeden önce ilgili izinleri talep edecektir. İlgili izinlerin alınmasındaki herhangi bir gecikme durumu, gerekli olan tüm sosyal altyapı ve hizmetleri inşa etme ihtiyacı, Proje takvimi için ek bir risk oluşturmaktadır.

8.2.1.2 Faaliyet

- Proje, seçilen tüm yerleşim yerlerinin onaylanmasının yerel yönetim sorunları nedeniyle ertelenmemesini sağlamak için, Vali ile yakın çalışmalıdır.
- Ağustos 2019'dan sonra onaylanan yerleşim yerinde topluluk altyapısı inşaatına başlayın.
- Ağustos 2019'dan önce yeni seçilen Tepeköy yerleşim alanında geoteknik araştırmalara başlayın.
- Yeni bina izinlerinin alınmasında gecikmeleri önlemek için konutların ve toplum altyapısının yerel izin gerekliliklerine uygun olarak inşa edilmesini sağlamak için ilgili yönetim departmanları ile danışma halinde çalışın.
- Yerleşim yerleri onaylandıktan sonra inşaatı başlatmak için ve tüm ilgili malzeme ve sözleşmelerin yapıldığından emin olmak için etkilenen tüm hanelerle görüşün.

Altyapının 2020 Mart ayında su baskınına hazır olmaması durumunda, kısa vadede toplum hizmetlerinin sağlanması için bir acil durum planı yapın. Bu, ilgili tüm devlet dairelerine danışılarak yapılmalıdır.

8.2.2 Uygunluk Kriterleri

8.2.2.1 Konu

Temmuz 2019'da FGD ve arazi çalışmaları, tamamen veya kısmen su baskınına uğramış köylerde yeniden yerleşim yardımı kimlerin uygun olduğunu belirlemek için kullanılan kriterleri içeren konuları tespit etmiştir. Sürece dahil olmak, Türk ulusal gereksinimlerine dayandırıldı ve hane halkları Yeniden Yerleşim Komitesi tarafından seçildi. 4.2. Bölümde belirtildiği gibi, PAV sakinleri tazminat sürecinden mahrum

kalanların mevsimsel ev sahipleri, evsiz kiracıların ve bekar ev sakinlerini içerdiğini bildirdi. Şu anda bu hanelerin genel tazminat ve kamulaştırma işlemlerinden mi yoksa sadece tazminat ödemelerinin ikinci turundan mı kaçırıldığı belli değil.

Özellikle kaygı duyulan evi kullanan kiracıların kaybedilen ev veya yeniden yerleştirme yardımı için hiçbir tazminat alamayacakları örnekleri endişe vericidir. Fırsatçı davranışı önlemek ve kiracılar için yeniden yerleşim yardımı, tanımlanmış parametreler içinde sağlanmalıdır. Bu parametreler aşağıdakileri içerir:

- Köyde ikamet ettikleri süre
- Hazır olmayan evde ikamet ettikleri süre
- Alternatif konutlara erişim

2011 yılından önce alternatif konutlara erişimi olmayan köyde ve hazır olmayan evde yaşayanlara evsizliği önlemek için yeniden yerleştirme tazminatı sağlanmalıdır.

Tazminat ve yetki verme işlemlerinde kullanılan uygunluk kriterlerine sahip ek bir konu, birden fazla hissedarın sahip olduğu arsalar ile ilgilidir. Arazi ve mülklerde çok sayıda hissedarın olduğu ve çok sayıda dava olduğu anlaşılmaktadır. Arsaların birden fazla hissedarı olduğu durumlarda kamulaştırma tazminatı mal sahipleri arasında eşit olarak bölünmüştür... Arazi kullanıcıları (kiracılar) mallarını hasat etmemişlerse mahsul/ağaç tazminatı almışlardır. Arazi kullanıcıları genellikle birden fazla sahipten arsayı "kiralar". Sadece küçük miktarda tazminat alacakları ve geçimlerini tazmin etmeye yeterli olmayacağı için, geçim düzeltme faaliyetlerine katılmaları ve görüntüleme amacıyla arazi kullanıcılarının projeden aksi şekilde etkilenmemeleri için kullanıcıların kim olduğu hakkında bilgi gerekmektedir.

Bildirilen her bir olayın, tüm uygun hane halklarının tazminat ve yetki verme sürecine dahil edilmesini sağlamak için duruma göre değerlendirilmesi gerekecektir.

Uygunluk açısından bir başka eksiklik, Alagün ve Kuşluk köylerinde kırsal alanların kaybindan etkilenecek hane sayısı hakkında bilgi eksiktir. Bu topraklar devlete ait olduğundan, etkilenen haneler hiçbir şekilde tazminat almayacaklar. FGD, kırsal alanların kaybının PAV için özel bir endişe kaynağı olduğunu ve bu arazinin emniyeti yüksek olduğunu, ancak ikame edilen arazinin temin edilmesinin garanti edilmediğini tespit etti. Etkinin köy ve ev düzeyinde ne olacağını anlamak için ek çalışmalar gerekecektir. Eğer ikame arazisi bulunamazsa, geçim kaynaklarına restorasyon kritik olacaktır.

8.2.2.2 Faaliyet

- PAV ile çalışın ve farklı ücretlendirme ve yetki verme işlemlerine dahil edilmeye uygunluk kriterlerini açıklayın.
- Şikayet mekanizmasını, bireysel vakaları bildirmek için her iki süreçte de uygun şekilde dahil edilmediğine inanan haneler için kullanın.
- Her bir vakayı araştırmak ve şikayetin meşru olup olmadığını belirlemek için şikayet mekanizmasını kullanın, bu raporu ve yetkilendirme matrisini kılavuz olarak kullanın. Bulguları Proje'ye rapor edin ve etkilenen hanelere tamamıyla şeffaflık sağlayın.
- Arazinin birden fazla hissedarın sahip olduğu durumlarda, araziyi kimlerin kullandığını ve geçim restorasyon sürecinde hane halkını dahil ettiğini belirleyin.
- Alagün ve Kuşluk köylerinde kırsal alanların kaybının hane halkı düzeyindeki kayıp seviyelerini ve geçim restorasyon sürecine dahil olma gereksinimlerini anlamak için ek araştırmalar yapın.

8.2.3 Tazminat ödemeleri

8.2.3.1 Konu

Tazminat ödemeleri başlangıçta 2011'de ulusal kamulaştırma oranlarına dayanarak Enerjisa tarafından ödenmiştir. Bu ödemeleri alan hanelerin çoğunluğu, evlerini terk etmeden para harcadılar. Bu, EnergoPro'nun tazminat sürecini tekrar gözden geçirmesi ve ikinci bir tazminat ödemesinin yapılması için seçilen yeniden yerleşim yerlerinde, evlerin inşa edilmesi için kullanılması gereken bir sistem geliştirmesi ihtiyacını doğurmuştur. Proje, fiziksel olarak evinden edilmiş her hane halkının aşağıdaki hesaplamalara dayanarak 130,000TL ek ödeme alacağını hesaplamıştır:

- Housing Construction: 122,500 lira based on 125m² x 980 lira (2019 government rate m2 for housing).
- Satınalma Arazi Kullanım Süresi: 4.500
- Yönetici ücreti: 3.000
- Toplam: 130.000

Bu rapor, bu ikinci ödemenin uygun olduğunu ve Projenin mevcut ek tazminat ödemeleri sağlama yöntemiyle ilgili herhangi bir sorunu olmadığını belirtmiştir. Projenin karşılaştığı sorun, Projeden Etkilenen bazı Hanelerin iki ödeme almasına rağmen bu tazminatın yeterli olmadığından şikayet etmeleridir. Bu sorun, doğrudan Projeden Etkilenen Hane halkı ile değil, köy liderleri tarafından paylaşılan tazminat, yetki verme ve bilgi hakkındaki danışma eksikliğiyle ilgilidir.

Bu alandaki YYEP Güncelleme ekibi tarafından belirlenen tek sorun, tüm ödemelerin hanehalkına yapılmasının ve tüm hanehalkı üyelerinin tazminat alıp almayacağına dair çok az bir anlayışa sahip olmasıdır. Bu, bostandan sorumlu olan ancak kayıplardan herhangi bir tazminat alamayacak olan kadınlar için özel bir öneme sahiptir. Bunun etkisi, kadınların yeniden yerleşimden önce bahçelerini hasat edip edemediğine veya Proje'nin zararları için onlara para ödeyip ödemeyeceğine bağlı olacaktır.

8.2.3.2 Faaliyet

- Tazminat ödemelerini açıklamak ve etkilenenlerin neden tekliflerin toplamı için yeterli olmadığını düşündüğünü anlamak için tüm PAH ile iletişime geçin.
- Tazminatın nasıl hesaplandığını, Projenin geçim kaynağı restorasyonu ve topluluk yatırımı gibi ek haklar programları da yürürlüğe sokacağını açıklarken şeffaflığa odaklanın.
- Tazminat ödemeleriyle ilgili şikayetleri izleyin.
- Etkilenen kadınların doğrudan tazminat ödemelerinden yararlanıp yararlanmayacaklarını ve bunun yeni yerleşim bölgesinde bostanları yeniden kurma yeteneklerini nasıl etkileyeceğini anlamak için doğrudan çalışın.

8.2.4 Konsültasyon

8.2.4.1 Konu

Mevcut istişare yöntemleriyle ilgili konular, not alma veya katılım faaliyetlerinin kaydedilmemesi, sadece köy liderleri ve devlet yetkilileri ile ilişki kurması, bilgi paylaşımı eksikliği ve şikayet mekanizmasında bazı engellemeler dahil, bu raporda iyi belgelenmiştir.

Temmuz 2019'daki saha ziyareti sırasında, katılım faaliyetlerinin günlüğe kaydedilmesinin ve toplantı tutanaklarının üretiminin çoktan başladığını belirtmekte fayda var. Toplantı tutanaklarının okunması yeni uygulanan kayıt toplantı yöntemlerine örnek olarak verilmiştir. Toplantı tutanaklarının Türkçe'den İngilizce'ye çevirisinde bazı

sorunlar olabilir, ancak gözlemler tüm bilgilerin bir özet yerine kaydedilmesini sağlamaya odaklanarak, not alma konusunda bazı eğitimlerin yapılması gerektiğini göstermektedir. Ekibe, yalnızca Türkçe toplantı tutanakları yazması ve gerektiğinde İngilizce'ye çeviri yapması önerilmiştir.

Arazi çalışması gözlemleri, sahada yeterli sosyal personel bulunmadığını göstermektedir. Aşağıdakiler, Sosyal Takımın performansını iyileştirmeye yönelik önerilerdir:

- Hemen bir site tabanlı Sosyal Yönetici atayın.
- Kadın hissedarlarla ilişkilerini geliştirmek için kadınları CLO olarak çalışmak üzere görevlendirin.
- Doğrudan 22 köyden birinden ilave CLO kiralamayı düşünün.
- Ankara'nın onayını almak yerine Sosyal Takımı alanda karar vermesi için yetkilendirme yönetimi.

8.2.4.2 Faaliyet

- SEP'yi öncelik olarak kabul etme
- Etkilenen tüm köylerle sistematik, tutarlı ve şeffaf bir ilişki kurmaya başlayın.
- Proje takvimi, yeniden yerleşim süreci ile ilgili güncellemeler ve etkiler dahil olmak üzere Proje bilgilerini paylaşın.
- Dinle ve hissedarlardan geri bildirim al
- Şikayetlerin veya gündeme getirilen sorunların ele alınmasını ve üstesinden gelmeyi sağlamak
- Ekibin, kadınlar ve zayıf gruplar dahil olmak üzere çeşitli hissedarlarla görüşebildiğinden emin olun.
- Tüm etkileşimleri kaydedin ve konsültasyondan çıkan eylemleri takip edin

8.2.5 Güncel Kapasite

8.2.5.1 Konu

- Proje, sosyal ve yeniden yerleşim personeli sayısı ve kapasitesi bakımından bir sorunla karşı karşıyadır. Ekip, ulusal gereklilikleri yerine getirme konusunda yeteneklidir ve yeniden yerleştirme sürecinin karmaşıklığını iyi bilmektedir. Bununla birlikte, ana sosyal ekip yönetimi, Ankara'ya bağlı olarak değil, ulusal ofisten alınan

önemli kararlarla yürütülmektedir. CLO ve CSR Müfettişi, Muş ofisinde bulunan Yeniden Yerleşim yöneticisine bağlı olarak kurulur ve bölgeyi düzenli olarak ziyaret eder, ancak Ankara'daki durumla daha az ilgilenen bir ekip tarafından önemli kararlar alınmaktadır.

- Buna ek olarak, uluslararası doğru uygulama gereksinimlerini karşılayan bir Projenin uygulanmasında mevcut anlayış veya pratik deneyim eksikliği de var. Ulusal gerekliliklerin ötesine geçme konusundaki isteksizlik, kanıta dayalı çalışma ve danışmadan ziyade, yerel nüfus ve Proje Alanı ile ilgili mevcut fikirlere dayanmaktadır.
- Ayrıca, alanda yeterli personel sayısının bulunmamasından ve halen tam kapasite ile çalışmakta olan işçilerden dolayı, önerilen önlemlere ilave bir geri bildirim bildirilmiştir.
- Yerel ekibin deneyim ve bilgisinin çok önemli olduğu anlaşıyor, ancak daha fazla kaynak ve dış yardım da dahil olmak üzere ilave önlemlerin alınması gerekiyor.

8.2.5.2 Faaliyet

- Yerel personel ile devam eden kapasite geliştirme, uluslararası doğru uygulama gereksinimlerini karşılamak için gereken ek gereksinimler konusunda farkındalığın artırılmasında anahtardır. Ayrıca bir kadın CLO'su ve yerinde çalışan daha fazla sosyal / yeniden yerleştirme personeli şeklinde ek destek gereklidir. Yerel istihdam fırsatlarında ve yerel kapasite geliştirmelerinde artış sağlamak için yerel köylerden sağlanan destek sağlanabilir.
- YYEP Güncelleme ekibi, Projeyi desteklemeye devam edecek, ancak, sürekli olarak yerinde çalışan dış yardımın istihdamı, kapasitenin geliştirilmesine ve yeniden yerleşim ve geçim restorasyon sorunlarının ele alınmasına ve bu raporda belirtilen önlemlerin uygulanmasına yönelik çözüm temelli bir yaklaşımın sağlanmasına yardımcı olacaktır..

8.2.6 Geçim Kaynaklarına Etkisi

8.2.6.1 Konu

Raporun önceki bölümlerinde belirtildiği şekilde geçim kaynakları üzerindeki etkiler değerlendirilmemiştir ve tek tek hane halkı düzeyindeki etkilerin seviye ve türü üzerindeki mevcut anlayışı sınırlandıran önemli veri eksikleri mevcuttur. Fiziksel olarak yerinden edilmiş hane halklarını yeniden yerleştirme ve ekonomik yerinden edilme durumundan

etkilenenlere tazminat sağlamaya odaklanılmıştır. Daha geniş kapsamlı analizler yapılmamıştır ve geçim kaynaklarının 2020'deki su baskını sonrasında olduğu gibi devam edip edemeyeceği konusunda net bir görüş yoktur.

8.2.6.2 Faaliyet

Bu raporun 7'inci Bölümünde belirtilen faaliyetler, su baskınlarına kadar ve sonrasında geçim kaynaklarının etkilerini yönetmek için yeterli zamanı sağlamak için acil olarak teslim edilmelidir.

8.2.7 Proje'deki Güven Eksikliği

8.2.7.1 Konu

İşbu Bölümde belirtilen tüm konuların genel etkisi, EnergoPro ve Proje yeniden yerleşim sürecindeki genel güven eksikliğidir. FGD katılımcıları, Enerji'nin Projeyi yönetirken (konsültasyon, anketler, tazminat vb.) EnergoPro'nun devraldığı zaman durduğu görünen bir faaliyet telaşı olduğunu bildirdi. EnergoPro'nun, İşlerin alınması dahil olmak üzere, Enerjisi'nin PAV'a verdiği taahhütleri yerine getirmeye devam etmediğine dair bir inanç var, Proje devralındığında yerel istihdam sayısındaki düşüşe ilişkin birçok rapor ve toplumun taleplerini yerine getirmeme İstihdam ve tedarik ile ilgili olarak. Bu güven eksikliği, Proje'nin genel imajını ve PAV'ın yeniden yerleşim sürecine katılma istekliliğini etkiliyor ve işletme aşamasında da EnergoPro üzerinde uzun vadeli etkileri var.

8.2.7.2 Faaliyet

- Tazminat ve kazanımlar süreci hakkında ayrıntılı bilgi sağlanması da dahil olmak üzere düzenli, şeffaf ve kapsayıcı istişare ve taahhüt.
- Mevcut işe alım uygulamalarının gözden geçirilmesi ve yerel istihdamın geliştirilebileceği alanların belirlenmesi.
- Geçim kaynağı restorasyon sürecinin geliştirilmesi ve bunun aktif katılım yoluyla paylaşılması
- Topluluk Yatırım Programının Geliştirilmesi ve Aktif Katılma Yoluyla Paylaşılması
- Tüm Proje personeli için şikayetlerin yönetimi ve geri bildirimin sağlanması önceliklidir.
- Yeniden yerleşim alanlarının acil olarak hazırlanması ve yer değiştirmenin ne zaman gerçekleşeceği konusundaki devam eden belirsizliği azaltmak için yeniden yerleştirme hedeflerinin tamamının açıklanması.

- Tüm sağlık ve güvenlik uygulamalarını gözden geçirilmesi, toz yönetimi ve ağır araç kullanımı konusunda yüklenici güncelleme eğitimi ve köylere mevcut inşaat uygulamaları ile ilgili şikayetler konusunda geri bildirimde bulunmak.
- Proje ile PAV arasındaki ilişkiyi uzun vadeli bir yatırım olarak görmek.

8.3 İzleme ve Değerlendirme

GIIP, belirli bir süre boyunca izleme yapılmasını ve istenen sonuçlara doğru uyumu ve ilerlemeyi doğrulamak için teftiş ve denetimler konulmasını önerir. İzleme, tipik olarak aşağıdakileri değerlendiren bir dizi açıkça ölçülebilir izleme göstergesiyle yapılmalıdır:

- Yeniden yerleşim sürecinde verilen taahhütlerin karşılanıp karşılanmadığı;
- Projeden etkilenenler tam tazminat haklarını almışlarsa ve azaltma / geçim restorasyon önlemlerini kabul etmişlerse;
- tazminat ve hakların, yaşam kalitesini ve geçim kaynağını geri kazanmakta etkili olduğunu göstermek;
- Gerekliğinde düzeltici eylem dahil tüm şikayetlerin takip edilip çözülüp çözülmediğini anlamak;
- yeniden yerleşim sürecinde yapılan taahhütler, hak kazanım ve azaltma sürecinin genel etkinliğini arttırmak için uyarlanmış mı (gerekliyse); ve
- Etkilenen hanelerin (yeniden yerleştirme ev sahibi alan toplulukları dahil) yaşamlarının iyileştirildi mi ve toplulukların projeden somut faydalar sağlad mı.

Genellikle yeniden yerleşim ve geçim kaynağı restorasyonunun uygulanması sırasında izleme gerçekleştirilir ve yeniden yerleşim hedeflerine ulaşıldığı kanıtlanıncaya kadar yeniden yerleşim sonrası bir süre devam eder ⁽⁸⁾.

Genellikle hem iç hem de dış uzmanlar tarafından izleme yapılır ve uygulama sırasında sık sık izleme yapılır ve kilit proje kilometre taşlarında dış izleme yapılır. İzleme sonuçlarının belgelenmesi, düzeltici ve önleyici faaliyetlerin uygulanması ve bunların etkinliğini sağlamak için bu faaliyetlerin izlenmesi gerekir.

(8) Genel olarak, bu süre yeniden yerleşimden sonraki üç yıldan daha az olamaz ve önemli ölçüde daha uzun olabilir.

8.3.1 İç İzleme

İç izleme, bir dizi temel rakam kullanarak süreci yapılandıran bir dizi ölçüm kullanarak tutarlı bir şekilde veri yakalamak ve analiz etmek için kullanılır. Dahili izleme, uygun bir set gösterge kullanarak uygun aralıklarla yapılmalıdır. Bulgulara dayanarak, etkilerin etkili bir şekilde azaltılmasını sağlamak için önlemleri uyarlamak ve uygulamayı değiştirmek için iç izleme kullanılmalıdır.

Dahili izlemeden sorumlu olan ekip, yeniden yerleşim ve geçim kaynağı restorasyon sürecinin gerçekleştirilmesini ve etkisini değerlendirecektir. Performans izleme, bu RAP Güncelleme belgesinde belirlenen Proje dönüm noktalarına karşı fiziksel (somut) ilerlemeyi ölçerken etki izlemesi, arazi edinimi ve tazmin sürecinin ve geçim restorasyonunun etkilerini değerlendirir.

8.3.1.1 Performans İzleme

Performans izlemesi, yeniden yerleşim planlamasının bir parçası olarak verilen taahhütlerin nasıl uygulandığını ve etkilenen hanelere hakların dağıtılıp dağıtılmadığını değerlendirir. Temel Performans Göstergeleri (KPI'lar), Projenin her gösterge için kullanılan belirli bir ölçümle başarısını ölçmesine izin vermeleri bakımından çok önemlidir. RAP Güncellemesi için önerilen performans izleme göstergelerinin bir listesi aşağıdaki Tablo 8 1'de bulunmaktadır.

Tablo 8-1: Performans İzleme

Gösterge	Bilgi kaynağı	Sıklık
Bütçeden genel harcama	Finansal kayıtlar	Aylık
Aşağıdakilere göre harcama dağılımı: <ul style="list-style-type: none"> Konut tazminatı Arazi tazminatı Ağaç ve ürün tazminatı Toplumsal altyapının sağlanması Geçiş ödeneği Geçim kaynağı restorasyonu 	Finansal kayıtlar	Üç Aylık
Yeniden yerleşim prosesi uygulaması aşaması: <ul style="list-style-type: none"> Tazminat alınmasında fiziksel ve ekonomik olarak yerlerinden edilen hane sayısı. Hazırlanan yeniden yerleşim alanı sayısı İnşa edilen evler İnşa edilmiş ortak yapı sayısı ve tipi 	Veri yönetimi	Aylık

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Gösterge	Bilgi kaynağı	Sıklık
<ul style="list-style-type: none"> İnşa edilmiş altyapı sayı ve tipi (su, elektrik ve yollar) Yeniden yerleştirilen HH sayısı Yeni tapu tesliminde hane sayısı. 		
Geçim kaynağı restorasyonu uygulama aşaması: <ul style="list-style-type: none"> Geliştirilen LR program sayısı LR geliştirmek ve üzerinde anlaşmaya varmak için gerçekleştirilen anlaşma toplantılarının sayısı Kadınlar ve kırılgan gruplarla yapılan toplantı sayısı Her LR seçeneğinden yararlanan HH (hane halkı) sayısı Etkilenen her kategoride faydalanan hane sayısı (kısmen veya çok etkilenen) Geçiş desteğine gerek duyan HH sayısı 	Veri yönetimi	Aylık 1 yıl sonra Üç Aylık
Dönem içerisinde halka açık toplantı sayısı ve katılım	Veri yönetimi sistemi	Üç Aylık
Dönemdeki Yeniden Yerleşim ve Geçim Restorasyon Komitesi toplantılarının sayısı	Veri yönetimi sistemi	Üç Aylık
Şikayet işlemi için ortalama süre. Şikayet kaydı ile ilk alınma onayı arasındaki zaman aralığını ölçümü; ve şikayet kaydı ve kapatılması.	Veri yönetimi sistemi	Üç Aylık
Açık şikayetlerin sayısı ve zaman içindeki eğilim	Veri yönetimi sistemi	Üç Aylık
Kapatılan şikayetlerin sayısı ve zaman içindeki eğilimi	Veri yönetimi sistemi	Üç Aylık
Verilen izleme raporları	Veri yönetimi sistemi	Üç Aylık

8.3.1.2 Etki İzleme

Etki izleme, yeniden yerleşim sürecinin yer değiştirme etkilerini etkili bir şekilde hafifletip etkilemediğini ölçer. Göstergeler, yer değiştirme öncesi temel çizgide sunulan bilgilere dayanarak geliştirilmiştir. 2014 verileri ile günümüz arasındaki zamanın mevcut temel çizgi verilerinin etkin izleme etkileri için artık kullanılamayacağı anlamına geldiğinde ek sosyoekonomik araştırmalar gerekmektedir.

İzlenecek etki alanları aşağıdakileri içermektedir:

- Yeniden Yerleşim Etkileri: Fiziksel yer değiştirme yaşayan haneler
- Etkilenen hanelerin arazi kaybı ve gelir kazanma yetenekleriyle ilişkili geçim kaynağı etkileri

- Sosyal / kültürel etkiler: insanların yaşam tarzı, kültür, topluluk uyumu, siyasi sistemler vb. üzerindeki etki
- Kamu yapıları, altyapı ve hizmetlerin etkileri: idari, ekonomik, sosyal / kültürel hizmetlerin bozulması.
- Refah, sağlık, güvenlik ve emniyet riskleri.
- Çevresel etkiler: Arazi ve bitki örtüsünün küçük çaplı bozulması ve boş alanın kirlenmesi.
- Özlemler, korkular ve ilgili riskler: insanların refahında iyileşme, abartılı beklentiler.

Aşağıdaki **Error! Not a valid bookmark self-reference.**'de izleme faaliyetlerinin sıklığı hakkında bilgi sağlayan bir dizi etki izleme göstergesi bulunmaktadır.

Tablo 8-2: Etki izleme Göstergeleri

Etki	Göstergeler	Sıklık
Tazmin ve geçim kaynağı restorasyonu	bireysel olarak imzalı hak makbuzu ile yapılan teyit ile tazminat alan etkilenen hane %'si.	Tazminat ödemesinden sonra altı ay
	Alıcı hane halkı anketine dayanarak varlıkları veya geçim kaynaklarını değiştirmek için tazminat kullanan hane %'si.	Tazminat ödemesinden sonra altı ay
	Geçim kaynağı restorasyon faaliyetlerinde kayıtlı hedeflenen hane %'si	Altı aylık
	Her bir geçim restorasyon faaliyetini izlemek için geliştirilen göstergeler	Altı aylık
Konut & Hizmetler	daimi ikamet yeri olan fiziksel olarak yeniden yerleştirilmiş hanelerin % 'si	%100 olana kadar altı aylık
	yıl boyunca iyileştirilmiş su kaynağına erişimi olan fiziksel olarak yeniden yerleştirilmiş hane % 'si	%100 olana kadar altı aylık
	Sanitasyona erişimi olan fiziksel olarak yeniden yerleştirilmiş hane % 'si	%100 olana kadar altı aylık
	Bir güç kaynağına erişimi olan fiziksel olarak yeniden yerleştirilmiş hane sayısı	%100 olana kadar altı aylık
Geçim kaynağı ve Gelir	yıl içinde bir noktada gıda kıtlığı yaşayan hanenin % 'si.	Yıllık
	Devlet Yoksulluk Ödeneği Programına kayıtlı hanelerin % 'si.	Yıllık
	Borçlu han %'si	Yıllık
	Etkilenen haneden mera arazisine olan mesafe.	Yer değiştirmeden sonra altı aylık

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Etki	Göstergeler	Sıklık
	Etkilenen alandan tarım arazisine mesafe.	Yer değiştirmeden sonra altı aylık
	Mera / tarım alanlarına erişim olmadığını/daha çok olduğunu/ daha az olduğunu bildiren hane % 'si	Yer değiştirmeden sonra altı aylık
	Ücretli istihdamda bulunan hane sayısı	Yer değiştirmeden sonra altı aylık
Eğitim	İlköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde okuyan çocukların yüzdesi	Yıllık
	Proje destekli eğitime köy başına insan sayısı	Bi-Yıllık
Sağlık	Son altı ay içinde sağlık bakımı talep eden hane sayısı.	Yıllık
	Etkilenen haneler tarafından bildirilen sağlık göstergelerinde değişiklik	Yıllık
Şikayetlerin Ele Alına ve Yönetimi	Düzenlenen toplantı sayısı, toplantı yeri ve toplantılara katılım ile toplantı tutanaklarını gösteren paydaş katılımı kayıtları.	Aylık
	Kategorilere göre bildirilen şikayetlerin sayısı; yani arazi, tazminat, geçim kaynağı kaybı, güvenlik, emniyet, ev sahibi alan toplulukları vb.	Aylık
	Şikayetlere cevap vermek, çözmek ve kapatmak için gereken zaman;	Aylık
Yeniden Yerleşim Sürecinin Algılanması	Gelirinin azaldığını/ arttığını/ aynı kaldığını bildiren hane %'si	Yıllık
	Tarım faaliyetlerinin azaldığını/ arttığını/ aynı kaldığını bildiren hane %'si	Yıllık
	Konuttan memnun olduğunu/ olmadığını bildiren hane %'si	Yıllık
	yeniden yerleşim sonrasında daha iyi durumda / değişmemiş / kötüleşmiş olduğunu bildiren hane % 'si	Yıllık
	Sosyal hizmetlerin ve altyapı mevcudiyetinde iyileşme bildiren hane %'si	Yıllık

8.3.2 Dış İzleme

Dış değerlendirme üçüncü bir tarafça yapılacaktır. Dış değerlendirme sürecinin genel amacı ve görevi şudur:

- Yeniden Yerleşim ve Geçim Kaynağı Restorasyonu uygulama sürecini sistematik olarak değerlendirmek;
- İzleme hedeflerinin yerine getirilip getirilmediğini belirlemek için yeniden yerleştirme ve geçim restorasyonunun genel başarısını uygulama sonrası uzun bir süre boyunca değerlendirmek; ve
- Sürecin etkilenen hanelerin yaşam standartlarını ve geçim kaynaklarını başarılı bir şekilde restore edip etmediğini / iyileştirip iyileştirmediğini belirleyin.

Dış değerlendirme birincil ve ikincil veri toplama yoluyla bildirilecek ve izleme raporları, toplantı tutanakları ve ilerleme raporları gibi iç izleme çıktılarına ve doğrudan harici İzleme ve Değerlendirme danışmanı tarafından yürütülen bağımsız araştırma ve istişarelere dayanacaktır.

Dış denetim, yeniden yerleşim projelerinin çoğunda yeniden yerleşim süreci boyunca ortada yapılır. Bu RAP Güncellemesinde yer alan daha fazla bilgi ile SLR ve Mott MacDonald tarafından yürütülen denetim süreçleri, ara denetim sayılabilir. Bu, tüm azaltma önlemleri tamamlandıktan ve etkilenen hanelere geçim kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde eski haline getirmek için yeterli fırsat ve yardım sağlandıktan sonra tamamlanma denetiminin kalması ve başlatılması gerektiği anlamına gelir. Tamamlama denetimi IFC PS 5 uyarınca yapılmalıdır.

8.4 Roller ve Sorumluluklar

8.4.1 EnergoPro Şirketi

EnergoPro Şirket Ofisi, yönetimi denetlemekten ve yeniden yerleşim faaliyetleri ve geçim kaynaklarının sunumundan sorumludur. Bu RAP Güncellemesinin bir parçası olarak verilen tüm taahhütlerin önerilen program dahilinde yerine getirilmesini sağlamak kurumsal sorumluluğa sahiptir. Bu, aşağıdakilerin izlenmesini içerir:

- Yeniden yerleşim faaliyetleri ve geçim kaynağı restorasyonundaki ilerlemeler hakkında rapor
- Bütçe sözleşmesi ve uygulamanın izlenmesi
- Personel alımı ve eğitim materyalleri

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

- Bilgi paylaşımı çıktılarının onaylanması
- Anlaşma faaliyetlerine ulusal düzeyde katılım
- Yerel ekip performansının izlenmesi
- Yeniden yerleşim sürecinin genel onayı

8.4.2 **EnergoPro Ankara**

EnergoPro ulusal ofisi, yerel ekibin haftalık gözetiminden ve yeniden yerleşim ve geçim restorasyonundaki ilerlemeyle ilgili şirkete (merkeze) rapor vermekten sorumludur. Ana görevleri şunlardır:

- Yerel ekip faaliyetlerinin izlenmesi (haftalık veya gerektiğinde daha sık)
- Yeniden yerleşim ve geçim restorasyon faaliyetleri hakkında şirkete rapor vermek (gerektiğinde haftalık veya daha sık)
- Ulusal ve il düzeyinde anlaşma faaliyetlerine katılım
- Ulusal yeniden yerleşim personelinin işe alım yönetimi ve onayı
- Bütçenin izlenmesi

8.4.3 **EnergoPro Mus**

EnergoPro yerel ofisi, ulusal ofise tüm yeniden yerleşim ve geçim restorasyon taahhütleri hakkında rapor vermekle sorumlu olacaktır. Muş bürosu tüm yerel faaliyetleri koordine edecek ve aşağıdakiler de dahil olmak üzere yerel anlaşma faaliyetlerinde kilit bir aktör olacaktır:

- Şikayetlerin toplanması ve yönetimi de dahil olmak üzere tüm paydaş katılımı faaliyetlerinin izlenmesi.
- Sosyal ve Yeniden Yerleşim Ekibi faaliyetlerinin gözetimi
- Yerel devlet kurumları ve diğer paydaşlarla buluşma
- Tüm raporlama gereksinimlerini korumak
- Bütçe gözetimi

8.4.4 **Yeniden Yerleştirme Ekibi**

Yeniden Yerleştirme Ekibi, yeniden yerleşimin tüm yönlerinin Proje gereklilikleri doğrultusunda yürütülmesini sağlamak için günlük olarak sahada çalışmaktadır. Bu,

bugüne kadar ulusal standartlara uymak için olmuştur, ancak bundan sonra GIIP şartlarını da eklemesi gerekecektir. Roller şu şekilde olacaktır:

- Tazminat ödemelerinin uygunluk kriterleri ve bu raporda belirtilen ek bilgi toplamalarının sonuçları doğrultusunda verilmesi.
- Geçim restorasyon faaliyetlerinin koordinasyonu
- PAH ile doğrudan istişare
- Yeniden yerleşim sonuçlarının ve sorunlarının EnergoPro il ofisine bildirilmesi.
- Şikayetlerin ilk yönetimi, şikayetlerin toplanması ve EnergoPro il ofisine bildirilmesi.
- Tüm yeniden yerleşim faaliyetlerinin izlenmesi

8.4.5 Sosyal Ekip

Proje Sosyal Ekibi, Yeniden Yerleştirme Ekibi'nin desteklenmesiyle birlikte tüm paydaş katılımı faaliyetlerinin yönetiminden sorumludur. CLO, Sosyal Ekip yönetimine girer ve saha temellidir. Ancak, Sosyal Ekip Ankara Ofisi tarafından yönetilmektedir. İlde Kıdemli Sosyal Yöneticinin, sosyo-ekonomik temel çalışma ve daha düzenli ve kapsayıcı bir katılım ve danışma dahil olmak üzere, saha temelli olması ve yerinde faaliyetlerle aktif olarak ilgilenmesi gerekecektir.

8.4.6 Yeniden Yerleşim Komitesi

Yeniden Yerleşim Komitesi, yer değiştirme alanlarının planlamasından ve fiziksel yeniden yerleşime erişimi olan hane halkının sayısını belirlemekten sorumludur. Proje'den doğrudan etkilenenlerin bilgi paylaşımına ve katılımına izin vermek için PAH üyelerinin Yeniden Yerleşim Komitesine dahil edilmesi tavsiye edilir.

8.4.7 Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi

Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi tüm geçim kaynağı restorasyon projelerinin teslimini yönetmekle sorumludur. Bu projelerin günlük koordinasyonu, etkilenen hanelerle istişare ve uygulama izlemesini içerir.

8.5 Bütçeleme

Teklif edilen tedbirler onaylandığında ve EnergoPro ile işbirliği ile geliştirilecektir.

8.6 Çizelge

	2019					2020					2021				2022	2023	2024	2025	
RAP Faaliyeti	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Ç1			Ç2	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Q4	Yr	Yr	Yr	Yr
						Oca	Şub	Mar											
Tazminat& Hak Kazanımları																			
Mevcut uygunluğun gözden geçirilmesi																			
Her etki kategorisinde HH sayısının teyidi																			
Geçim restorasyonu için uygun HH teyidi																			
Geçici destek için uygun HH teyidi																			
Tazminat anlaşmalarının kesinleşmesi																			
1. / sadece tazminat ödemesinin onaylanması																			
2. tazminat ödemesinin onaylanması																			
3. tazminat ödemesinin onaylanması																			
Yeniden Yerleşim																			
Yeniden Yerleşim Alanlarının Onaylanması																			
PAH ile inşaatına başlanma onayı																			
PAH ile inşaat sona ermesinin onaylanması																			
PAH ve Devletten tüm izinlerin alınmasını sağlamak																			
İstişare																			
SEP Onayı																			
Haftalık Katılım Takvimi Geliştirme																			
Yeniden yerleşim konusunda PAV'daki tüm paydaşlarla istişarelerin başlatılması																			
Proje Bilgi Formu Hazırlama																			
22 PAV'ın tümüne şikayet kutuları koymak																			
Haftalık Şikayet incelemesi																			
Geçim Kaynağı Seçenekleri Hakkında İstişare (PAH)																			
Potansiyel LR Ortakları ile istişare																			
Geçim Kaynağı Restorasyon Komitesi kurmak																			
Geçim Kaynakları																			
SE temel anketini RAP Güncelleme Ekibi ile geliştirme ve uygulama																			
İkame arazinin tespiti																			
Mevcut tarım / hayvancılık uygulamalarının değerlendirilmesi																			
Piyasaları ve katma değeri olan alanları değerlendirmek																			
RAP Güncelleme ekibi / Uluslararası uzman ve ilgili ortakların yardımıyla LR seçeneklerinin araştırılabilirlik fizibilitesi																			

	2019					2020						2021				2022	2023	2024	2025
RAP Faaliyeti	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Ç1			Ç2	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Q4	Yr	Yr	Yr	Yr
Seçili LR seçeneğinin başlatılması (kısa vadeli)																			
Seçilen LR seçeneğinin başlatılması (orta vadeli)																			
Seçilen LR seçeneğinin başlatılması (uzun vadeli)																			
Personel/ Kapasite Geliştirme																			
Kadın CLO istihdamı																			
Uluslararası saha uzman istihdamı																			
Şikayet mekanizması konusunda tazeleme eğitimi (ilgili tüm personel)																			
Uluslararası İyi Uygulama Eğitimi (sosyal ve yeniden yerleştirme personeli)																			
İzleme*																			
Tazminat ödemeleri izlemesi																			
Yeniden yerleşim sürecinin izlenmesi																			
LR izlemesi																			
İstişare faaliyetlerinin izlenmesi																			
Şikayet prosedürünün izlenmesi																			
Tamamlanma denetimi sonuçları																			

EK A – Etki Tabloları

Köy	İlçe	Etki	Kişi sayısı	Mera		Ekonomik Değişiklik		
				Merayla etkilenen	Mera Kaybı (m2)		Toplam etkilenen arazi alanı (m2)	Ağaç sayısı (bilgi mevcut değil)
AKPINAR	Merkez	Mera ve arazi	604	Evet	31933	AKPINAR	1569032	
ALAGÜN	Merkez	Yalnız mera		Evet	189257	ALAGÜN	0	
A.ALAGÖZ	Varto	Mera ve arazi	13	Evet	7511	A.ALAGÖZ	78308	
A.HACİBEY	Varto	yalnız arazi	123	No	0	A.HACİBEY	392020	
DEĞERLİ	Varto	Mera ve arazi	134	Evet	581691	DEĞERLİ	490285	
DUMLUSU	Merkez	Mera ve arazi	15	Evet	11562	DUMLUSU	61291	
YURTTUTAN	Varto	Mera ve arazi	3	Evet	79580	YURTTUTAN	45043	
KAYALIK	Varto	Mera ve arazi	62	Evet	300000	KAYALIK	399762	
KAYALIKALE	Varto	Mera ve arazi	19	Evet	838391	KAYALIKALE	9400	
KUMLIKIYI	Varto	Mera ve arazi	14	Evet	233614	KUMLIKIYI	89050	
KUŞLUK	Varto	Yalnız mera		Evet	537023	KUŞLUK	0	
MESCİTLİ	Varto	Mera ve arazi	28	Evet	1070639	MESCİTLİ	198198	
ÖZENÇ	Varto	Mera ve arazi	54	Evet	437861	23	133998	

Köy	İlçe	Etki	Kişi sayısı	Mera		Ekonomik Değişiklik		
				Merayla etkilenen	Mera Kaybı (m2)		Toplam etkilenen arazi alanı (m2)	Ağaç sayısı (bilgi mevcut değil)
TAŞDİBEK	Varto	Mera ve arazi	63	Evet	246582	17	198811	
ULUSIRT	Varto	Mera ve arazi	61	Evet	175509	12	186115	
ZORABAT	Varto	Mera ve arazi	34	Evet	199639	25	82960	

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

EK B – Valüasyon Oranları

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

EK C – Yer Değiştirme Yer Haritaları

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

EK D – Odak Grubu Danışma Araçları (2019)

Odak Grubu Görüşmesi - Çiftçiler

OG Tarihi:

Katılımcılar:

Sorular	Cevap
1. Yılın en meşgul ayları hangileridir?	
2. Gelirler yıl boyunca nasıl değişkenlik gösterir?	
3. Giderler yıl boyunca nasıl değişkenlik gösterir?	
4. Hayvan yem arama yıl boyunca nasıl değişkenlik gösterir? Yılın farklı zamanlarında farklı alanlar? Kaynakların eksikliği, vb.	
5. Çiftçiler doğrudan pazarlarda mı satış yapıyorlar, yoksa üretimler aracılar ile mi satın alınıyor?	
6. Çiftçiler bireysel olarak mı yoksa kolektif olarak mı çalışıyor? (aile üyeleri, diğer hane halkı veya köy sakinleri, vb.) Çiftçiler işçi alıyor mu? Eğer evetse, iş gücü nereden geliyor? (Aynı köyden veya diğer köylerden, vb.)	
7. Köylerdeki çiftliklerin ortalama büyüklüğü nedir? (en büyük ve en küçük arsaların boyutları) Eğer farklı boyutlar varsa, farklılıkların nedeni nedir?	
8. Arsa kolaylıkla kullanıma açılabilir mi? Eğer evetse, kullanıma uygun olan arsa nerede? Araziye erişime ilişkin engeller nelerdir? (sezon, maliyet, vb.)	
9. Yıl içerisinde gıdanın kıt olduğu dönemler var mıdır?	
10. Çiftçilik/çiftlik faaliyetlerinde herhangi bir değişiklik yapıldı mı veya çiftçilik bir nesilden diğer nesle aynı şekilde mi aktarıldı?	
11. Çiftçilik Kurumu var mı? Eğer evet ise, bu kurumlar nasıl çalışıyor ve çiftçilere neler sağlıyor? (eğer herhangi bir kurum yoksa, nedenini sorun)	

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Sorular	Cevap
12. Çiftçilerin karşılaştığı temel sorunlar nelerdir?	
13. Katılımcıların Proje hakkındaki düşünceleri nelerdir? Proje ile ilgili temel endişeler nelerdir?	
14. Katılımcılar alanda kalmayı planlıyor mu (yeniden yapılandırma lokasyonunda) veya yer değişimi için kompensasyon kullanmayı planlıyorlar mı? Bu seçimin temel nedenleri nelerdir?	
15. Değiştirmek/farklı yapmak için neyi planlamak istersiniz?	

Faaliyetler	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
Yoğun çiftçilik faaliyeti												
Yüksek gelir elde edilen aylar												
Yüksek harcama maliyetli aylar												
Tarla hazırlığı												
Maksimum sebze üretiminin olduğu aylar												
Sulama ayları												
Hayvanların Doğal Kaynaklardan Beslendiği Aylar (spesifik kaynaklar dahil)												
(Keşfedilecek diğer faaliyetler)												

Alpaslan II	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Odak Grubu Görüşmesi - Erkekler

OG Tarihi:

Katılımcılar:

Sorular	Cevap
1. Erkeklerin köydeki temel rolleri nelerdir? Bu roller değişti mi veya her zaman aynı mı kaldı?	
2. Erkeklerin üstlendiği geçim kaynağı faaliyetleri nelerdir? Erkekler çiftçilikte hangi rolü oynuyor? Erkekler ortalama geçim kaynağı faaliyetlerinin ne kadarını üstleniyor? <i>(bu erkekler ve kadınlarda farklılık gösteriyor mu?)</i>	
3. İnsanlar üretimlerini/balıklarını/ürünlerini nerede & nasıl satıyor? Pazarlara kolaylıkla erişilebiliyor mu?	
4. İnsanların çoğunun resmi istihdamı var mı? İnsanlar ne tarz işlerle uğraşıyor?	
5. Arazi köy içerisinde nasıl paylaşılıyor/miras bırakılıyor? OD üyelerinden kaç bir arazi sahibi veya kir alıyor? Arsa kolaylıkla kullanıma açılabilir mi?	
6. Para her bir hane halkında nasıl yönetiliyor? Sorumlu kim? Bu uygun şekilde işliyor mu?	
7. Hane halkı içerisindeki problemler nasıl çözülüyor? Hane halkları arasındaki problemler nasıl çözülüyor?	
8. Katılımcıların Proje hakkındaki düşünceleri nelerdir? Proje ile ilgili temel endişeler nelerdir?	
9. Katılımcılar alanda kalmayı planlıyor mu (yeniden yapılandırma lokasyonunda) veya yer değişimi için kompensasyon kullanmayı planlıyorlar mı? Bu seçimin temel nedenleri nelerdir?	
10. Değiştirmek/farklı yapmak için neyi planlamak istersiniz?	

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Odak Grubu Görüşmesi - Sivil Toplum Örgütleri

OG Tarihi:

Katılımcılar:

Sorular	Cevap
1. Yerel STOLarın rolleri nelerdir? STOLar ne kadar uzun süredir faaliyet gösteriyor?	
2. Yerel topluluklarda yüksek katılımcı oranı var mıdır? STOLar ile çalışacak katılımcıların seçilmesine ilişkin nasıl bir süreç işliyor?	
3. Projeler ne kadar süre ile faaliyet gösteriyor? Projelerin seçilmesine ilişkin nasıl bir süreç işliyor?	
4. STOLarın herhangi biri devlet kurumlarının yanında faaliyet gösteriyor mu? Eğer evetse, hangi kurumlar ve hangi kapasitelerle?	
5. STOLar diğer kurumların yanında mı çalışıyor (Yerli STOLar, yerel topluluk grupları, vb.)?	
6. STOLar kadınlar ve erkeklerle mi çalışıyor?	
7. Yerel halkın karşılaştığı temel sorunlar nelerdir? Bu konuların nasıl çözülebileceğini düşünüyorsunuz?	
8. Yerel alandaki araziye erişimi nasıl tanımlarsınız? Araziden uygun şekilde faydalanılabiliyor mu?	
9. Hangi projelerin işlediğini/işlemediğini anlamak için STOLarın proje izleme/analiz süreçleri var mı? Buna ilişkin kriterler nelerdir? Bir projenin başarılı olduğunu nasıl anlayabilirsiniz?	
10. İnsanların hayatı üzerinde pozitif etki bırakan projelere dair katılımcılar örnekler verebiliyor mu? Projeler nelerdi ve neden başarılı oldu?	
11. Yerel geçim kaynakları ve arazi değişimi/kaybının hane halkının yaşamını sürdürme becerisi üzerinde bırakacağı etkiyi	

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

Sorular	Cevap
paylaşmak amacıyla katılımcılar bilgiler veriyor mu?	
12. Yerel halk değişime ne kadar açık? Yerel yaşamları/geçim kaynaklarını pozitif şekilde etkileyebilecek hangi değişiklikler yapılabilir?	

Alpaslan II	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Odak Grubu Görüşmesi - Kadınlar

OG Tarihi:

Katılımcılar:

Sorular	Cevap
1. Kadınların köydeki temel rolleri nelerdir? Bu roller değişti mi veya her zaman aynı mı kaldı?	
2. Kadınların üstlendiği geçim kaynağı faaliyetleri nelerdir? Kadınlar çiftçilikte hangi rolü oynuyor? Kadınlar ortalama geçim kaynağı faaliyetlerinin ne kadarını üstleniyor? <i>(bu erkekler ve kadınlarda farklılık gösteriyor mu?)</i>	
3. Kadınlar üretimlerini/balıklarını/ürünlerini nerede & nasıl satıyor? Pazarlara kolaylıkla erişilebiliyor mu?	
4. Köyde kadın mülk sahipleri var mı? Arazi köy içerisinde nasıl paylaşılıyor/miras bırakılıyor? Kadınlar araziye nasıl erişim sağlıyor?	
5. Köyde kadınların liderlik ettiği hane halkları var mı? Eğer evetse, bu hane halkları diğer köy sakinlerinden nasıl muamele görüyor?	
6. Kadınların köyde karşılaştığı temel problemler nelerdir? Bunlar nasıl çözülebilir?	
7. Yerel alanda faaliyet gösteren kadın grupları veya kurumları var mı?	
8. Katılımcıların Proje hakkındaki düşünceleri nelerdir? Proje ile ilgili temel endişeler nelerdir?	
9. Katılımcılar alanda kalmayı planlıyor mu (yeniden yapılandırma lokasyonunda) veya yer değişimi için kompensasyon kullanmayı planlıyorlar mı? Bu seçimin temel nedenleri nelerdir?	
10. Değiştirmek/farklı yapmak için neyi planlamak istersiniz?	

EK E – Örnek PAP Sözleşmesi

2942 Sayılı Kanunun 8. Maddesine Göre Anlaşma Tutanağı / Tescil Belgesi						
Projenin Adı : Alparslan II Barajı Rezervuar Alanı						
TAPU SENEDİ						
II	İlçesi	Mahalle / Köy	Mevkii			
Muş	Varto	Bağcı	Yamaç			
Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü (m²)			
-	-	201	2.750.00			
BAĞIMSIZ BÖLÜM BİLGİLERİ						
Blok No	Kat No	Bağ. Böl. No	Bağ. Böl. Niteliği	Bağ. Böl. Hisse Oranı	Arsa Payı (Payı/Payda)	
-	-	-	-	/	/	
KAMULAŞTIRMA BİLGİLERİ						
Cinsi/Niteliği	Tapu Alanı (m²)	İşlem Türü	Kam. Alanı (m²)	m² fiyatı (TL)	Tutarı (TL)	
Tarla	2.750.00	Kamulaştırma	2.750.00	8.50	23.375.00	
MÜTEMMİM CÜZLERİN						
Cinsi	Açıklamalar				Tutarı (TL)	
YAPI					0.00	
MUHDESATIN						
Cinsi	Açıklamalar				Tutarı (TL)	
					0.00	
Uzlaşma Komisyonu Olur Tarihi				29.07.2019	Toplam Kamulaştırma Bedeli (TL)	
					23.375.00	
					Acele Kamulaştırmada Ödenen (TL)	
					0.00	
					Ödenecek Tutar (TL)	
					23.375.00	
					Parselde Bu Hissedarlara Ödenecek Tutar(TL)	
					4.675.00	
TAŞINMAZIN HAK SAHİBİ BİLGİLERİ						
Adı Soyadı	T.C. Kimlik No	Baba Adı / Anne Adı	Doğum Tarihi			
Gülhanım Budak	35852052044	Süleyman Kızı / / GULO	8.06.1956			
Hisse Oranı	Hisse Kamulaştırma Bedeli (TL)					
1 / 20	1.168.75					
Vekaletin Ait Olduğu Noter	Tarih	Yevmiye No				
Varto	19.03.2012	00648				
TAŞINMAZIN HAK SAHİBİ BİLGİLERİ						
Adı Soyadı	T.C. Kimlik No	Baba Adı / Anne Adı	Doğum Tarihi			
Faruk Budak	35849052118	Ahmet Oğlu / / GULHANIM	25.06.1976			
Hisse Oranı	Hisse Kamulaştırma Bedeli (TL)					
3 / 160	438.28					
Vekaletin Ait Olduğu Noter	Tarih	Yevmiye No				
Karacabey 2. Noterliği	27.07.2015	03910				
TAŞINMAZIN HAK SAHİBİ BİLGİLERİ						
Adı Soyadı	T.C. Kimlik No	Baba Adı / Anne Adı	Doğum Tarihi			
Sibel Budak	35774054690	Ahmet Kızı / / GULHANIM	15.02.1996			
Hisse Oranı	Hisse Kamulaştırma Bedeli (TL)					
3 / 160	438.28					
Vekaletin Ait Olduğu Noter	Tarih	Yevmiye No				
Karacabey 2. Noterliği	27.07.2015	03910				
TAŞINMAZIN HAK SAHİBİ BİLGİLERİ						
Adı Soyadı	T.C. Kimlik No	Baba Adı / Anne Adı	Doğum Tarihi			
Yıldırım Budak	35846052272	Ahmet Oğlu / / GULHANIM	13.08.1977			
Hisse Oranı	Hisse Kamulaştırma Bedeli (TL)					
3 / 160	438.28					
Vekaletin Ait Olduğu Noter	Tarih	Yevmiye No				
Kocaeli 5. Noterliği	27.07.2015	14065				

**2942 Sayılı Kanunun 8. Maddesine Göre
Anlaşma Tutanağı / Tescil Belgesi**

Projenin Adı : Alparslan II Barajı Rezervuar Alanı				
TAPU SENEDİ				
İl	İlçesi	Mahalle / Köy	Mevkii	
Muş	Varto	Bağıcı	Köyü	
Pafta No	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü (m²)	
-	-	320	815.00	

Yukarıda tüm hukuki ve fiili vasıfları yazılı taşınmazın, kamulaştırma tarihindeki nitelikleri dikkate alınarak **Muş Milli Emlak Müdürlüğü** ile yukarıda kimlik bilgileri bulunan hak sahibi arasında uzlaşma görüşmeleri yapılmış ve yapılan anlaşma sonucu pazarlıkla ve anlaşarak satılması suretiyle yukarıda yazılı bedeller üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. Yukarıda belirtilen taşınmazın 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 8. maddesi gereğince kamulaştırma işleminin tapu siciline tescilini kabul ediyoruz.

TAŞINMAZ MALİKLERİ VEYA YETKİLİ TEMSİLCİLERİ

29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Gülhanım Budak Vekili: Servet Budak	29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Faruk Budak Vekili: Servet Budak	29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Sibel Budak Vekili: Servet Budak	29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Yıldırım Budak Vekili: Servet Budak	29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Servet Budak
29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Neşe Budak(Çatak) Vekili: Servet Budak	29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Meryem Kaya Vekili: Servet Budak	29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Ayşe Gözcü Vekili: Servet Budak	29.07.2019 Taşınmaz Sahibi veya Yetkili Temsilci Nuran Taş Vekili: Servet Budak	

KOMİSYON ÜYELERİ

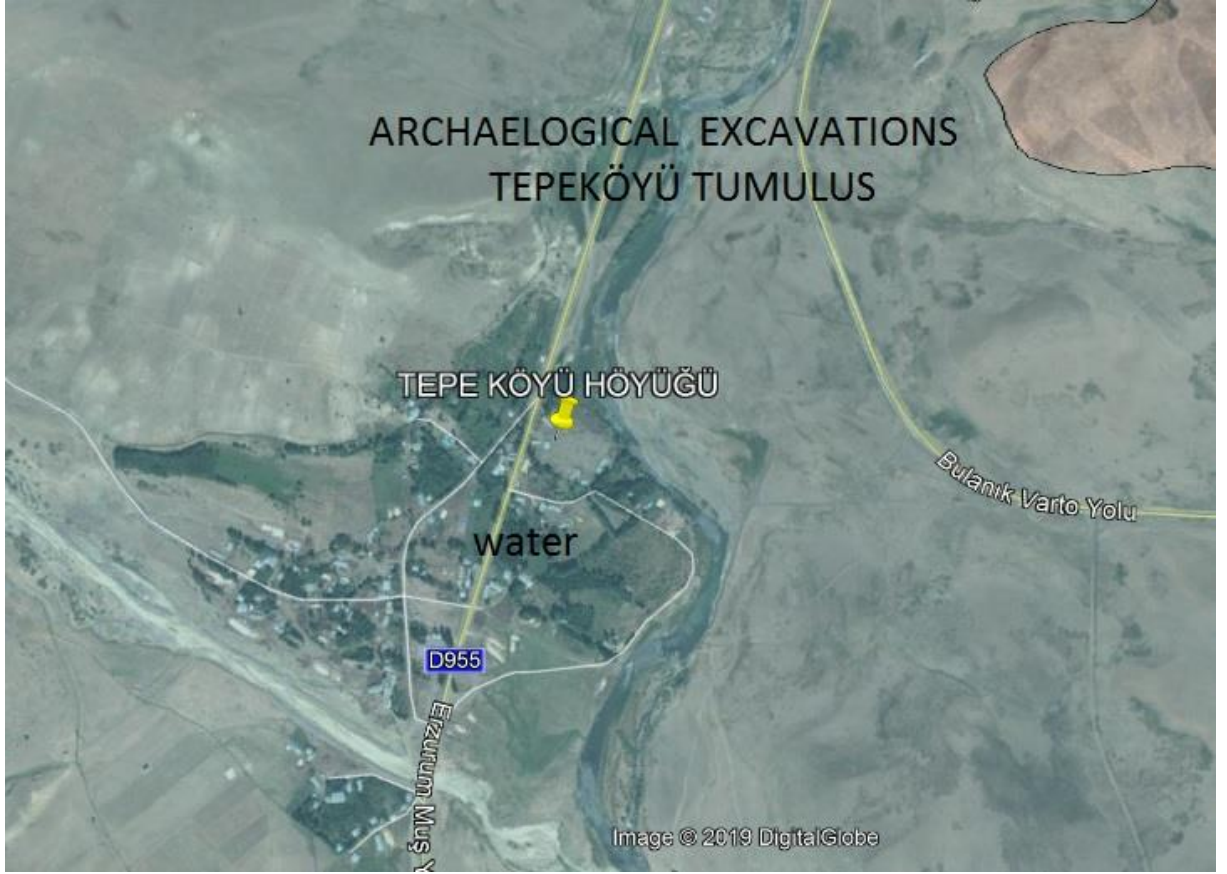
Komisyon Başkanı Mehmet Sani PIRCEK Milli Emlak Müdür V	Üye Naim AKAYDIN V.H.K.İ	Üye Zülküfl YILDIRIM V.H.K.İ
---	--------------------------------	------------------------------------

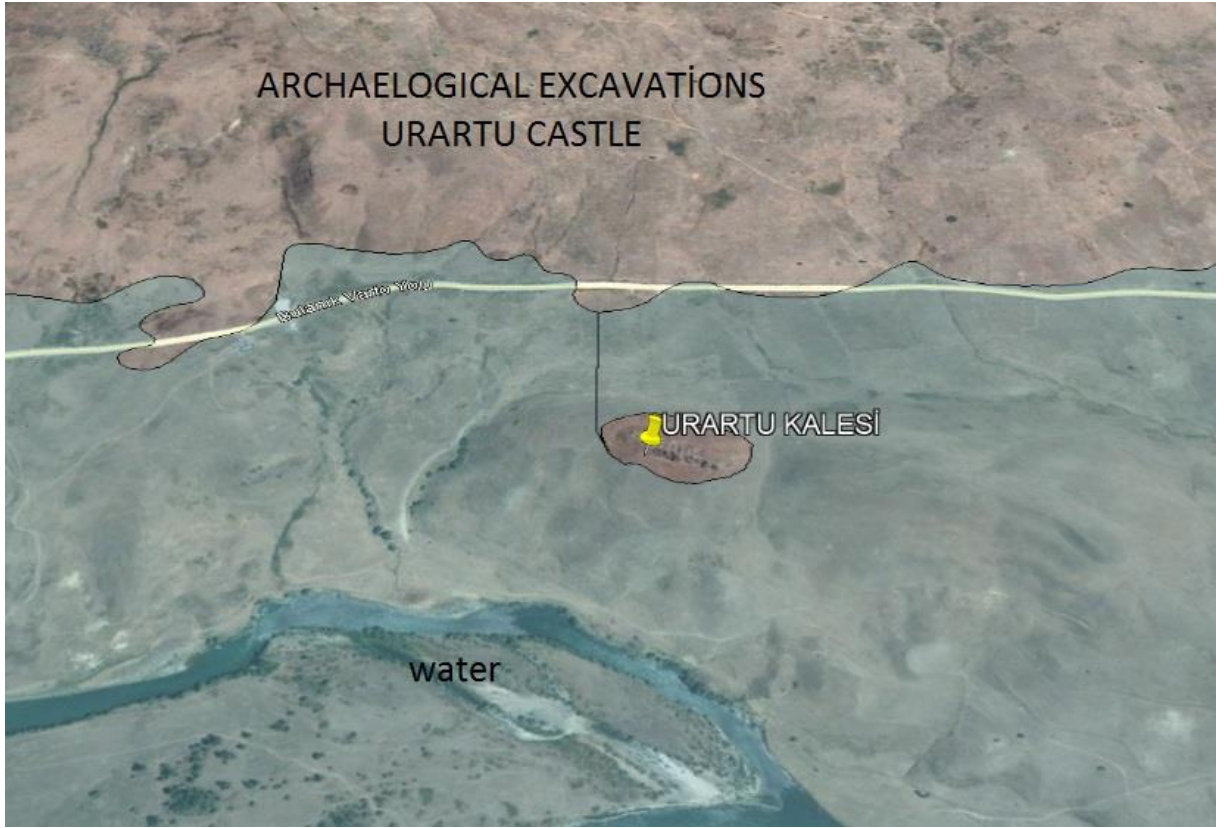
Sayfa 3 / 3

EK F – Arkeolojik Yer Haritası

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

EK G – Yeniden Yerleşim Alanlarının Fotoğrafları

	
Sanlica yeniden yapılandırma alanı	Sanlica köyünün yeniden yapılandırılacak bölümü
	
Sanlica köyünün yeniden yapılandırılacak bölümü	Sanlica köyünün yeniden yapılandırılmayacak bölümü

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

	
Yeni yol yapılandırması (Sanlica yakınındaki alan)	Aligedik köyü (yalnızca ekonomik yapılandırma)
	
Kayalidere köyü (köyün tamamı yeniden yapılandırılacak)	Sanlica yeniden yapılandırma alanı
	

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	--	---

Kayalidere köyü (köyün tamamı yeniden yapılandırılacak)	Bagici yeniden yapılandırma alanı
	
Tepe köyü (köyün tamamı yeniden yapılandırılacak)	Tepe yeniden yapılandırma alanı (başlatılan alan inşaatı, ancak şu anda ihtilaf halindedir)
	
Tepe yeniden yapılandırma alanı (erozyondan korunmak için duvar örülmesi)	Mevcut Energopro konaklama alanı

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

	
Gocmelar Ufak Köyü'nün mevcut konumu	Gocmelar Ufak Köyü'nün yeniden yapılandırma alanı (başlangıç olarak temizleme işleri başlatıldı 23/7/2019)

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

EK H – Fiziksel Yapılandırmadan Etkilenen Bireysel Site Haritaları

<i>Alpaslan II</i>	Resettlement Action Plan Update	
--------------------	---------------------------------	---

EK I - Bitiş Tarihi Duyuruları